

~~1111997~~
14

OPADIM

ВӖРЛЕЗАН НЕРКА

Фото Изжур Иванлӧн.

№ ХУДОЖЕСТВОА **12**
ЛИТЕРАТУРА ЖУРНАЛ
КОМИНИСТАЛЛЕЗАНИН

СУЗӨДӨЛ

1930-д ВО ВЫЛӨ
КОМІ ХУДОЖЕСТВОА ЛІТЭРАТУРА
— журнал —

ЛЫДҒАЛ

„ОРДЫМ“

Лезёны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН

■ ☆ ■
гижёны комі художествоа літэра-
тура быд комі гижылыге (щощ
комі-пермјакјаслыге). Гижё крїті-
ка комі художествоа гижёдјас вылө, щощ төдмөдө
пролетариат нога роч літэратураөн.

„ОРДЫМ“ сөтө чельдлы літэратура.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бөстчыгејаслы бурмөдны
асыныс гїжансамнысө.

„ОРДЫМ“

сөтө бур отсөг лыддыған керкајаслы,
клубјаслы нуөдны јурдөдчан уж, шко-
лајаслы, чельдлы літэратура, быд
УЖАЛЫГ мортлы кокні, міча лыддантор.

■ ■ ■
1930-өд воын „ОРДЫМ“ кутас петны быд
төлыг кыкыг.

Гїжган доныс

	Төлыг кезлө.	6 төлыг кезлө.	Во кезлө.
Учреждөңдөјаслы да організатсіјајаслы . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданалы	— 30 ур.	1 „ „ 80 „	3 „ „ 60 „

Ленинизм вѳсна чорыда вермасылы, коммунист партијаон чурдѳдылы.
квартѳд јукѳн му вылын сотсиализм течылы, ставмувывса пролетариат вожд-
лы—СТАЛЫН ЈОРТЛЫ 50 арѳс тырѳмлун кузаыс пролетариат нога комѳ ги-
жыгјассањ ырјалан бѳа чолѳм!

КНИЖНИ

„ОП

„ОР

„ОП

„ОР

193

Уч
орган
Гра

Ж. Коми
1-1

ОРАЫМ

Художествоа ^{23 290} 1929 во
литература 12 (39) №
журнал. ДЕКАБР

Лездө ыльдд во Лездны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да пролетариат нога коми гижыяслөн ассотсиатсија. Петд бид тдлысын.

Бригада.

Зев гириг уржаси уна
Сотсиал стрöитан кадö.
Бид уржын медвожын муно
Миял ударној бригаада

Дөрлөзүм — медыжид нотыс
Комилөн öнija кадö.
Бура меа мунас урж ногис —
Зилö ударној бригаада.

Коми му кыталö, лөвтö —
Сувтам шöц гириг жöрадö.
Ивекүцöм уржис оз повбöј —
Ставним меа вöлим бригаада!

Ивобдинса Виммер
13/xii - 1929.

Арслан Гей
291

КӨЈІНЈАС ПУРҒӘНЫ.

(в і е т).

Асыввоҗ. Муртеа тәдчә гөрд кыа.

Пемыд вөрҗе петісны најә. Морөсәңныс лым. Келәны. Кокныс еібдалә лым пыщкә. Сөкыд.

Мунәны асыввывлаң, кыалаң. Сіннысә оз чөвтлыны вөснәдәк гөрд вичыс. Термасәны.

Сіјә-жә вөрҗе петісны көјін чукөр. Щыгәс, скөрәс. Сінныс жүгәләны ләз мистәм бидн. Пиннаныс галскөдчәны. Тујаләны нај-јасәс. Кысәны лым бердә ласкыәмөн.

Кымын воҗә најә мунәны, сымын кыа ыждә, паскалә. Лым ешкын вылын ворсә жүгөрјаснас. Налән сінныс җірдалә, еәгәмныс нәмкодасә. Пышјәны пемыд вөрҗе жүгәд паскыд ердлаң Көјінјас век өтарә тујаләны-вөтчәны. Суөдны-нын кутісны. Пинјаснысә кесләны. омләләны.

Најә сувтисны здук кезлә. Кыа жүгөрјас ворсәны чужәм выланыс.

Көјінјас уекөдчисны на вылә. Кутісны вермасны морөсә лым пыщкын. Лым бус гартчә на вылын. Көјінјас јос пиннаныс сащкыәисны өтәлы да мөдлы јаяныс. Омләліг тыр куртчаләны. Најјас воҗасәны. Со-нын өтә көјін нәксігтыр пессә лым пыщкын, коссә чегісны. Со, мөд паскаләм вомән гащ уәі. Пинјасыс сащвизәны...

Најә куртчаләм кә-кокаәс. вәрәс-чужәмаәс вермасәны көјін чукөркөд. Топыд кыщән сулаләны, дорјәны өта-мөдәс...

Көјін чукөрҗе унаән-нын күләны лым вылын. Унаән бөжнәсәсә кок костаныс еүјәмән пышјисны нәксігтыр вөрә. Ещәднәсә-нын коліны. Нәдыр мыет-і најә дүгәдисны пурәмыс. Сіннаныс жүгәлігтыр вөтчисны вөрлаң пышјыәјас бөрәс. Нәксәны, чотәны, кујим кок вылын четчаләны лым пыщті.

Најә мыкәисны лымјән доја инјас, вәдәдлісны кыавылә да долыд сөләмән мөдөдчисны воҗә.

Кыа пыр паскалә, ыждә. Тыдовтчис-нын шондә...

Најә век мунәны. Лым ләпкалис пизәсәңныс. Кокнәдҗык лоі воєлавны.

Ылын, пемыд вөр дорын тыдаләны көјінјас. Горш сінјасән колләләны најјасәс.

Налы тыдовтчис зарнә шондә. Петісны зумыд туј вылә. Гажаа севравлігтыр мөдөдчисны воєлавны воҗә.

I

— Талун-нө петавлан он, Ылла, рытсө коллыны? Кута ог те-
нө відчыены?—Јуалис ортчөн пукалые зонлые Машө, Павлинлөн
нылыс.

Најө кыкөн пукалоны рөмыд керкаын, өшиң дорын. Өшиңб
тыдалө вөр сајые петөм гөрдөв төлыежын. Ареа зерые нилэөм
тујвомөн вујіс Ылалөн мамыс, локтіс өшиң улө чпасдорө да ку-
тіс поткөдчыны.

Машө жејыд вышивајтөм сөсдорјаса ковтаа, гөрд сарапана.
Кашімер чышјан улые тыдовтчөма лентајасө кыөм көса. Пукалоны
кі-на-кі кутчысөмөн.

— Ачыд вісталан—радејта да радејта. Тази өмөј радејтлөны.
Төлые пыцкас өтчыд петавлан мекөд, дај сјјө здук кејлө.

Ылла вөрчөдлыс кык шевгөдчөм, сөд борд код, сінтасјас, Ма-
шөөс аслаңыс сібөдіг моз шуіс:

— Он-жө көсјы менө гөгөрвоны, Машө. Вістала-тај...

— дасыс, соыс-һын кывлі „ог ештытө“,—ыждалыс кага моз
Машө боетіс кіјассө, бергөдчыс мөдарө.

— Өтчыд он ешты, мөдыс он ешты... Кор-нө кутан ештыныд?
Вескыда вістав: ог радејт. Та дыра чуклөдлан. Төдаөд, мөдкөд-
һын сінмасан.

— Кодкөд? Абу-тај дыш теd ыждавныд, Машө.

— Настаыд-нө! Лең кіјассө, мун Настаыдлыс јона кутлы,—
Машө четчис, күтіс вічөдны Өкөиңлыс поткөдчөм өшиң улын.

— Кушөм Настаөс гаралан? Настајасыс еіктас даc кымын ем-
да,—јуалис Ылла Машөдыс.

— Код-тај делегаткајаскөд нокөө .. Комсомолка-на, буракө,
ачыс. Сінмөн ме сјјөс вічөдны ог вермы.

— Колхозһитса Настаөс шуан? Чөв! Вістала тај: тенө радеј-
та, сөмын ог ештывлы быд рытө гулајтны. Талун бара көсјісны
учредітелјас волыны. Колө мјанлы колхоз уж јывсыным сорһі-
тыштны.

— Теd комсомолка кодө. Ме-өд верма-жө гіжеынытө. Чајтан
ог гіжеы? Боста дај гіжеа.

— Збыл?.. Гіжеан ескө, Машө?—һимкода јуалис Ылла.

— Ог. Ме ег збыл шу. Мыјла кута гіжеыны?! Мен сің зев
лөбыд овны.

Тајө кывјасыс Ылла чужөмыс пырыс пыр-жө сыліс пөртмаеыс
һимкод. Ышловзіс, боетіс лабічыс гүдөк, күтіс чуңјассө новлөд-
лыны гүдөккізјас вывті мөвпаліг-тыр: „колө тенө кыскыны бат
бердеыд. Сөмын сек те мөдөн лоан“.

— Машө, талун ме дыр ог маңычы. Щај јуөм бөрын петав-
ла. Кутан відчыены?

— Төңзіа мозыд бара-өд вунөдан,—сікөщјасөн чөлөдчигтыр
Машө бергөдчыс өшиң дорые, боетіс һебыдкіа Ылалыс пелсө,
шмонітіг моз сөдтіс:

— Он-кө лок, пелтө һещка. Кута відчысны тһнҗаинад.

Көтһөн шлапөдчиг тыр пырис мөздортыр пескөн Өкөиң. Руж-тыштигтыр чөвтис пачвоҗө поҗом песјас, дөсөдис летчөм чышјан-сө, сөсөа шуис налы:

— Жөһика-һевеста, мыј онө бисө. Иља, бисө. Батыд локтис-һин, лөҗасө... Час ме самөвар пукта... Машө, колтчы мјанкөд пөва јуам,—Өкөиң бөстис залавка вылыг самөвар, дөсөдчис петны.

— Ог-һин, Өкөиң төт. Гортө мунны колө. Воҗө-бөрө кешлө-өд пыравлы. Иља, ен вунөд көсјөмтө.

Машө Өкөиңкөд варовитиг-тыр петисны. Иља вөјтчис мөвпјас пыщкө.

Машө муса сылы, сөмын мөвпјасыс сылөн оз кажитчыны. Сөрт, ескө, батыс бердын быдмигөн мөдөн ез вермы лоны. Быд пүлөн аслас җоріҗјас, мөд пөлөс оз пет. Ічөт дыреаһыс батыс велө-дис сјјө ас ногыс овны, ас ногыс мөвпавны. Вермас оз веҗсыны, лоны өткодөн мөвпјаснас сыкөд... Со кущөм мөвпјас бергалөны Иља јурын.

Сөкыда кызиг тыр пырис батыс. Пуктис жоҗө сјјөс да кутис чігарка гартны. Өзтис, пөв-мөдыг кыкыштіс, четчыс да кутис пөртчысны. Иља бисөс.

— Мыјһө, бат, сјјөссө пыртан? Торкөс кыткө?—Јуалис батыс-лыг Иља.

— Реҗди тај өһилати. Вурыштны ковмас.

Трөпим ар һөламын вѳта мужик. Сөкыд уҗыг воҗык пөрыс-мөма. Уҗавны уҗалө-жө-на-а.

— Чөвтан-кө тајө чікышсө, Иља, бурҗык лөб. Машө јылыг вѳстала. Оз өмөј мөд тед сур?—щын сурја лөҗис вомсыс да шуис Трөпим.

— Ог төд, мыј-і шуны, бат. Гөгөрвоа: абу гөгөр шаһ Машө. Радејта-тај-а.

— Абу тед пөв сја. Онө артмөдчө. Те өһи пөлөс морт, сја—мөд. Ачыл сөсөа төдан... Чүдөса-жө, мыјсө велөдчөм јөзыд оз-і вөчны! Јешщө мукөд шулөны: һинөмла мјанлы велөдчыны. Велөдчыны быдсөнлы колө. Сытөг, збыл вөлөм воҗө он во.

— Мыј јылыг-һө көсјан вѳставны, бат?—Јуалис Иља.

— Вартан машина јылыг. Сөмын, другө, пызјө-пыркөдө. Он удит колтајас мытчавны, горш чіпан-моз помөа һылапө,—һимкөда шуалө Трөпим.

— Сіҗкө он-һин, бат, елаө колхозө пырөмыс?

— Сјјө-өд төдтөмла, гөгөрвотөмла вөлі пола.

— Ставным мј сөщөмө. Өһи јуаслөны менсым: кущөмҗык-пө колхозад уҗавныд? Коди сөрампыр јуалө, коди-і төдны окотала. Һинөм, мѳса, еласны. Асныд адҗанныд: гөрам-көҗам машинајасөн, вундам-вартам машинајасөн, ыщкам машинајасөн... Һаһным гырыс туса. Вѳөдлан-да, дульыд летчө... Вѳстала таҗи дај јурнысө кутасны гыҗјавны.

Пырісны һолён, Ілһалён другјас.

— О! Учредітелјас!.. Матыстчө пызан дорас. Дыр-тај мыјкө енб локтө.

Зонјас пуксалісны, кутісны варовітны. Трөпім бостіс өшің куріч сајыс шыла да нырагез, кутіс сіјөс вурлыны налыс еорһісө кывзіг моз.

— Кор-нө сесеа вөрас петамө? Кад-һын важөн.

— Кад-һын, дерт. Вежон кыкөн огө өмөј ептөдчө тани? Кыз-сө-кө вартам, колассө төвнас коркө позас. Мукөд ужсө пөрыејас вөчасны дај.

— Позө, дерт, сің. Став вермана јөсө кыскам вөрө мјанлыс.

— Куш өмөј мјанлыс. Җон еіктсө колө петөдны.

Најө асланыс пөён чужтісны колхоз. Возмөстчыејас еөлөм сетыејас, өні сені. Отувја уж тошыда јітыс најјасөс ас костаныс. Он кывлы на костын зыкөм-пінәсөм. Сорһітөм бөрын воһны өті мөвпө, чорыда сесеа сіјө оломө пөртөны. Мыј шуасны—вөчасны-һын.

— Ме щөщ пета вөрө,—лабічө сушкіс шыла да шуіс Трөпім. Ез шмонітөм раді шу, збылыс.

Зонјас ез гөгөрвоны шуөмсө да кутісны көкһыд-іка серавлыны сы вылын.

— Завід бостіс, Трөпім дад...

— Ілһаыдкөд ордыены бостыс...

— Мыј-нө сераланнуд. Теш тіјанлы, сіңкө абу гөгөрвоөмнуд менө... Ме-өд гөгөрвоа-жө, сөветвластлы өні јона колө вөрыс. Ве-өд оз сорһітны да гіжны быдлаын сы јылыс. Колө-һын, буракө, збыл. Колө і мен отыштыны. Кымын пу пөрөда, кымын шпал лөсја, век воңө содтөд.

— Чөв! Вөрын ужалыс петөма. Гортад ов,—самөвар тырөн пыріс Өкөің.

— Те-һын көч ен сујыс. Мыјкө те гөгөрвоан-да,—Трөпім с-кө-рыс кутіс вурсыны.

— Верман-кө кајлам бара, бат. Мі огө кутө.

Пукөісны щәј јуны.

Самөвар сөласө рудн. Өкөің өтілы да мөдлы вочасөн кісө. Зонјас јуіг моз сорһітөны.

— Вөрө петөм јылыс мјанлыс ковмас буржыка мөвпыштны, колхозһыкјасөс чукөртлыны да сорһітны.

— Щәј-сакар! Оланнуд-выланнуд!—Пыріс Павлін, Машөлөн багыс. Пернапасасөіс, перјіс чүшкан табак, лөсөдчөс чүшкыштны.

— Пукөі мјанкөд пөева јуны,—коріс сіјөс Өкөің.

— За компанө позас. Абу лөсыд өтнады бокын зүһвіңны. Сещөм-һын ме морт, радејта артел пыщкын олыштны, сорһы-тыштны.

Павлін—лащкөс тушаа, векні куң еін коластјаса, быттө чіш-касөм ус-тошка. Віңөдны қик руч код. Јешщө-кө садітан сылы

пушкыр бөж да бауөдан, он-нын мөдөн шу. Сінсө-кө векнөдас, да шпынмунас-кө јешщө, віжөдлан да мөвпыштан:— „кущөм таяө шан. Оз-жө-нын некодөс өбөдіт.“ Тая-і чайтан.

Павлін пөртчысис да пуксис пызан саяө.

— Ставным, буракө, төдсаөе? Ме-тая төдала ставнытө-а.

— Төдсаөе, дерт, кущөма-на јешщө төдсаөе,—тош пыщкас муркнитис Трөпим. Зонјас четчисны, кутисны пач бокын еорнитны Павлінлаң віжөдлывліг тыр. Гаралөны: мыјла локтис сійө.

— Мыј-нө еща јуинныд?—Четчиганыс налыс јуалис Öкөин.

— Ке-ке! Гапкө ме пуксис да сійөн четчисны. Том јөзыд-тая өні өтдортчөны мјаныс—пөрысјасыс, миса. Öни неуна веламмөмас. Сіз-өд, Трөпим?

Трөпим нинөм шутөг четчис да пуксис лабичө чігарка гартны. Зонјас шпынмунисны.

— Ке-ке, Трөпим-нын дүгдис мекөд еорнитны. Вунөдөма, буракө, важ һаң-совтө. Ег чайтлы. Важөн-өд јона волыслым лөсавлым.

— Ез-на вун!.. Сещөм торјас регыдөн оз вунны. Төдана тејад һаң-солыдлыс көрсө. Пасибө,—Павлін вылө віжөдтөг шүис Трөпим.

— Мыј-нө сіз... Ез өмөј кыткө сөлөмвылад волы?

— Зев волыс. Зев вөлі лөсыд меным тујистыр ид вылө лун-тыр пес керавны, либө гөрны шонді петөмеаң летчытөзгыс.

— Вее сөран, Трөпим. Ме мырдөн ег некодөс ужөдлы. Аеныд вөлі локтанныд, да крестос ним куза, коранныд уж. Ме-жө-і мыжа сесеа.

— Кортөг он ов, щыглы-кө кувны кутан. Теd сійө-і бур, кивыв. Ужөдан мјанөс донтөм доныс.

— Ме ег пінасны лок. Мыј вөвлы—колөма, нинөм сы јылыс кащывлыны. Ме ескө щатпукөд локтис еорнитыштны... Щатпукөд.—Павлін ващјалиг тыр віжөдліс Ілла вылө.

— Kodі тани теd щатпуыс лөб?—Јуалис Ілла сылыс.

— Төда... Абу ме еинтөм-һи, пелтөм-һи. Kodі мејам нывкөд ветлө, сійө-і щатпу мем лөб.

— Те ескө ме вылө гаралан да сөмын ме ог ло теныд щат-һи, те он ло меным тешт-һи.

— Мыј-нө сіз. Оз өмөј нылыс мејам кыткө шогмы?

— Вајны кө, тенгыд јуастөг ваја.

— Менсым јуастөгыд кыз јешщө вајан. Мунас-ө Машук. Сійө-өд зев кывзө менө, мыј шуа сійө-і вөчас. Но-да, те ен пов, Ілла. Машө лөб тенад. Ме ог куттіјанөс јансөдны. Сөмын кызкө-мыјкө бост менө колхозаныд. Машө, миса, тејад лөб, тејад.

— Тенө?! Колхозө?—Чүјміс Трөпим.

— Мыј-но сещөма чүјмін. Кыт ме өмөл мукөдыс? Көт ескө шуам вел јона-һин падмөдісны менө таяө војасө, да-өд ег-жө-на щиксө өмөлтчы. Мајбыр-һин тіјанлы менө бостныд.

— Мыј морла-нө те пыран?—Четчис да јуалис Трөпим. Скөр-ысла віреалис бысөөн сылөн чужөмыс.

— Мыј морла јуалан. Сіңі-но... Те тај пырөмыд-жө, да ме тај ог жуае теныд.

— Збыл вистав, мыј мogyе пыран колхозас,—жуалис Ілла Павлінлы.

— Быт, Ілла, быт. Овмөс мејам ыжыд код, ужалые еща. Гөкыд мем өтнамлы. Сесеа көсја тіјанлы отсыштны. Адча-өд: абу тіјанлы кокні,—мөвпаліг моз шуіс Павлін. Быд кыв бура жуас бергөдлөм бөрын вомеыс чөвталіс.

— Ылөдлан!.. Ылөдлан!.. Абу сің. Те көсјан пыщкөссаң падмөдны мјанөс, колхознымөс. Со мыла те пыран. Теныд мі еінтө јорам,—кінас өвтчіг тыр Трөпім шуіс Павлінлы.

— Ме ог текөд сорніт, Трөпім. Ег те дінө лок. Тетөг артмөдчам,—сусалө Павлін. Ачыс ескө відчісө-жө—дырө оз пішабдыс бостны да тојлавны.

— Мыј-нө, збыл, сецөма воан Павлін вылас. Оз-кө текөд сорніт, чөв ов дај,—дорјысө Океің.

— Ме-тај сіјө-і шуа: ог, міса, сыкөд сорніт. Ілла, шу кодарөкө мыјкө: бостны көсјысанныд онө?

— Бат ted висталас, кывзы,—шыңјалиг тыр шуіс Ілла. Павлін гөгөрвоіс,—һінөм оз артмы. Мөвпалө, кың ескө петны өдјөжык ывлавылө.

— Ме тенө еінмөн вічөдны ог вермы. Колхозчык!.. Мөвпалө көнкө: час јөјјасөс ветла корены. Дыржык-кө он пет керкасыс, ог төд мыј верма вөчны текөд... Кучкавсас. Ставыс морөсын менам вөрө те вылө вічөдла-да. Кылан, мыј вистала?.. Колхозчык!..

— Муна, муна. Ен зев вылө катчыс. Усан да дојман. Вунө-дін-һін кыңи важөн куш јурөн сулавлын ме воңын, кыңи крістарадитө корлін! Вунөдін, міса!.. Океің, віча колтчан.

— Воңлаң волыв,—кыввічис Океің Павлінлы.

— Локтан-кө јешцө задјад течам, морлы,—тајө кывјасөн Трөпім коллөдіс Павлінөс өңөс сајө. Павлін посвоңын мыјкө горөдіс-на ескө, да һекөд ез велав. Сөрт, көнкө, јортчыштис

— Ај-дај, молодеч Трөпім дад,—опкөны Трөпімөс зонјас. Трөпімлөн тош тырыс ваш, чужөм пасталаыс ујалө һум. Вомыс шуалө:

— Төда ме сіјөс. Аслам гөрбөн відлавлы көрсө сылыс. Морт вилөдыс.

II

Гажа горчыча. Јенувпелөсын зарһиөн чірдалөны өбразјас. Ошиңјасын өшалөны јежыд занавесјас.

Павлін пукалө пызан сајын. Кіјас кутө гачет. Лыддіс јежыд бандајаслыс кітајса граңича дорын СССР вылө уеласөмјас да кутис мөвпавны:

даскык во-һін таз: Англијаыд ыршаөіс-і, Польшаыд-і, Кітајыд-і... Ыршаөөмыс воңө оз волыны. Даскык во-һін-өд көсјө тыр-

ны, даскык во! Мыжые-і полӧны! Наяӧ ескӧ ортысаӧ, мӧ пыщкӧс-саӧ. Сен сӧветвластыдлы-і шӧкыд. Тӧдӧ-жӧ, ескӧ, мыж колӧ вӧчны. Илла код-демжасыдкӧд секи. Сащкыге ескӧ горшаныс да кутӧ курт-чавны, ирны, вӧлӧдны.

Тащӧм мӧвпжасыс Павлын лоӧ мӧд. Сӧнжас жос жемжасӧн сащ-вӧзӧны, вомыс вӧрӧ. Таяӧ абу-нын руч, кӧжин, щыг скӧрмӧдӧм кӧжин.

— Самӧварсӧ пуктам огӧ-на, бат?— Кукнаыс пырис да жуалис Машӧ.

Павлын дрӧгмунис. Палӧдчӧс мӧвпалӧмыс. Недыр олыштӧм бӧ-рын шуӧс:

— Машӧ, воли матӧжык, Мыжкӧ кӧсжа жуавны тенсыд. Илла-кӧдыд ветлан-на?

— Ме ог тӧд, бат,—жандыгӧг моз шуӧс Машӧ.

— Ен пов, нӧнӧм ог шу. Ваяӧм жывыс ез-на сорнитлы? Вес-кыда вӧста, Машӧ. Мен колӧ тӧдны.

— Ез-на. Мыж-нӧ сӧз?

Павлын недыр мӧвпалыштіс, сесса шуӧс:

— Те тӧдан, Машук, ме тенӧ радејта. Карӧ летчывлӧгӧн мӧ-дыс боста те д кашимӧр чыпјан, голошиа сапожкӧ... Мыж щӧетан боста, сӧмын кывзы менӧ. Кывзан-ӧд?

— Кывза, бат. Век-на кывзывли-да.

— Те шаӧ ныв, Машӧ. Кывзы: Иллаыд-кӧ казтыштас сы жы-выд, те таз кыввиӧ сылы: батӧс-кӧ колхозӧ он бост, ог мун те саяӧ. Бат, шу, оз щӧкты. Гӧгӧрвоин, Машук?

— Гӧгӧрвои, бат. Сӧз-і шуа.

— Пет колӧкӧ сесса, шаӧ ныв. Самӧварсӧ регыджыкӧн пузӧд.

— Гашкӧ таяӧ сам вылӧ кутчысас,—мӧвныштіс Павлын Машӧ петӧм мысгӧ.—Кыз ескӧ пырны, кыз пырны? Ог-кӧ вермы, мӧд ног позас. Сӧмын суранкӧ—пасӧбӧ оз шуны сыс.

— Позӧ? Гашкӧ егӧ кадӧ локтӧ-да?—Ӧзӧс востӧг моз жуалис Митрӧј. Сыкӧд-жӧ пырис вӧсӧндык куз мајӧг-код поп.

— Пырӧ, пырӧ. Видчыса вӧли. Пуксӧ, регыд самӧвар пузас. Видчысӧг-моз румка-мӧдӧн пӧрӧдам,—Павлын кӧасӧм бӧрын пызан вылӧ ваяӧс кабатежӧј вина.

Румка-мӧд бӧрын рушкуныс шоналис. Сещӧм-тащӧм сорнисаӧн вужисны прамӧјӧз.

— Даскык во-нын-ӧд кӧсжӧ тырны... Бӧрја војассӧ вескыда-нын горшӧ кутчысисны. Таво мем налогтӧ пуктисны 175 шајт,—сӧкыда чӧвталӧ вомыс Павлын тащӧм кывжас.

— Мӧјму вӧзмујастӧ јуклӧгӧн меным став бур му-вӧсӧ мыр-далисны. Ставыс вӧли первој сорт! Ӧни колхозӧнжыкӧс красујтӧны. Не-кӧ найӧ, гашкӧ ез-і мырдывлыны меным. Кӧсжӧны бырӧдны мӧжанӧс. Сырӧ-нӧ кутам вӧзӧдны найӧ ыжыдалӧм вылӧ?—пызанӧ швачкӧмӧн жуалис Павлын пукалысжаслыс.

— Мыж-нӧ вӧчан. Весӧг меным-нын пуктӧмас налогтӧ сӧб матӧ. Лоӧ терпитны. Исус Крӧстос терпитлис быдтор, мӧжанӧс щӧктис-і,—вӧсталис поп.

— Чөрту Исустө. Төд, бағушко, кодлы сөрнытө. Терпитөмөн һинөм огө бостө ми. Колө мјанлы торкны, падмөдны налыс уҗнысө. Оз ков леҗны јонмыны. Ен вунөдө: либө најө, либө ми. Коди кодөс венас. Кывзө: мејам ем мөвп,—Пављин четчывліс, виҗөдліс өзөс сажө, локтіс да кутіс воҗө вјставны:

— Көсја Іллаөс бағыскөд вјны.

— Мыј те шүин!—Повчыс бағушка. Јөҗгылтчыс быдсөн, бытө кодкө кучкіс сјјөс.

— Көјынјасыс-кө повны, вөрө һе ветлыны,—шүис Митрөј поплаң.

— Сіҗ, сіҗ, Митрөј. Полигад век дөбын кољан. Со, тајө ставсө вөчас,—мыдчыс Пављин кабала јокмыл.

— Тајө мышјак, јад. Шырјасөс бырөдөм могыс бостлы. Бурөц дај ковміс, ке-ке. Сөмын ез шырјасөс вјјавны...

Бағушко полигтыр виҗөдліс кабала јокмыл вылө да јуалис:

— Кыҗ-нө сесса... но, вөчан?—векыда јуавны кывјыс ез бертовтчы, сөмын ставныс гөгөрвоисны.

— Вөчам. Шылыда-мольда артмас.

— Ачыд?—һинөм гөгөрвотөг јуалис Митрөј.

— Ог. Ме абу јөј.

— Машө?—јуалис бағушко.

— Оз поҗ. Мамсө, мамсө щөкта...

— Мамсө?!—повчыс бағушко.

— Кыҗ-нө мам бостеас вјны пісө? Радејтан пісө јешщө?—векна гөгөрвотөг јуалис Митрөј.

— Бостеас, бостеас. Радејтөм куҗаыс-і бостеас. Сөмын, бағушко, тед ковмас сылы сөрыштны мыј сурө јылыс,—румкајасө кјсталіг моз помаліс Пављин.

— Меным? Кыҗ-нө сіҗ? Ме служітель церкви ог вермы заповедјас талавны. Не үбі—шүөма заповедын. Мен оз поҗ. Асныдһин, метөг уҗалө,—шүис бағушко. Јурсө җік-һин пелломјасас кыскіс. Мөвпнас відө аесө:—„мыла локті татчө“.

— Те кољан мјанлы. Тетөг мјан оз артмы. Сөмын сөрышт, мукөдсө аһным тетөг вөчам,—чорыда-һин шүис Пављин.

Бағушко повчыс. Оз төд мыј вөчны: он вөч Пављин ног—скөрмас, вөчан сы ног—сурны верман. Некущөм заповедјасыс ескө оз пов, да мынөм раді бара каҗтыштіс:

— Ме—поп—кута отсавны тіјанлы талавны заповед господһу. Мыј вөчны? Век-өд ег вөтае тавој ме: бытө ыҗыд уклад мөлөт кайлас да уеө јур вылө, кайлас да уеө... Лечыд чарла голаөс шыре да шыре, шыре да шыре... Көсја ескө воҗсаһны да ог вермы. Көсја ескө пышјыны да кокөј оз вөрчы. Мөлөтыс—кам да кам, чарлаыс—шыре да шыре. Садми сулік пөһын. Век ез вөтөд менө! Вајө метөг вөчө,—бөрдҗан шыөн кутіс кевмыһны бағушко.

— Оз поҗ тетөг. Те кољан мјанлы.

Павлін четчіс, муніс өшің дорө візөдліс ывлавылө.

Містөм сөд кымөрјас гундырјасөн түвгөны ык му бердты. Гырыс зер војјас локыс тачөдчөны өшіңө. Дојмөм кырнышөн те-рыба нөјтчө керка бердө төвныр.

III

Вежоные дыр арса повөддә ыждалис. Музис да лаңтис сессә. Пукәисны мича рытјас, сөз ыркыд сынөдә рытјас. Рөмдигөн мытчысө вөр сајыс ыжыд төлыс. Сөкыда колө кымөрјас пөвстты, резө езыс југөрјас. Ҷырдалөны козувјас. Кырјас костын кујлө тирчыс ју, околө өшјөм баф килјас. Сорјасас кујлөны пемыд вужөрјас. Візјас шебрасөмны јежыд руөн. Зуңвизө вөр. Киссөны, киссөны ном-ывлытөг төлыс југөр быгјас.

Өтө ташөм мича рлтө Ілла Машөкөд пукалисны кыркөщ дорын.

— Ме кывлі—ті регыд вөрө кајанныд?—Іллалыс јуалис Машө.

— да! Ковмас сессә. Сормын-нын ми. Лун кујим мысөтө петам-жө. Өнө праңныкө кольөдам-да, мыј-да,—шуис Ілла.

— Кушөм праңнык? Ме тај-нө ог төд?

— Он-і төд? Октабрса револутејалы даскыс во тыран лун аскі.

— А-а,—вескодә нужөдіс Машө.

— Луннас кутам плагјасөн ветлыны, сывны, виставлыны. Рыт-јавыв выл вөссан лыфдысан керкаын лөб рыт кольөм.

— Јөктынысө кутасны оз?—јуалис Машө.

— Вола. Ҷик сы понда вола. Ој, ме-өд зев радејта јөктыны. Лөз сатін ковтааса, лым јежыд сарапанаса, лөнтајас өшла... Те-нө лөан он ачыд, Ілла?

— Кыз-нө! Сессә вөрад олігөн бура дыр гажтө он адзывлы. Он кут ештыны. Ковмас мыјвыныс ужавны. Кушөм-нын гаж сек.

— Аттө-жө-дај! Јона-жө мем гажтөм лөб. Некод сөктас оз кол. Став сөктыс көсјө кајны вөрө. Весег нывјас щөщ. Ҷик өтнам ко-ла,—жугыла шуис Машө ју вылө візөдіг моз.

— Машө! Кајам щөщ вөрө.

— Ме? Мыј-нө сеңкута вөчны?

— Уж сурас. Те ныв јон. Керјас кутан вөлөн петкөдлыны. Мө кутам пөрөдны, ті петкөдлыны.

— Ме ог вермы-ні, ог куж-ні, Ілла.

— Вермытөг олан. Мукөд нывјас тај-нө көсјөны вермыны. Ка-јам, мөса, Машө.

— Ог. Батө оз лөз. Мыј морла-пө те сөтчө кајан, шуас. Кы-нөмыд тај пөт-пө, паскөм-көмкот ем. Оз лөз. Кушөм нө ме вөрын ужалыс.

— Сессә кывзан баттө дај? Сөјө мыј оз шу тед-да—кывзы сөјө. Кајын дај, ставыс сен. Сөктыс зөннас мунө, те колтчан.

— Вај мөдтор јылыс кутам сорнитны, Ілла. Ворсышт „Шон-дібанөј“, ме ылышта.

Илла ышловчис, дыша паскөдис гүдөк, кутис ворсны. Воңын вескода ворсис, өдчис да еөлөмсаңыс кутис. Машө һебыдика кутис сывны гүдөк шы улө...

Машө дүгдис сывны, Илла дүгдис ворсны. Сынөдын ез-наудитны лантны сылан шыяс. Јөла новлөдлө ју вывти, виңјас вывти:—Касты-ышта-а“... дыр-на лажјалис сынөдын, һөжјөнүкөн сылис. Тиран ју чирдалө, јүгөр быңјас кисөоны, кисөоны..

— Аттө, лөсыд-жө сыланкыв. Сөлөмвылө водө, мөвңјас өвтө,— һөжјөнүкөн шуис Илла медбөрјаыс јөла јуркһитөм бөрын.

— Кор шогжык лөө мем, пукса өшиң дорө, дај сыла норыһика сыланкывјас. Ачым бөрда. Лөсыда-өд сывсө:—том зонмос радејтөмөј, еөлөмсаң окасөмөј. Илла, окышт менө. Те регыд мунаң. Јона-жө гажтөм лөө мем.

Кык биөн өзјыс вом топыда өтлаасисны.

— Машө, ме мыкө јуала тенсид. Мунаң он ескө ме сажө?— јуалис Илла окыштөм бөрын.

— Те сажө? Вајан-кө муна, он-кө—ог-дај,—шмоһитиг моз шуис Машө. Төдвылас уеи бағыслөн кывјас:—„он-кө батөс боет колхозө, ог мун“... Пыркһитис јурнас да Илла морөс бердө топөдчиг моз сөдтис:

— Муна. Мен те кыңји һекод оз ков. Тенө ескө јона-ө менө радејтан?

— Помтөг-төртөг. Збылвылө вистав: мунаң он?—Илла кутис видчысны Машөлыс шуөм.

— Муна. Сөмын...—Машө ез помеөд, суңсис.

— Мыј? Вистав өдјөжык. Вермас өмөј мыкө мијанөс јансөдны,—шуис Илла, ачис сек-жө мөвһыштис:—„зев кокһия вермам јансавны. Батыс, ставыс батыс“.

— Меным бат өтчыд шуис;—„оз-кө Илла менө колхозө боет, ог сет тенө сы сажө“. Таңи-и шуис; скөрмы көт ен сөсөа, ме тај вистали тед-а.—Машө лантис. Илла еиһлапһиттөг виңөдө кыр улын кујлыс пемыд вужөр вылө. Тыдалө сылы, быттө сетыс виңөдө, вапјалө павһинлөн чужөмыс. Илла кылө: көнкө пыдын морөсас вөрчөдчыс скөрыс... Мөдыс, којмөдыс... Павһинлөн чужөмыс өтарө сөравлө, потмөн сөравлө. Иллалөн скөрыс кутис муткыравны, сөн-јасөд ветлыны.

— Ка-ка!—мигөма сөрөктис Илла.—Со кың көсјө батыд менө кыңны. да! Ме радејта тенө, Машө... Зев јона радејта. Мөдыс сөщөма ог-һин кут һекодөс радејтны. Сөмын те вылө вузавны колхоз ог вермы... Ог вермы!—Бөрја кывјассө қик-һин горөдис Илла. Виңөдлис кыркөщ улө—вужөрјас, гөгөр вужөрјас кујлоны сөмын. Оз вөрчыны, кыммөмас быттө.

— Оз өмөј поң бостны, батөс? Сөщөм-һин өмөј сижө шогмытөм морт? Илла, секи ме тејад лоа,—мелиа шуис Машө.

— Ме абу өтнам боетысыс... дај көт ескө-и верми ачим боетны, ег боет. Шыбыт баттө, лок ме динө.

— Ме ог шыбыт баҗос. Сеҗома-кө раҗетан менө, куҗома вөлі висталан, вөчан сиз. Онкө-і... Илла, вөч сизі. Абу өмөј теҗ шу-дыд донаҗык ставыс!

Илла пельн езыён жүргөны Машө сорғи шыјас. Куҗом најө меліө, мічаө. Небыд руһн пукөһны өлөмвылас, өлөдөһны сөнја-сөд ветлыс скөр. Сы вылө јешцө шоныд кыс небыда шылөдө мышсө сылыс. Илла кылө, кыҗи һөжјөһкөн скөрыс лаһтөдчө, пы-дө пырө. Сы пыдәи тушаөд паскалө куҗомкө аслыс пөлөс лөһыд, җик мөдпөлөс скөрлы.

— Збыл өмөј оз поҗ боетны? Гапкө поҗас-да. Гапкө өлөм-һаһыс уҗавны окотала пырө Павһн колхозө. Сизкө-өд, поҗас боет-ны,—кыскө чужисны тацөм мөвпјас Илла журын. Сөдөһны өтарө, пөдтөһны вескыд мөвпјас. Илла каҗалис: јешцө-кө һөдыр і, венасны пөрјаһыс мөвпјас. Чукөртис став вынсө, лөһавтөм скөрсө, пөдтыс најјасөн көзөдыс өмөһ мөвпјассө. Четчыс да кутис виставлыны Машөһы.

— Ог!.. Ме ог көсјы лоны Іјудаһн. Вузавны шуд вылө, те вылө колхоз!.. Верма өмөј сеҗөмтор вөһны. Мед пазмунө век кеҗлө мејам раҗөттөм, мед ме лөа шудтөм раҗөтчөһын, ог вөч сизі! Те-кө раҗетан менө, баҗыд донаҗыка пуктан, локтан ме дө-һнө, Машө!

— Ме баҗыс ог торјөдчы. Таыс уна ог вистав. Кыҗ куҗан вөч сөһса. Те сајын ставыс.

Илла вөһысәи бура гөгөрвоис: оз артмыны. Машө оз веҗ аһыс кывјассө, сја оз-жө дај. Сизкө колө сөһын өти туж—орөдчыны, јансөдчыны һалы. Тацөм мөвпыс сылы горшас кајис һилөг тупыл, ез кут сетны морөс тырөн лөлаһны. Көкјас зөрөһны, сінјас боөмө-һны. Төдвылас үеі: тацөм-жө забөднө сылы вөлі өтчыд ічөт дыр-јыс, сылыс дона чача мөд мортөн мырәдигөн. Лунтыр сөк бөрдис пыж улын. Тајө ставыс чардөи мөз југһитис јурвөмас.

— Вывти пыдө пырөмаө баҗыдлөһн вуҗјасыд те пыцкө. Неку-щөм вын оз вермы најјасөс орөдны. Вөһг мејам раҗөттөмөј ез вермы. да! Вөһкыда шулис мем баҗ. Абу ми текөд өткөдө, өгө вермө лоны өткөдөһн-һи. дыр ме новлөдлы ас пыцкын дона чә-төм: гапкө, миса, верма аслам раҗөттөмөн һөщыштны теһө баҗ бердөһыд. Блөдчыелөма, зөв јона јешцө ылаһыелөма. Ворсөи ме. Сизкө... өв-жө баҗыдкөд! Көре аһыд пөв ас сөртөһыд! — Көд морт мөз шуалө Илла. Быд кыв орөдө вөр сөрөн өлөм бердөһыс.

— Огө кутө јона сорһитны. Сөкыд зөв... Муһам, колләда мед-бөрјаһыс горт дорөзыд. Вистав баҗыдлы: абу, шу, Иллаһыд сеҗөм, куҗомөһн чәјтлын. Оз вузас-һөбаөс. Ачыс сизі сеҗөм.

— Илла!.. Те орөдан?

— Орөда, Машө. Ен еләс ме вылө. Муһам. Леҗ... окыштны медбөрјаһыс теһө.

— Тејад абу өлөм—біјаиз, дај мејам абу сөј!.. Леҗ менө, ачыс муһа, өтһам. Тејад раҗөттөһыд ічөт-на вөлөма. Ен вермы ме-

нө сүздөны, сизкө-и колтчы, — шуис Машө. Бергөдчис да кутис котртны сиктлаң.

Илла јөј моз виждө пышјые Машө вылө. Адзө, бытө, сыржалөмөн бөрдөмые зөрө тушаыс. Чышјаныс летчыс јурчыс, уеи муө. Сја век котөртө. Иллаөс пөв-мөдые мыжкө, бытө, тракитлис вомыс воеывлис чукөстны Машөөс. Пиңсө куртчөмөн кутис асө, сөмын синас еојө пышјыеөс.

Пөв-мөдые јешщө тыдавлис Иллалы Машө лысјас костти, сееса сајалы. Синвочыс тырө руөн, ез кут нинөм адчыны. Шатлалиг тыр мөдөдчис, кытчө — ачыс оз төд. Јурас өтөи мөви абу. Му берды кыскө коқјасө.

— Чышјаныс, — ачыс оз төд кыс чужө мөви синулас чышјан уөм бөрын. Лептис, суйис чөптас, вождө мөдөдчис...

— .. Кытчө-нө локөма? — ассыс јуалис Илла. Гөгөр мујас. Вежкыдлаңын тыдалө сикт.

— Ег-и төдлы татчө пырөмөс. да, тајө колхозлөн му, — мөвпалө сасмөм морт моз куш му вывти синас ветлиг тыр. Суйис кисө чөптас да кыскис чышјан.

— Зикөз, век кежлө орөдөм, — друг мовпыштитис. Сөлөмыс пыртчыс. Морөснас уеи ыркыд му вылө, кјасө шевгөдис бытө көсјис сывјыштны ставнас.

— Ег веж ме тенө сы вылө... Те мем ставчыс дона. Некоү некущөм дон вылө ог веж. Муөј, өтүвтчөм јөзлөн муөј, палөд менө ыжыд шогыс, коңөдышт еөлөмөс. Сет мем вын вождө кежлө... — Вашкөдө Илла. Пүктис пелсө му бердө да кутис кывзысны. Кылө, бытө кыскө пыдыс му пыщкыс локтөны мелө кывјас, лаңтөдөны сјөс, куртөны еөлөмыс шөгсө, ортсөи кетөны. Нөжјөнык еөлөмыс коңалө, лчалө, тырө выл вынөн, ыжыд вынөн, бырлытөм вынөн...

Езыс төлыс југөр быгјас кесөны, кесөны, кесөны.

IV

Асывоған Өкеиң бөстөсис пелкөдчыны да век-на ез ештөдчы, луншөркад-нын ескө матын-да.

Илла да Трөпим завтрекајтөм бөрын мунисны. өнөз ветлөны. Трөпим вөли вождө четчөма. Мыссыс бура, сынасыс, вежчыс. Бытө зөв ыжыд праңникө лөөдчис. Аслас вом тырыс нөмкоф вөли, век өтарө шмонитис. Гөрд плагөн мунисны.

Муртса Өкеиңлөн ештис жоқ чышкөм, локтисны витчыетөм гөстјас: Павлин, Митрөј да батүшко.

— Олан-вылан, Өкеиң, — пырөг мозыс-на шуис Павлин. Батүшко бласлөвитис Өкеиңөс.

— Пүксө-шојтчө. Ег витчыс тјанөс да ег-и вежыс. Со, зик полөкала коф.

— Нинөмтор, Өкеиңушка. Абу-өд төдтөм јөз. Иллајас-нө празднүтөны? Ветлөны тај плагјасөн сикт куза сылигтыр. Трөпимөс ад-

зілым-і. Талун-öd даскы? во тырö октабрса револутсіја лобмлы. Тажö власт вылö еласны јона оз поѣ. сöмын-тај јентö оз радејтны, кеџовтöны. Сіѣ абу, баѣушка?—Гартö асланыс еорні Павлін.

— Сі-іѣ. Шуöны: јен-пö абу. Кыс-нö абу. Олöмсö ескö код чужтіс? Ез-öd буракö ачыс сіѣ ло. Јöзыд дугöдчö сылы јурбітöмыс. Ставсö-öd сіја тöдö, адѣ, сöмын терпітö. Гашкö-пö каѣаласны, гөгöрвоасны-на. Сіјөн-öd öні-і олöмыс торксіс: һаңјас оз воны, ві-сöмјас паскалöны, тышјас кыптöны јöз костын. Јенмыс быд ногыс јуöртö міјанöс. дыр таѣ оз кысы. Бырас терпеңнö господнö. Вöчас сіјö страшној суд. Грешнікјасöс ыстас адö, сотчыны куслытöм бын. Праведнікјасöс мөдöдас рајö, көні налы вечнојö блаженство,—помаліс баѣушко да віѣдліс Павлін вылö. Сіннас јуаліс:— „Артміс ез?“

— Міјан тај-нö һекодыс оз јурбітны. Сіѣкö адö вескаласны?—полігтыр јуаліс Öксің.

— Кыѣ јен шуас. Ме ог куж віставны. Серт, гөгöрвоасны-кö, да кутасны сöлöмеаңныс ескыны, вермас-і прöбетітны.

— Коңöрјас најö. Оз бара најö кутны ескыны,—шога шуіс Öксің

— Баѣушко, вісталöны јöз,—пыраскö-пö морт пыщкö аңткрістлөн көјдыс, сіјö мортыс дугдö јенлы ескыны. Збыл абу-нö?—шпыңјаліг тыр јуаліс Павлін.

— Сіјö збыл еорнөтöны. Овлö. Медса-һін öні, му вежöмыс матыстчö да аңткрістыс ветлö му вывті, көѣ көјдыссö. Сöмын сылыс көјдыссö поѣ вöтлыны морт пыщкыс.

— Кыѣ?—јуаліс Öксің баѣушколыс.

— Ем сецöм пыѣ, богородітса сінваыс вöчöма. Важөн гырыс манастырјасын вузавлісны. Ме важөн-һін бостлі ещанік Соловетскöј манастырыс. Öтө богокульнік коркö сöлыштлöма богородітса öбразлы чужöмас. Сесаң öбразыс кутöма бöрдны сöз сінваөн. Сінватусыс усас-пö, дај кымö сір моз. Сее сесе-і вöчöны сіјö пыѣсö. Вердан-кö сіјö мортсö сецöм пыңнас, пыр-жö аңткріст көјдысыс кулö. Мортыс бөр справітчö, кутö ескыны јенлы.—Баѣушко лантіс. дöзміс сөрны.

— Тејад, баѣушко, ем-на сецöм пыѣыс? Гашкö ещанік вузалан мем да?—Мöвпалыштöм бöрын јуаліс Öксің.

— Ещажö-һін ескö-да. Со мында сöмын. Сіѣ сета тенид. На, бост да ен һекодлы петкөдлы,—Öксіңлы кіас сујыштіс баѣушко кабала тукрöс.

— Кыѣ-нö тајөн ме верда? Асныс-öd оз бостны-а. Велöд, öтөч, менö.

— Шѣј јуіганыс сет. Асныс оз-і тöдлыны. Сöмын јонжыка сакарав. Ен, міса, һекодлы петкөдлы бара, выныс вошас.

— Таныс сесе һекущöм лок оз ло? Оз вісмыны-лі, мыј-лі?—полігтыр јуаліс Öксің.

— Оз, оз, Öксіңушка. Ен пов. Баѣушко оз кут ылöдчыны. Поплы ылöдчöмыс һөл мында міјан серті грек. Вöч, кыѣ шуіс.

Спасит најјасосе... Ветламө жө сесеа. Воҙө-бөрө кежлө пыравлим, да та дыра маңитчим. Прөшщайт, Өкеиңушка.

Медвоҙ термасег тыр петис бағушка. Килчө вылын кокһиа долыштіс.

— Полан јешщө вөлі мыјыскө,—шпыңјалігтыр шуис бағушка-лы Павлын.

Өкеиң пуçөдис самөвар да кутис відчысны аја-пјаәс. дыр ез лыт щажнікө кіетны бағушкоөн сетөм пыç. Полө мыјыскө. Опи-нө адзис Ілғалыс локтөмсө да термасөмөн кіетис щажнікө молітва лыдсег тыр, сесеа заварітіс.

Пыріс Ілға. Пуктис пелөсө гөрд флаг да пуктис пызан сажө.

— Гажа-жө-һин талун вөлі, Мамө. Мыла-нө өн ептөдчы да вольт?

— Ег-тај-а. Муртсые-на ептөдчы. Батыд-нө?—јуалис Өкеиң эбран кіјасөн щаж кіетіг моз.

— На ју. Косміс-өд горшыд тејад.

Ілға пөв-мөдыс һылыштіс стөканыс, Өкеиң вылө виçөдліс да јуалис:

— Курыд тај-нө щажыд, мам? Сука кіетөмыд, кізөртышт самөварсыс.

— Сакарав, сакарав. Сің-һин ју тајө. Мөдөс кізөржыка кіета. Щыкөм щаж заварітчөма, буракө, сјөн і курыд,—мырдөн јуктөдө Өкеиң.

— Ог вермы, мам. Горшө пуксө. Виçөдны ескө-і абу сук,—Ілға стөкан жынсө кіетис өпінүлө, сесеа содтис пөсва самөварыс.

— Өні буржык Рыгнас, мам, ветлам кино виçөдны. Те-өд өн-на адзывлы һекор... Ок-өд, уна јөз вөлі талун. Мед-өд батөс адзывлын те. Ветлө вылө јур лептөмөн, щөщ ыглө...

Варовітіг моз Ілға јуіс ставнас стөкансө. Өкеиң мөдөс-на вөз-јө вөлі да ез боет.

— Шаң сесеа, мам. Горш вескалі-тај-а.

Ілға пуктис гүдөкасны. Мамыс еінсө оз лөзлы сы вылыс. Сус-мөдчис да јуалис:

— Нолтө, Ілға, пернапасас.

— Мыјла? — чүјміс Ілға.

— Сің... Ен колөкө. Мүн ју ешщө өтї стөкан.

— Ог, мам... Мыјкө тај-нө јурөј көсјө виемыны, бергөдчө код.

Кынмысөма-кө-а... Сөлөмө кутчысис-і... Морөсөс кутис сотны-і.

Өкеиң повзис

— Мам, мам, мытчи көзид ва... Морөсын бі...

Өкеиң котөрөн вәјис көштыр көзид ва. Ілға ставсө јуіс.

— Мам, мам... Јешщө вәј. Ез кус... Ма-ам!..

— Вот-і ме... Но!..—пыріс да чүјміс Трөпім.

— Виемы, бат... Ог төд мыј-і лоі, мыјыс виемы.

Трөпім шензиг тыр пөртчысис, һинөм шутөг мунис пызан дорө да көсјис стөканө кіетны щаж. Өкеиң јөј моз четчиптіс Ілға бер-дыс, тракһитис Трөпім кыс щажнік, швачкіс жөжө.

— Ен ју... Ен ју,—вашкөдө ачыс.

— Мыј текөд лоі?—һинөм гөгөрвотөг јуалис Трөпім Өкеиңлыс. Пырісны зонјас Іллаөс адқөдлөм могыс. Адқисны һужалөм чужөмјас да ордөисны ас костаныс еорһитөм.

— Ставсө... ставсө вистала тіјанлы. Локтисны өнтај најө.. Сөтисны кущөмкө җеллә да щөктисны јуктавны сижөн аја-піјаөс. Мед-пө аһтөкрөст көјдысыс кулө на пыщкын... Со-тај сөсөа мыј лоі.— шуіс Өкеиң. Пукөіс Ілла бердө, кутис меліа шылөдны һималіг-тыр. Тақі-жө ең каң муртөг тыр һулө—мыскө пісө.

— Сылы еща на лоөма менңым Машөөс мырдөдөм. Көсјіс менө... віны,—вомтыр скөр сөқөдіс Ілла.

Зонјас ветлісны да вајисны најјасөс мөлітсөһөркөд. Батушко патлалө; үдөтөма сек косттө костыны румка-мөд, буракө.

— Абу тіјанлы јанқим ылөдлыны менө—пөмыд һывбабаөс. Тіјан сөрөмө ыладөм куза тајкө ег вө ассым піөс дај мужікөс. Со мыјвылө, вөдөмкө, тіјанлы колө јөнмыс... Повқөдлыны сижөн һинөм гөгөрвотөм пөмыд јөзөс, сөсөа бергөдлыны најјасөн кық аслыныд колө... Тпу,—скөрыс Өкеиң сөлыштөс батүшколы кок вылас.

— Павлін... Сіја велөдіс... Ме абу мыжа, ставыс Павлін,— бөтөмөм өһнөһ норасө батүшко.

— Ставһыд өткөдөс, өтө вужјаөс... Ну өһнөвогыс,—шуіс Трөпім мөлітсөһөрлы арт тіжөм сөрын.

Павлін пөтігас вөқөдліс Трөпім вылө, бытөө һылыштһы көсјіс.

— Бурдөдчы регыджык, Ілла. Мөјан уқ уна. Јона-на колө вермасһы пөмыдкөд, важкөд. Мө өгө повқө... Бурдөдчы регыджык,— меліа шуалө Іллалы Трөпім.

— Гөгөрвоа, бат. Мө вылө, вылө кыпөдам гөрд дөрапас. Мед адқасһы јөзыс, чүкөртчөһы сы үдө. Лоам уһаөһөс, јөнөс. Һөкущөм вын оз чег мөјанөс. Чарла да мөлөт савкөһны зарһө јүгөрјас му пастала. Вөтлөһны сөјө јүгөрјасыс став пөмыдсө, важсө...}

Ывлавыһы кылө сылөм:

— Збојжыка, комө јөз, олөј!..—Тајө сылөһы томјөз, муһөһы выл вөсөөм лыддысан керкаө вөқөдһы көһө.

Коммуна пас улын...

Міжанӧс оз жугӧд шог,
 Оз вермы гӧрбылтны мог,
 Ышмана судбалӧн оз іміт власт,—
 Нартітчӧм, лым мозӧн, сылі,—
 Озырлы оз-нын сур нартітчан маст—
 Ог лоӧ казакӧн сылы.

Ңімалӧ—рӧд міжан гӧрд,
 Мезмӧм јӧз ловја,—оз бӧрд.
 Коммуна пас улын нужда оз шырд.
 Еј, јортјас! вӧрӧгыд матын,
 Ӧтвылые тӧвныра евіӧечӧн тырт!..
 Быд вермые, сувтӧј ӧт радӧн!..

Вынјӧра враг абу шог,
 Колӧкӧ, медем оз лок,
 Ог сетчӧј вермыны вермастӧг мі—
 На ногӧн ӧкор оз лолы:
 Вына-на, вермӧ-на ужалан кі—
 Вермасны, буржуј, вај волы!..
 Салдатјас оз тырмы, сек—
 Пӧрыелые вескӧдам кос,
 Чельад да гӧтыр сувтасны рад,—
 Лыјсыны боетчасны најӧ;
 Шочман ін тыртасны быд колан кад
 Ңекод оз ӧебсы мӧд сажӧ.

Міжанӧс оз жугӧд шог,
 Оз вермы гӧрбылтны мог,
 Ышмана судбалӧн оз іміт власт—
 Нартітчӧм, лым мозӧн, сылі,—
 Озырлы оз-нын сур нартітчан маст,
 Ог лоӧ казакӧн сылы.

КОЛХОЗ.

Сиктјасын вьль олөм
 Зев ödjö быдмө.
 Колхозјас гөл јөзлөн
 Луныг-лун лыдмө.

Быдлаын паскалө
 Öтүвја олөм.
 Морөсыд личалө
 Гадлө сек сөллөм.

Колхозса мујаслөн
 Оз тыдав помыс.
 Сы вөсна кулаклөн
 Вежынтчө вомыс.

Пөрыејас шенчөны,
 Оз узны војсө.
 Мукөdjас венчөны,
 Көдкө сен ојзө.

Митрөпан озыр морт
 Ветлөдлө шөјтө.
 Колхозса шлөңјасөс
 Быд нгыс вөјпө.

„Көңөрлөн“ шөгөмла
 Јурыс-нын дүрмө.
 Колхозлөн һөжжөһик
 Ужыс пыр бурмө.

Колхозын быріны
 Межајас, борјас.
 Віз-мулөн ез лоны
 Посһидік торјас.

Öтүвнад ужавны
 Јона-жө лөсыд.
 Важ-мозыд веспөрө
 Оз кіеы пөсыд.

Став ујсө леңоны
 Машина вьлө.
 Тракторсо колхозө
 Воө-һин кьлө.

Кынөмпөт корены.

I

Ичөтөк жу дорё, кыңи-таж когыштөм су му вылын, савмунёма Ипат өикт. Керкајасыс төлктөг да радтөг важысаң течёма. Тажё өиктас квајт арёң оліс да быдміс Мішө. Мішөлөн чужанлунсағыс шудыс абу тырмёма. Кулёмма мамыс сјёс чужтөм бёрын. Сёкыд уж да гёла олём вөтлёммаёе Мішёлыс мамсё гүб.

Шогё уеас Јогор—Мішөлөн батыс. Ужыс кіас оз өшјы. Шогысла местасё оз адзы. Заводітис Мішөлөн батыс палёдни ассыс курыд шогсё вёнаөн. Ужавны некодлы, овмёсыс нежјёнік пыр жебмё. Вокјасыскөд јукёом бёрын вёңму колі зев еща. Вееіг сылы ез вёчмы вёв не гёр. Сы паж вылө волёмма сёмын өтё мёс, кык ыж, четвөртув му да важ керкапёв. Уна лун Мішөлөн кынёммыс пөтліс јёз мёс јёлөн. Уна бөрдём да горзём төдліс Мішө мамтөг быдмігөн.

Адзё Јогор,—таңи овны оз поң. Кутас сјё мөвпавны кыңи ескё лёсөдны ічөтөк овмөстор. Гөтраөіс. Мөд гөтыр вылө вайіс Лево Марјаёс.

Лево Марја вөлі гөл крестанінлөн ныв. Ічөтвывсаң жугөдлёмма сјёс сёкыд уж. Сы вёсна сылөн зөңвёңалуныс вөлі омөлік. Кор сјё вёскалі вөрөссајё Педё Јогор ордё, нөшта-нын өдјё мөдіс сывны, кың тај тувсов шондё воңын сывлө лым.

Лево Марја воіг кежлө Педё Јогорлөн став овмёсыс вөлі пөшти рөзвал мунёмма. Вееіг ез вёв пескыс керкасё ломтыны, посјылын вөлі бырёмма ізас-турун, өтөк мёс дај сјё вөлі лок горшён баксё, бытёө заводса өвөсток тревога вылө.

Важөн-нын бырёмма амбарыс неаң. Унаыс-нын Педё Јогор пөтавліс аслас сусөд ордјасас уждысны ід лёбө рузөг вылө урожајёз, лёбө ужалём вылө.

Мішёлы тырі-нын кык ар.

— Зумыд да шаң быдмё менам Мішук,—шулывлас вөлі Мішөсө быдтыс пёрыс баб,

Јогорлөн семјаыс мөдіс содны. Таво чужі ныв. Нөмсё сылы пуктисны Анна. Кага вайём бёрын Лево Марјалөн жебынік зөңвёңалуныс нөшта јонжыка омөлтөіс. Банјасыс косміс.

Сөңјасыс лоіны гурана. Кокјасыс вөсмісны. Коркё вөлі сјё акаң код, а өні лоі кос увја козпу код-жө.

Јогорлөн овмёс оз бурмы. Ебёсыс оз тырмы ас вөвгөг да вёсыс гөтыркөд вёңму паскөдны. Жын пөрасё лёб ужавны јёзлы.

Нол во-нын тілеу, асё жугөдө, а олөм оз бурмы. Челаф век со-дө. Нолөд во-на гөтыра, а челадыс Мішкөд лоі-нын кујім. Таво арнас бара чужі кага. Отеч Мікајлө сетөма гагалы нѳмсө Ондреј. Став семјаыс өні лоі Јогорлөн 6 морт. Кык пі, өті ныв, аслас пө-рыс мамыс да аеныс гозја. Ужалысыс на пыс сөмын кыкөн—гозја. Олөм нөшта јона сөктіс. Колан во ескө Јогор лөсөдіс-нын вөв-да, ез-на тај сјө олөмтө содты. Век-на лоө жын кадсө ужав-ны јөзлы. Вөравны Јогор јөз моз оз вермы, пішщалыс ні пөраыс абу. Понјыс ескө-і ем-да, абу-жө јөзлөн-код бур.

Марјалөн зөнызалуныс век өтарө жебмө. Быдөн вылө сјө скөралө. Челафөс да пөрыс бабөс унаыс кутіс нөјтлывлыны. Мед-са-нын јона оз вөлі радејт Мішөөс бабыскөд. Унаыс најө овлісны шыгөн. Пөрыс баб пөштө быдлун вөлі бөрдө да корө јенлыс емерт.

Казаліс Јогор—гөтыр Мішөөс бабыскөд вывті лока візө, сы вөсна гозја костын зык да пінасөм век өтарө содө. Кореурө ко-сөз-нын воывлөны. Мукөд дырјі вывті јона вөлі нөјтлас Јогор ас-ыс гөтырө—Левө Марјаөс. Отпыр өзөс костө топөдөмөн нөјтіс вөжжіөн, јурсітыс жој куза кыскаліс да кокулас талаліс. Весіг челадыс керкатырөн лок горшөн нөјтігас горзісны. Жал мамыд!

Тајө нөјтөм бөрас Марја зөң кујім төлыс вісіс. Јогор палав-төг јуіс. Уна шыгјалөм да бөрдөм вөлі-і челафлөн. Мішө кыз пө-расө оліс Оңө даф ордас. Сөні-і сојіс да јуіс.

Воіс страда пөра. Марја нөјтөм бөрын муртса справітчіс-нын. Муртса-на вөлі вөрсаяыс пујас јывті мытчысөма шөнділөн гөрбыс, Јогор гозја мунісны візвылө ышкыны. Пөрыс баб муніс талун оз-ла, көсіс посні челафлыс вөмсө чөскөдыштны. Мішө, Оңө да Анө колісны гортовны өтнаныс.

Луншөргөгөр Јогорлөн керкаыс тырі посні гортолыс челафөн. Быдногыс рытөзыс најө ештісны ворсны. Медвоз өбразјасөн лет-чылісны ва вылө. да-өд зік-жө прамөј ва вылө летчылөм моз. Бо-етісны өбразјас дај летчісны. Сөмын ју пыддыс вөлі картасаяса најт гуран, а поп пыдді сыліс Мішө. Ва вылас летчылыс ескө вөлі вель уна морт-да, ез ло некущөм „жертва“. Сөмын „Мікола угоднік“ өбразыс жугалі сөкляыс. Сјө оз вөлі некызі ваас вөј-да, лоі сујлыны мырдөн. Сөкі сујігас і жугалі. А „сватөј Јогорөј“ өб-разлөн мыні краскаыс.

Табөрын челаф ворсісны гөтрасөмыс. Наныс пірујтігас вөлі сојнаң, а віна пыдді көзыд ва. Гөтрасөмыс вөлі зік бытө прамөј гөтрасөм.

Сөсөа ворсісны шыра-каңөн, кругөн гөгралісны, сылісны уна сыланкывјас.

Воіс пөрыс баб. Вајіс кык тујіс тыр оз. Чөскыд-жө-нын вөлі јөла оз!..

— Но, кыскы аслаңың^d јонжыка, мед табакыс өзјас.

Мишө дедлыс вөлі кызвө. Мукөд дырјыс вөлі сепчөма табак щынсө каллангыс кыскыштлас, весіг кыкнан банјас өтлаө топавласны... Табакыс вөлі дедлөн зев вына, кыкыс кыскыштан щынсө дај козған. Сивө! Талун Мишөс да Өңө вокөс дедө бара куритөдіс. Сөмын Анө чојлы ез еет. Сіјө-пө-өд бабарөд. Сылы куритны да ылөдчыны оз поз.

Сөмын Өңө оз вөлі куж куритныс һөті. Пыр-і щөкмунас да зев јона, еінва петтөчыс кызөдас.

Самөвар важөн-һин мазі-моз чүжгө. Левө бабө гөгөрыс бергалө да зілө өдјөжык пузөдны. Пачвочыс шомтө пуктыштас, пөлыштас труба пыщкас, бара сувтөмөн мөдас виçөдны, дыр-ө оз пучы.

Самөвар пучыг кезлө пыщкын чукөрміс-һин морт дас. Унжыкыс вөліны том бабајас. Сетчө сесеа воіс Сеңа-Вас.

Ставөн пуккалісны пызан гөгөр щај јуны. Щај јуиг маз Сеңа Вас відлалө бабајаслыс кіјассө. Щөщ відлаліс Левө Марјалыс. Куз-на-пө Марја Леонҕејевна тенад немьд. Сөмын-пө-тај щасеөыд абу тырмылөма-а. Сесеа тенад киад ем кущөмкө куз туж.

Сеңа Вас вөлі төдө,—Јогор мөдөдчө пыр Сібырө. Сөмын гөтырыслы һекор-на ез та јылыс виставлы.

Һедырмает Јогор воіс щөщ аслас челад дінө да гөтыр дінө. Гажа. Весіг һеува довјалө. Сөмын, тыдалө, мыјө шог бостөма-а. Лыбө пөкмелла да јурыс виеө.

— Пуксы, зат, ју щөщ щајсө!..

— Мыј-нө шоган, алі јурыд виеө?—Јуалө Левө дед Мишө багылыс.

— Оз менам һекыті вие, абу-шог-һи... Сөмын ме талун чорыда мыжмі.

— Мыјөн-нө?—Јуаліс Сеңа Вас.

— Талун воөма урадһик. Празһик куза вөлі чорыда јуыштөма да өдва кокјылас өшјө. Кодјурнас мөдіс менө чіршөдлыны, мыјла ме өһиөз ег мынты вотјас. Сесеа шуө, те-пө сөмын мастер вина јуны. Ме ег вермы терпитны сылыс лок сералөмсө дај варті көсичаас калланһн. Устөчыс çенгі. Сөрт, менө татыс чорыда мыждасны.

Левө Марја пырыс-пыр-жө бөрдзис, шуө:

— Мыј-нө те вөчін... медбөрја олөмтө рөзөритасны... Аетө чурмаө сујасны... Код-нө пондас сесеа ужавны!.. Ојја да ојја.

Левө Марја бөреа мөдісны бөрдны щөщ Јогорлөн челадыс. Медса-һин јона, бөраө Мишө. Сіјө-өд квајт арөса-һин. Став шуалөмсө төтлыс бура гөгөрвоіс. Төдө Мишө кущөм бағтөг олөм. Кылө коңөрлөн став јайыс, кущөма бағтөг төтыс һөјтлывлө да щыгјөн виçлывлө.

— Мыј-нө сені мөдінныд лимзавны? Оз-на-өд релө өшөдны! Мед пукөддасны. Пукала шуам ероксө да гортө воөм бөрын мунам Сібырө. Вузалам став көлујнымөс дај мунам,— шуасө Јогор.

Кыскіс җепҗыс парта жын вина да сәтис тәстислы:

— Вај, тәст, перҗы пробкасә да сәтав мјанлы по румке...

Сәҗа Вае јуіс шәц. Сы паж вылө воіс кык румка. Неуна мортыдлы вөлөм і колө. Гаҗмыштіс да заводітіс ассыс пельклунсө петкөдлыны. Четчыштлөмөн пөтөлөк маҗича нулыштіс. Чіркыс-на кокныда четчалө. Аслыс ескө 40 ар-нын тырөма-да, нинөм—четчалөна! Сәрбәҗаҗ да порогулә бабаҗас дорө четчыштас да воҗаныс пукас.

Став шогыс Јогорлөн да Левө Марҗалөн вуні. Челаҗ мамҗас бердас топөдчөмөн шәц сәралөны. Сөмын Мішө пельсө пукеөма, чөв пукалө... Каҗкөд ворсө. Мішө малалө, а каҗ еінсө куҗтыралө да вомгорулас мургө.

Рытнас-нын вөліс Левө ордыс пукалыҗас разөдчисны.

III.

Төлыс мыҗі Јогорөс пукеөдисны Вөлөгдаса турмаө. Җоҗ куҗим төлыс Јогорлөн гөтырыс да челаҗыс шыҗҗисө-пөт олісны баттөг. Медеа курыд вөлі овны баттөг, җерт, Мішөлы. Төткаыс сјјөс пыр-на важыс моз візө.

Талун Левө Марҗа пәсласө. Челаҗ шәц мыҗеурө вөчөны. Оҗө ворсө чачаҗасөн җоҗ шөрын гачтөм. Нырыс да вомыс ва гезјөн өтлаө јітчөмаҗе. Анө гөбөч дорө пукеөма да тилө-печкө торк. Куҗелсө мамыс оз-на сәт, оз-на куҗ печкыныс-да Мішө пукеөмөн пөлаҗ дорын гүсөнікөн шлуҗкө-бөрдө, сылы шәц окота печкыны, а төткаыс оз сәт.

Жаҗлуныс дыр мыҗі вөліс пәтис Левө Марҗалөн. Мыскіс кісө да шәц Мішөлы сәтис печкыны. Сән-пө пөлаҗ дорас-і печкы,— шәктис Мішөлы.

Зев нымкод лоі Мішөлы. Пуҗкис еор вылө, кокҗассө өшөдіс гөбөч вылө да мөдіс зев збоҗа печкыны. Сјјө вөлі куҗө-нын неуна печкынысө. Кыз шөрттө вөлі печкас-нын бура-код.

Өні ставыслы уҗ вічміс. Керкаын лоі сәцөм чөв, весіг шәл коласҗасын кылө шарөдчөм төрөканҗаслөн.

Друг Мішөлөн кіеыс чөрсыс мыні... Мішө ескө уекөдчис кватитны, даҗ уеі кватитөм пыдді ачыс чөрс бөреаыс... Јур вылас уеі еор вывеыс бипеш даҗ кыҗпу пәс плака.—Сјјө вөлі пуҗкөма коҗтыны сартас вылө.

Левө Марҗа уекөдчис Мішө дінө, көсјис пөттөҗыс нөјтны. А Мішө быҗтө кулөма, оз і вөрҗы... Сөмын ныргорөн шкоргө, а вомыс пәтө полкјөсө дуҗ.

Вывті јона повҗис Марҗа... Көҗ ескө Мішөыд ез вөв сылөн ас-лас пі да жаҗыс пәтө бордмөныс. Оҗјөҗык пәталіс сүсәдҗасла да медвојдөр Мішөөс јурөдыс боетіс да мөдіс пәлөдны. Сүсәдҗаслы шу: боетө-пө да качаҗтамө. Мед ескө ез-җө куҗ!

Җоҗ квајт лун Мішө куҗліс, ез четчыс волнасыс. Не-кө нымлуныс, ескө талун-на ез четчы-да. Ладнө талун Мікаҗла арканҗел

луннад, Һимлуннад да шаңғанад ылдидисны-а. Көч ескө журыс вие-ыштө-на вөлі, да четчис-дај. Медга-һин јона колө вөлі четчыны шаңга вөсна. Өткө-шаңгасө Мишө адзывлө зев ещачые. А мөдкө — төткаыс шуө: он-кө-пө четчы, ог-і еет Һимлунја шаңгатө.

Мишөлөн Һимлун колі зев гажаа. Сүдө Ваң воліс да сјө га-жөдіс.

Сүдө Ваң вөлі комын арөса, Һеуна јөј код, мужик. Кынөм-пөтө перјө корөмөн. Ветлө еіктыс-еіктө. Талун сјө воөма Іпатө. Уңны да овны пыр вөлі пырө Јогор ордө. А көні вөлі узмөдчас Сүдө Иван, сетчө-і чукөрмас керка тыр том јөз. Талун сјө-жө. Кер-катыр том јөз пукалөны Сүдө Иван уған иһын, Јогор ордын.

Керка тырөн сералөны том јөз, ворөсны да шмонитөны Сүдө Иванкөд.

— Но, тырмас-һин,— шуө том јөзлы Левө Марја.—Кад-һин водны да уңны. Менам со челаф-на вердтөмөе. Унныс локтө-дај!

Војшөр гөгөр вөліе разөдчисны гортјасас том јөз. Сүдө Иван кашкиг тырјі кајис да водіс паччөр вылө.

Сојыштөм бөрын водисны-і челаф да Левө Марја. Чөскыда шкоргөны-уңны ставыс... Іпат еікт бығтө унмовөма-жө, ывла-вы-лын весіг понлөн увтөм шы оз кыв. Сөмын, кор сурө картајас пыщкын мөсјаслөн рөмічтөм кылыштө.

IV.

Көјмөд лун Левө-Марја відчысө Јогорөс. Һолөд вежоннас-һин Јогор гижліс піемө—Микајлө лун кежлө-пө лөчасны гортө. Дај кыз-нө он відчыс, Јогорыд-өд көсјө Марјаөс да челафөс нуны Сі-бырө. Сен-пө јөзыс оз шыгјавны, а тан-пө мјан кынөмтө лөб тувјө өшөдны.

Левө Марја-і ачыс вөлі Һеуна төдыштө Сібырса олөм јылыс. Кујім во сајын Сібырө мунліс сылөн Јакө дафыс-да, быд во-на гижліс аслас олөм-вылөм јывеыс піемөјасөн. Сібырын пө муыд мыј-дөм колө... Һекущөм кујөд оз ков-һи... Јежыд Һаһыд-пө оз-і бы-рав, сој мыјдөм колө. Со мыј вөсна вөлі Марја виччысө асөсыс му-жиксө. А кор вөлі челаф бөрдөны Һаһ тырмытөм вөсна, секі вөлі пыр Марја челафлы шуө:

— „Енлө, ен бөрдөј... регыд-һин шыгјавсас... батыд воас-да мунам Сібырө... Сөні мөдам јежыд Һаһ сојсы, јажашыд пуны-да!“

Талун Левө Марја четчис пөштөи војшөрсөң. Кума кама-кылө пөжалө пірөг да шаңга Јогор воіг кежлө. А пөжасөіг кежлө Јо-горлөн керкаыс тырі пукалысөн... Кул Иван, Јогор Өлөш, Өлөш Ваң Сандрө да уна мукөд важөн-һин вөлі виччысөны Јогорөс мун-ны Сібырө.

Јогорлөн челаф кыңзі да кык ыж кыңзі һинөм-һин ез кол. Өтө мөс-тај буржыктор ем. Коланво ескө вөлі і вөв, но таво Марја сјөс вузаліс Јогор турмаын пукаліг кості. Јогор ачыс піемөһ

щоктыліс. Сіјö деңганаһ-на і öні олö Јогорлөн семјайс. Не вöвсö вузалöмыс-кö, һинöмыс вöлі Марјалы пöжавны шаңгасö да пірöгсö мужік воіг кежлас.

Кокшы сертіыс і төдіс Левö Марја Јогорöс, кор сіјö вöлі кайö-һін кілчö вылö. Јогор востіс керка öзöстö да ыркмуні едлöмыс Марјалөн. Муртса-на Јогор ештіс шыбытны нопсö, Марја уе-көдчіс сылы ылывылас. Бөрдіг моз віставліс Јогорлы аһыс еöкыд олөмсö, бөрдөмсö, шыгјалөмсö, турмаас пукаліг кості...

Челад олöны-жö-һін вöлі, кор воіс Јогор. Кызі тај кынмыс куту піјан мам бердö, сіз-жö топöдчöны бат бердö. Мішö віставлö, кызі сіјö уеі пöлат дорсаң, кызі неважөн гажöдіс најöс сүдö Иван.

Недыр мығи Марја ветліс да вайіс бат ордыс самöвар. Кор сіјö пузіс, Марја пукеöдаліс став пукалыејассö щай јуны. Јогор щöктö щöщ код еурöсө пукеавны пызан саяö.

Щай јуны пукеалісны сöмын мужікјас да челад Јогорлөн. Мішö пукеіс батыскöд ортчөн. Бабајас көсјыеöны јуны бөрвылас. Мед-пö тај наперво јуасны мужічејјасыс.

— Һаңсö, һаңсö відлö,—öтторја кайтö Марја пызан саяын пукалыејаслы.

Щай јуöм ештöм бöрын став мужічејыд пöшті заводітісны шпуткыны-курітны калланөн. Торја-һін калланыс ыжыд Öлөш Ваң Сандрöлөн. Сіјö медвојдөр і паніс сорһи Сібырö мунöм јылыс.

— Некущöм бур олөм тані оз ло... Ставнымлөн колö мунны Сібырö, „мільон еурс“.

Тайö кывсö Сандрік вывті частö казтывлö, кор сіјö едлöмеа-һыс сорһитö. Шуö тај ачыс, тайö пö менам маң пыдді. Ачыс Öлөш Ваң Сандрік размöд ветлывлöма-һін заводјасö; тусö Сібырö зев бура төдö. Öні Сандрік һим „кыввізö“ да „молітвајас“ лыдлавлö, кор сы дорö вайласны мөс лыбö вöв. Мортјасöс щöщ лөчитö-і. Торја-һін јона воывлöны Сандрö ордö бабајас.

Не тайö „мастерствоыс“-кö, Сандрö аслас ыжыд семјайн важөн-һін колöкө кулі шыгла лыбö муніс Сібырö.

— А збылыс, Јогор Педөрөвіч, оз-öд ло мјан бур олөм тані, шуö важ матрос, Јогор Öлөш.—Торја-һін теныд, урадһиктö öбöдітлін-da!.. Таво со һаңјасыд кынмалісны-da, код еурö кыд сорһн-һін сојöны, а вотјастö „подај да подај!“.

— Медбөрја добрајастö лөб вузавлыны, лыбö шыглы кувны,—содтіс щöщ Левö Марја.—Мі со вöвнымөс-һін вузалім да һөбім Пепіллыс 5 пуд еу. Не сіјö-кö, важөн-һін лөі шыглы кувны. дас шайт мынті дај кык лун көсјыеі вундыны.

— Пöжалуј, мунам-кö кытчөкө татыс, дерт, буржык лөб... Тайö-öд абу мјан олөм, а вескыда-кö шуны-коемöм. Сöмын Сібырö мунны мјан сөмјас оз тырмыны. Лөб мунны-кö матöжык, Öнö воқјас дорö. Найö öні ужалöны Мотовіліка завод бердын. Ловшанын Нобельы „Карасін завод“ пілітöны пөс. Медбөрја піемöас

гіжөма вөлі, бостам-пө руб двадтсетөн лун. Ме думы, татчө колө мунны первој, а возө кутас тыдавны...

Куз Иван сіз-жө шуө:

— Нинөмла мунны вывті ылө. Ветлам матіас, нажөвітчам да бөр гортө локтам. Секи вөліе гашкө мыжө овмөдчам...

— Лант-нын ескө те, Иван, гортса олөмнад. Ветлін тај-нын і еөмтө ен еща вајлы, а вермін-ө лөсөдны олөмтө? Коркө гашкө муы вежөм бөрын лөсөдам. Мунны колө „миллон суре“—шуө Өлөш Ваң Сандрик.

Луншөр гөгөр разөдчисны вөліе мужікјас гортјасас. Ставыелөн сорні бөрын вөлі өті дум,—мунны кынөмпөт корены.

V.

Вөлі 1897-өд во. Воіс тулыс—гөран-көзан кад. Јогорлөн вөв абу, көјдыс абу. Гөтыр виеөдчө кокјаснас, јөзыс шуөны: Марја-пө јона кынмавлөма да сы вөсна і пыр виеөдчө. Челад Јогорлөн пос-нөбе-на. Мишө быдмө медыжыд тужө, а сылы сөмын-на сізім арөс—көкјамысөд вылын.

Талун вөлі самөј празніклун—вөскресенна. Јогор ордө воөмаөе вел уна пукалыејас. Ставыс Јогорлөн другјас да суседјас. Унжыкыс сещөм-жө гөла олөны, кызі-і Јогор.

Куза сорнітөм бөрын Јогор, Өлөш Ваң Сандрө, Грш Ваң Ваөө да Куз Иван сөгласітчисны мунны Сібырө. Јогор талун-жө вөчіс Прокор Миш Пепілкөд договор вотчина ужалөм јылыс. Пепіл көсјыіс ужавны Јогорлыс став вотчинасө да ыстыны Јогорлы еөм 5 шайтөн во. Јогор ескө вөлі кайтө-донтөм-пө, Пепіл веніс.

— Ме теныд, Јогор Педөрөвіч, немтө отсавлі һаһөн і еөмөн. Көт-пө і таво-на колөкө ужда көјдыстө, вөвтө сетла-і,—вісталө Пепіл.

— Ладнө-нө,—шуө Јогор.—Сөмын сет меным өні тужыылө 10 шайт.

— Но! Мыјла-нө ог сет?.. Ме-тај шуа—міса, һекор теныд, Јогор Педөрөвіч, ег өткажітлы нинөмые!—сені-жө Пепіл сетіс еөм.

Мукөдыс; Јогоркөд Сібырө муныејас, сіз-жө ассыныс вотчинасө да овмөссө вузавлісны.

Јогор һөбіс ыжыд пыж дај макнітіс аслас семјаөн Котласөз пыжөн. Паракодөн мунны оз вөлі чайт еөмсө тырміг.

Левө Марја тужөж бөрдіс... Жал-өд ассыд горттө колны... Гашкө-пө сесеа і курнытө лөб јөз муын.

Челаслы сы пысди вөлі гажа. Најө Котласөз мунигөн ез адывны тужа һі пужа... Вежон мысөті воісны-нын Котласө. Татыс Мишө первој-на немнас адчіс көрттуј. Весіг реле кузаыс ветлөдліс көмтөм көкөн.

Рытнас, кор стантсіјаса ічөтік жыһһан мөдыс тоһгіс, Јогор став челадсө і көлујсө месөтіс вагон пыщкө. Сіз-жө вөчисны і мукөд.

Челад болгöны мамјасыскöд. Медга-нын јона да уна быдтор јылые јуасö Мiшö.

— Виқöдлы, тöтö, кущöм тајаслөн һајт жоҗыс,

— Һајт-тај...

— Мыјла-нö ескö оз мыскавны?

— Ме бара ог тöд...

— Мијан-тај-нö öтi пöлат, тајаслөн со „керка“ куҗталаыс, дај гöгöр пöлатјас! Мыјла-нö сiқи?

— Унаöн олысыс да сiјöн...

Һедырмыети воисны вагон пыщкö i мужикјас. На прощаньö, кықи шуасны, кокыштöмаөе. Öлöш Ваң Сандрик прамöја-нын гаж-мöма...

— Челадыдлы белетјасö щöктисны-жö һöбны?—јуалие Јогорлые Левö Марја.

— Сöмын Öһöөс нуöны дон боеттöг. Мiшöыс да Анöыс боетисны четверт белетöн

— Сiқкö-öд деңгаыд зев-нын еща колi, а те век-на јуан!

— На прощаньö!..

Воис рыт. Вагон пыщкын öзталисны еиејас—кујимöс. Мiшö бара-нын шенчöмөн бағыслые јуасö...

— Батö, мыјла-нö ми вöли гортын öзталам сартаса-би, дај öтi-кöс, а тани со еиејас öзтисны дај кујимöс?

— Тајö быдөн сар батушколөн лöөдöма—шүö пöрые тöтка Јельена... Со, ми мунам Сiбырад машинаöн, а һе сарыд-кö лоi мунны подöн...

— Батö! Сарыс-нö збыль вöчалö тащöм вагонјасö, мед мијан Сiбырö мунны оз ло подöн? .

— Вагонјас вöчанинас ми-i мунам. Сени адқан ачыл, кодi вагонјасö да машинајасö вöчалö.

Щај јуыштöм бöрын ставыс водалисны уҗны. Кодлы ез тырмы местаыс—уҗö пуксөн.

Гургöны кынöмпöт корены...

(Возö лöб-на).

Гөрд му вылын.

Віҫамөј, вокјасөј,
 Ассыным бур олөм,
 Медым оз мырҫыны
 Міҫанлые вөласө.

Мунамөј, вокјасөј,
 Паныда лок јөзлы,
 Кодјас-тај локысла
 Пиҫјассө јірөһы.

Еј, кыланныд,
 Ужалые војтыр.
 Кыпөдам ассыным овмөс,
 Врагјаслые еиҫјассө јорас.

Ог повзөј озыр лок јөзые,—
 Щөщөдам налые јое гыжсө,
 Мед најө ез кутны
 Лөҫавны миҫан му вылө.

Кодөс ми дорам выль олөм,
 Ужалые јөзыслы шүдсө—
 Ми дорам сiјөс, бур вокјас—
 Асланым чорыд мөлтөн.

Ог нарҫитө ужалые јөзөс,
 Вөчам ми накөд бур олөм.
 Ен вунөдөј тајөс, бур вокјас,
 Кущөм уж миҫанлы колө...

КУСЛЫТӨМ КОҢУВЈАС.

Іҗвајывса гөрд партизанјасөс—повтөм еө-
лөмөн ужалыс јөз вөла вөсна тышкасыҗасөс,
револүтсіја понда збој јурнысө пуктыҗасөс
каҗтылөм былө.

Кыз саріҗ вивті сөре-бөрөа гыөн
Во лыдыд мунө—вежсө олөм бан.
Нем вөвтөм горшы гартчө парма шыө...
Выл олөм грімгө—паккалө щөщ тан.

Кор тајө шысө был ұжлыс те кылан,
Сек ұжын нөшта содө тенад вын.
Те ұжлы секи гораа зев сылан,—
Пөс вірыд ворсө, сөлөмдіныд пым.

Щөщ тајө каднас мөвп вылад теd уеө,
Кыз вөла вөсна киеіс јөзлөн вір;
Кыз мырсые јөзыд шыҗөдлісны мүсө;
Кыз јуксіе помөҗ кык пелө став мір.

Сек парма пөвсын комі котыр повтөг
Щөщ перјіс вөла—буржык оланног.
Јон, ыжыд тышкын коді воштіс ловсө,
Ме пасја кывмөд—тащөм менам мог.

I.

Парма шөрын, Іҗва јылын
Куцкырвізө Роҗдін еікт *).
(Сыктывкарсаң сіјө лоас
Нөлео кілометрыд җік.)

Уна во сајын, зев важөн
Тані шувгіс сөмын вөр.
Җвер да пөтка асног гажөн
Гажөдлывліс парма шөр.

Коркө комі кыҗеые воіс...
Татчө вөчіс олан поз.
Ыжыд кадөн был еікт лоі,
Лоі уна керка гоз.

*) Іҗвајыв еікт.

Вөрлөн шувгөм сиктө кылө.
 Гажа ызгө Іҗва ју.
 Јагын вөрса пөтка сылө.
 Војтөв улын җуртө пу.
 Сиктын олые војтыр збојө:
 Најөс быдтис сөкыд уж.
 Налөп сінмыс бікің којө..
 Гортас оз пукавны суц.
 Налы медеа муса кыјөм;
 Налы медеа дона вөр.
 Комі кыјөые самөн лыјөө..
 Бура төдө парма шөр.

* * *

Озыр һөбөые важеа кадө
 Кыјөые вылын дурліс таҗ:
 Зіліс овны сыкөд „ладын“...
 Кужліс кулны бөрја гач.
 Прөмыс вылө сетліс ужөн:
 Пула, порок, пістон, дрөб.
 Кыкдон боетны вөлі кужө—
 Корас җверку ыжыд һөб.
 Кыјөые вөрсаң воөм бөрын
 Муртеа вештас ужјөз дон.
 Сесеа бара ветлө вөрын—
 Таҗі оз-і волы пом.
 Кыјөые төдө вөрлые олөм;
 Төдө быд јаг, шор да сон.
 Вөрын сылөн абу полөм:
 Сөрас пішщал, јортыс—пон.
 Сөкыд ужыс, парма вөрыс
 Сетис комілы збојлун.
 дырөн кыптіс налөн сөөрыс—
 Воҗҗа нарҗитөм ез вун.

II.

Зумыштчөм парма лептыштіс јурсө,
 Кылыштіс пелнас вылнога шы.
 Шыҗөдіс сіјө вөрвасө, һурсө,
 Јөз вывті муніс верлалан гы.

Сар-„баҗлөн“ троныс, сісепу моз, пөрі,
 Бөрынжык шеді қолөм сіе вуж.
 Мыреысыд дөзмис—Роч мутө гөріс,
 Петкөдліс повтөг барјаслы пуж.

Роч муын гөрд плаг јенежлаң кајис,
 Јурөптис уждөн выль сылангор.
 Мыреыелы сјө выль јуөр вајис:
 „Јон тышкын аслыд шудтө те дор“.

Октябрлөн горыс коміөч воис.
 Кыпөдіс јөзлыс пөдтылөм вын.
 Секи щөщ вежсөм пармаын лоі.
 Бөрынжык вірөн гөрдөдіс лым.

* * *

Кымөр моз, кыптіс мыреыелы воча
 Вір јуеы чукөр—выль властлөн враг.
 Тащөм тыш вөвли му вылас шоча:
 Сјөс щөщ төдліс парма да јаг.

Војвывса муын јон лыјеөм шы кыліс:
 Лыјеөмыс вөріс, тіраліс вөр.
 Шутлаліс гөгөр—јоө пула сыліс...
 Пармаын кыліс курыд щын көр.

Кырныш моз, Латкін бандакөд лебліс
 Пөдтыны вөла, выль өзјөм бі.
 Көт еекө регыд власт сылы шедлі—
 Ыверлунсө сылыс төдлімөј мі.

— Тырмас,—мі шүім,—ен термас, сувтлы.
 Мыреыелөн выныс ез-на-өд быр...
 Пішщалјас секи пондісны увтны—
 Војналөн мургөм кыліс зев дыр.

Тажө јон тышкас збој комі піјан
 Перјисны вөла—пуктісны лов.
 Кывбурсө тајөс налы мі сјјам,
 Коди сек врагыс да емертыс ез пов.

III.

Кыңи-і быд сиктын
 Ічвајыв тыш вылө кыптіс
 Перјыны мезлун да вөла.
 Нартітөм војтырыд
 Гөрд знамја вылө зев лептіс.
 Гымшыөн јурөбтіс јөла,

Ізвајыв еіктјасса
 Озырјас ез колны бокö:
 Бандалы етисны отсöг.
 На вöсна унаöн
 Гöтырјас вöјисны шогö,
 Кодјаслые начкисны јортсö.
 — дорјыны ассыным
 Вöла ми кутамöј повтöг—
 Тöдас мед враг вына јöзöс.
 Кістамöј власт понда
 Вірнымöс—пуктамöј лөвтö.
 Востамöј шонділаң өзöс.
 Гöрд партизанјаслөн
 Кöсјысан кыв вöлі повтöм:
 Смерт лөбö вылнога олөм.
 Сыкадын некодлөн
 Нинöмые ез вöвлы лөвтöм —
 Тышкасны вöлі сек колö.
 Вөр костöд быд бокö
 Котөрөн паскалö јуөр:
 Жеждјас доктöны матын.
 Јуөрсö војыв тöv
 Пöлтöмөн воçлаңö нуö
 Војтырлы віставны кадын.

Во пöштi Ізвајыв
 Асвыннас вермасіс, оліс.
 Быдторсö адзыліс, тöдліс.
 Гöз-мöдые жежд враг
 Біөн да пулаөн воліс
 Збој коммунарјасöс шöтны.
 Унаые пармаын
 Лыјеöмлөн горшыыс кыліс;
 Кыліс щöш нораа ојгöм.
 Унаые еікт шöрын
 Јос пула шуçлаліс, сыліс,
 Лаңтöдліс пöткалые çолгöм.
 Сурјайыв çом пыщсаң
 Çоргісны Ізвајыв пöлөн,
 Ог-ö лөк жеждлөн çукөр;
 Ветлісны мöд еіктö
 Тöдмавны подөн і вöлөн...
 Асланыс кынöмныс нуқыр.
 Кірпічые течиштöм
 „Крепостын“ оз овлы уçöм:
 Уж сені дун і вој пуö.

Гөрд партизанјаслөн
 Нырщикјас оз төдны музём...
 Сартасые бі вывлян туө.
 Жеждјас ыж сојые
 Понјас моз ветлісны маті,
 Скөрысла жірісны піеө.
 Сујеісны вужөртны
 Быд боксаң—сеті і таті,
 Корейсны дыр пыранінсө.
 Унаые тышкаслөм
 Мыети-нын быд боксаң најө
 Пырісны Ізвајыв шөрө.
 Кодыр теd мовп вылад
 Уелывлө лоөмыс тајө —
 Сөлөмтө жоe пурт сек гөрө.

* * *

Пырісны быд боксаң
 Латкінөн уеөдөм понјас,
 Сарбитіс пішщаллөн лыјеөм.
 Пышјісны вөр шөрө
 Тышкасые збој парма зонјас...
 Бандалөн мөдөдчіс „кыјеөм“.
 Војывыв төв шувгөмкөd
 Сорлаеіс код јөзлөн ыслөм,
 Сыкөd щөщ мағкөм... да бөрдөм.
 Нывјаслые ојзөмсө
 Војтөлыс лебөдө ылө.
 Жежд лым пастаеіс гөрдөн.
 Пышјејас војтырөс
 Öткөн кыјісны регыd.
 Бандалөн эверлуныс пузіс.
 Вір сорөн, евінечөн
 Мөдөдчіс еікт шөрын төшыd...
 Уналөн олөмыс кусі.
 Ізвајыв јукмөсдор
 Гөрдөдіс лыјеыејас вірөн:
 Уналөн туплаеіс шуыс.
 Мукөдсө ловјөннас
 Тувгісны јукмөсөd жірө—
 Најаөс візулыс нуіс.
 Код еурө мөдлаын
 Адзісны олөмлыс помсө;
 Унаөс нуісны еөреыс;
 Уналыс кынтөмөн

Нем кежлас тупкісны вомсö;
 Гоз-мöдöс лыјисны вöреыс.
     Medea јар козувсö *),
 Уна лун нартітöм бöрын,
 Швачкöдчан зев көзыд војö:
     домісны сулалыс
     Кер бердö Ізвајыв шöрö...
     Асывнас пöри кын шојö.
     Куз төвбыд нартітчöм
     Бандалöн јöз вылын кыссіс.
 (Ставторсö он вермы тіжны).
     Ізвајыв өркурыд
     Сінваөн дугдывтöг мыссіс.
 Јöз мышкö нагајка јіжліс.
     Пармаыс шувгöмнас
     Јöзкөд щöщ сöкыда ружтіс;
 Чвер-пöтка тіраліс, поліс.
     Бандаыд ембурсö
     Војтырлыс зік помöз куштіс...
 Зон кузтöв нартітчіс оліс.
     Гöрд војска Роч муын
     Мырысемы јон вермöм ваіс.
 Врагјаслөн пасмуні выныс.
     Гöрд отрад Рочдінöс
     Регыдөн мездыны кајіс:
 Ізвајыв бандаыс мыніс.

IV.

    даскык морт **)!
 даскык морт—збој коммунар
 Мез вöсна олöмсö сегіс.
     Кывзы, јорт!
 На бöрса вöтчö мусар—
 Барјаскөд тыш вылö петіс.
     даскык морт!
 Куслывтöм козувјас ті,
 Јон тышкын вöліныд збојöс.
     Кывзы, јорт!
 Роч муын öзјö выль бі—
 Југöрсö му паста којö.
     даскык морт!
 Кістісны уж понда вір.

*) д. д. Улашев—Ізвајывса гöрд партизанјаслөн јурнуöдыс, вескөдлыс.

**) Ізвајылыс жеждјасөн волі чвер ногөн вїјöма 12 коммунар-партизанöс.

На вірөн гбрд знамја өзјө.
     Кывзы, јорт!
 Кыпөдчө ужалыс мір.
 Выл олөм му вылас ловчө.
     даскык морт!
 Сөлөмын коласны нем.
 Налөн туж—тышкын власт перјөм.
     Кывзы, јорт!
 Öнитө мырғыслөн ем
 Мөд мөг-һин—тышкасны керјөн.
     даскык морт!
 Колісны міжанлы кыв:
 Налыс уж воҗланө нуны.
     Кывзы, јорт!
 Выл ужлы—вылногөн ғыв...
 Выл ужыд мөдөдчис пуны.
     даскык морт!
 Најаөс каҗтылам сіҗ:
 Војмудыс чужөмбан вежам.
     Кывзы, јорт!
 Вескыда ну налыс віҗ—
 На тујыс ез вөв мед кежөм.
     даскык морт!
 Куслытөм коҗувјас ті,
 Јон тышкын вөліныд збојөс.
     Кывзы, јорт!
 СССР-ын өзјө выл бі—
 Југбрөсө му паҗта којө.

Пельӧс сажань.

Сӧд кымӧрӧн ветлӧны Микај Васильӧн думаез, мајӧгӧн бергӧ-тӧны јурас, орластӧг кысеӧны коӧечтӧм воӧӧн—ӧтиккез локтӧны, мӧдиккез мунӧны. Сіјӧ, кӧркӧса перволатејнӧј мужікӧс деревнае пондісӧ пуктыны ӧмтүӧ, Пасторов Микај Васильӧс?.. Кӧда оӧӧа кадӧ вӧт год пукаліс волостнӧј правлӧнӧнын старшінаын? Земскӧј начальніккӧт ӧтік пызан сажын ректывліс чочком запона гӧрд јур-ресӧ. Пасторов Васильӧс, кӧдӧ вӧтдас верста сажын гӧгӧр деревнае-зас тӧдлісӧ, пороггесӧ сыліе пунт ӧаӧ понда таллісӧ, сіјӧ ӧні ӧм-түӧ оз пуктӧ?! Локтасӧ да піӧсланыс кыскасӧны:

— Васілеј Микајлович сетыш...

— Васілеј Микајлович ӧшлыш...

Вунӧтӧмас важсӧ, собранӧновлын баітны оз леӧӧ, медбур мусӧ мырӧдісӧ!.. Гірчиг-гірчиг керіс піӧнезнас Васіль, перјыштис ӧщ-код сук, сӧд рӧма ӧежыт тошексӧ да нырышеіс ӧшын подуш-кавлас.

А ӧшын увтас, ӧтӧрас челадыс ізвӧтӧ, клучӧн бергӧтӧ. Мае-леніча ӧефел сулалӧ—керӧсыс горподкод волкыт. Уліча шӧрас, керӧс јылас лӧеӧтӧмас еіг ¹⁾, ӧтмӧдӧрӧ урма којӧ, кыӧ посні чері міча лунӧ ваын ветлӧ. Мукӧдыс ысласӧны, леӧчӧны, каяӧны. Кока-дадӧез, лодкаез гурӧтӧмӧн щынјӧны-леӧчӧны керӧс увтас, бӧраныс лымыс кымӧрӧн пуркӧјӧ-кајӧ. Гажӧтчӧ том ӧтір керӧс дорас, понді-вылас. Вескытжыка моз віӧтӧ вылісаӧ понді, дыржык-ӧні віӧсӧ јенӧжас, тулыслаӧ бергӧтӧчӧны луннес,

Мӧртчӧтчис Васіль шег сіннезнас ӧшынас, віӧтӧ ӧтік местӧ, оз і вӧрӧтчы, бытӧе кыӧ дорисӧ сіјӧ меставылас. Сталнӧј асыкӧн катӧісӧ јурсӧ сӧкыт, коӧечтӧм думаез.

— Но мыјеаӧ бы менӧ чапкыны колхозіе, мыј ме кері умӧль-сӧ?—Јуалӧ асеіс думанас Васіль.—Ето со ²⁾ Чікалкӧ Ӧндрейкосаӧ. Бура сіја пондіс ныресӧ лебтавыны, грамотнӧјӧн асеӧ пуктӧ, уна тӧдӧ. Сіја і лебтіс етӧ вӧпроссӧ собранӧновлас, мед менӧ чапкыны кол-хозіе. Ок, проклӧнӧітӧм коска ³⁾... Піӧыртіс Васіль кулаксӧ да піӧов-тыштис лӧгувјас ӧмсӧ. Быдӧс сіја менчім плаӧс шӧр-вожӧн паскӧ-тіс, быдӧс кыӧ тулысса ваӧн кылӧтіс, раӧіс.

А ед бур вӧлі планыс, кӧбы ӧе уна тӧдіе Чікал піјан. Олі бы ме сек—горјӧ ӧе печал. Ӧевна-ед токо, ӧевна бы і коліс поро-вітышны, а сетӧн мі бы керімӧ мыј коліс.

¹⁾ Сіг—аслыс пӧлӧс ворсӧм; ²⁾ Со—ставыс; ³⁾ Коска—лы.

— Кывнас сіја ужалё бура,—горётчіс Јепрем,—вот орётыштны бы невна... Кузов, кузов сылён кылыс.

— Не кывсё Јепрем колё орётны, а јурсё колё вопоткі орётны торјён, вот мыј колё керны!—Лёгён горётчіс Васілё.—Ју Јепрем... Кылін? Јурсё колё орётны!..

— Јурсё, шнад, і колё. Јур сылён абу дона, шнад...

— Колё, Јаков, колё. Важын-ні сіја мјанлё сола. Аззыліт, кыз начом зырён тај мјанёс колкозёс вештыштіс. Аззыліт? А-ед планным мјан кышдём вёлі. Кёбы не Ёндрейко, кужім бы мі волкётны гёл-шмолёсё. Ок, бура менам кіез вудёны пыдбёстём вешјанлё, еурас жё-ед кёркё!.. Вопоткі віја!..—Гычірнітіс Васілё шнёзнас, сіннезёс бі четчё, кыз кёјін зарјалё. Јаков сы вылё візётіс луммём сіннезён да полёмён горётчіс:

— Начкылам кыз порёсё, не овны сылё бур ој-лунсё!..

— Ноко, јорттез, пёрётам румкаён, пукёё матёжык. Пукёё, пукёё пызан дынас. То інкаё епё черінаёнок чегыштём. Јуам талун, пондам јуны, кытчёз јусё! А Ёндрейколё—тујыс ётік... Віја!.. Тар-тарары!.. Васілё гымнітіс кулакнас пызан пёв-кузас, ётік румка четчовтіс жождёздіс да пачаліс-жугаліс, ылё-ед торрес резёсё.

— Јуё талун, јуё,—Мікај Васілкёт тујліс ог кёжё. А сувтісёкё мјан туј вылё—кёжётам. Јепрем.. Јаков.. Віјны сіјё колё, вештыны тујлыёс. Кыз бы ті думайтат?

Јаков сунасікпыр горётчіс:

— Застрелат і быдёсё, не ік... Віјны, віјны...

— Сіз, сіз,—віјны Васілё колё. Вештыны колё тујлыёс Ёндрейкёё,—мыгталё Јепрем.

Васілё румка бёрсаё румка кіетё і кіетё, оз і дугдыв удалё. А јурас мајёгён бергётё ётік дума: кыз не кыз вештыны тујліс Ёндрейкёёс.

дыркод віја пукалісё, јона пёрлалісё аскурсё горшаныс. Кёр покореё кёздісё, Васілё четчіс пызан сажіс да мыгталёмён горётчіс:

— Но, ёні уж бердё!.. Быдённыт ме сёрё...—Васілё шатласёмён ветліс комё, боетіс тув јылыс ассіс берданкасё, еујыштіс қорманас кык патрон да петіс гёесес дынё.

— Мунам.

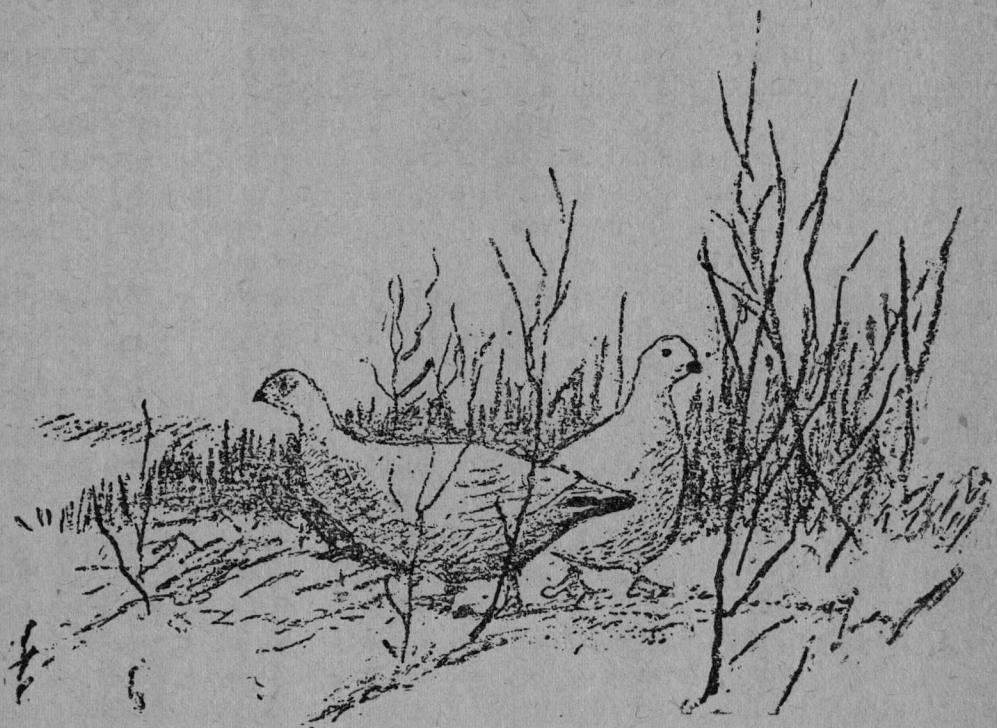
— Мунам, шнад, палітам морёсас куз кывлё,—горётчіс Јепрем да кышаліс кепысё кіјас.

— Пропадај менам јур, а Ёндрейкёёс сојам, кокам мі сіјё пон јайёс!—ыксёмён горётчіс Јаков Јепрем бёрсаё.

Васілё кышаліс берданкасё пелпонлас да кујімнанныс шатласёмён петісё керкуіс.

III.

Чулалё тулысёјав лун. Гёрд донён ёшалё вёр вевдёрын тёвса шонді, медбёрја југёрсё оьсалё-кіетё му вылё. Ёревна жёв керёма, суналё. Ётілаын, мёділаын кылёны код еыланкыввез—чулё-

БАЛДӨГЛАС

Рис. Л. Поповлөн.

тõны масленича пõриг отырыс. Керõс-дорас õкõмаг томмес да чельад. Ысласõны, сик сойõны. Горалõ керõсдор, зыкын вõйõ. Сера-лõны, байтõны, исковтисеес чирзõны—кват пельшы оз кыв.

Василь Јепремкõт да Јаковкõт перво жõ ворота сажеањ кежисõ вескытлан улчаас, мед не мунны ысласисеес дынõт. Кутчисõмаг да вескытлањас кежисõ, патластõн сажовтчисõ.

— õндрейкõсõ, бурис сылõ некор оз ло. Аг токо õни панит шедõ—палитам лыјам, сымда и лоас,—боткõ мыгталõмõн Василь. — Јепрем, те кыз думајтан?

— А мыј сылõ визõтны, вијны токо, шнад, мед ез поперегав мијанлыг туйсõ.

— Сиз Кõвдõм Јепрем, вескыта байтан. Јаков, тенат-õд сija-жõ думайт?

— Пазјы, гымгы морõсас!.. Он-кõ лыг, вај татчõ берданкатõ, муна горт õшын озаныс да морõсас забга-леза зарјадсõ.

— Ловјõн сija оз колтчы, шедас-кõ... Ок, кõбы õни панит шедис — гичыр-гичыр бõра керис шинесõ Василь, да пичыртыштит кулаксõ.

— Локтõ мунам Чикал õндрейкоеслањ. Пырам гортас, вијам.— оскõвтис озлањ перытжыка Кõвдõм Јепрем:— Ме муна, локтõ.

— Мунам...—Горөтчиё быдённыс, шатөвтчиё бөр-бөр да бө-
ра вөрөтчиё оҗлаң.

Шонди сажөвтчиё вөр сажө, токо ешө керку жүрресө нулөны
медбөрја жүгөррес. Лөз рөмө вөјө лым. Пондис көздөтны. Мича ры-
тыс, лөң. Ылө, ылө мунө говкыс керөс дорсаң, ысласанигаң.

Кујим кодул¹⁾ вужисө лажка²⁾. Вон лөмпүез сажас тыдалө-ни
керкуок Öндрейлөн. Вөјөма стола пыцкас да токо жын керкуыс
тыдалө. Посоҗыс петө вескыта улычаас, абу і вевтөм, лөҗчыны
му ыылөҗ вит послу.

— Ö-өј, шнад, зарежу-у-у!.. — горөтис лажкасө кайтөн Јепрем.
Коккес аслас ылдисө да сун-бан, сун-бан таралис токо уеис, та-
рөвтчиё кыҗ маң.

— Четчы. Көвдөм, ен тарлае мыккө, лөҗа-өд зарјадсө, мыј
быкышеөмыт. Кутис Васил Јепремөс конувтөҗтис, Јаков мөд бокса-
нас да лебтисө сјө кок јылас. Кыскасөмөн-сорөн, быкышеөмөн өд-
ла-өдла кайсө керөсоксө. Васил җар керис шулгавлас — улычаөҗтис
нылаң локтө Öндрейко Пила Петракөт.

— Јепрем, Јашка — бөр!..Бергөтчө бөр. Локтө ме сөрө. Öнд-
рейкоыс ачыс пиншала дуло ылас кайө, вон шулгалаңсаңас лок-
төны. Кежам Кукунајыс карта бөрө.

— Чөлө, чөлө, шнад!.. Перытҗыка җебөсө.—Котөртис бы оҗ-
лаң Јепрем, жөмдис да сунгисөс токо столаас. Васил Јаковкөт пы-
рисө лымас да сувтисө карта пелөсас. Васил лөҗис берданкасө пел-
понлысөс, боетисө кјас да лөбөтчиё лыјны.

— Палит, шнад, лыј!..—горөтлө, тарлаеө лым пыцкас Јепрем.

— Чөв, Көвдөм, мыј рјаксан.

Öндрей тыдалө кылисө рјаксөмсө Көвдөм Јепремлисө, јөткөп му-
нис сөллөмыс, кыҗ көҗыт ваөн кистыптисө вывтырсө.

-- Петра, сулав. Кылан, мыккө Көвдөм Јепремыс рјаксө? Мед
ладнө вөли. Луннас-пө ешө нија кыҗ кодуллез ветлөтөмас, важын-
ни нија мөвлө грөҗитчөны. От шедөтчө нылө паныт.

— Ладнө, бурҗык лоас, коддескөт нем кутчисөны.—Кыкнанныс
бергөтчиёс да перытҗыка пондисө оскавны бөр.

Васил вөјсасөмөн мытчыптисө жүрсө карта пелөс сажсаң. Јаков
бөрсанаас:

— Васил, базгы!.. Ваека, лыј чөҗык, пышјисө-ed!..

Ваека сувтисө чорытҗыка, пуктисө пиншальсө пельпон бердас да
пондисө метитчыны. Умөла ужалөны кјес, пиншальсө оз вермө виҗны,
дулоыс токо дөвјалө өтмөдөрө, кыҗ ыҗыт төлөн пу шатлалө. Ме-
титчө бы, метитчө, а сөноҗас быдөс шөрвожөн паскалө, кык мортыс
тујө ноль тыдалөны, сы бөрын көкјамыс лоис. Куңыштисө сөннесө,
вапсыр-вапсыр керис да пөҗгөтисө курөксө—коҗгисө лыјис.

1) Кодул—код јөз.

2) Лажка—ичөтк бөрөзда.

Горөн паскаліс говкыс ҫеревна пастаас да петіс пыр ыббез-лѳззіс. Өндрейко дрѳгһитіс, пым еізіс ӧт кіјас, секунда кезѳ сувт-чыштіс, бытте кыз ѳшіс...

— Өндрей, пышјам!—Петра чепѳссіс котѳртны меѳоզза воро-таас. Шуныта локтыштіс, остыштіс да токо воѳыштіс оградаас, пыртѳнһіс ешѳ горѳтис:

— Өндрей, лок чѳжык, вјјасѳ!..—Өндрей кыз онліс сажмыштіс—чепѳссіс Петраыс сѳрѳ.

Воротаас пыртѳн-һі бѳра кожгісѳ лыјисѳ. дрѳбыс сарк-сарк токо локтис стобас, но Өндрейлѳ ез-һі еіз. Гольһитіс ігналіс воро-тасѳ, калычаліс да пырісѳ Петракѳт керкуас.

— Өндрей, кіјыт вјрѳе, бура еізісѳ, кытѳѳ?

Перыта кыскіс Петра корманіс ныр чышјанок да пондіс кѳр-тавны.

— Езѳ кызкѳ бура, езѳ, токо дрѳб кык то кіјам павкісѳ.

— Кін тенѳ, мыла? Кытѳн лыјисѳ?—Пондісѳ быдѳнныс јуасны Јогор Онтонлѳн, кытѳѳ інмісѳ пырны Өндрей Петракѳт.

— Кін? Тѳдат-ед кіннез сы вылѳ кайѳны—Мікај Васка кытѳн-кѳ, да Јашка Кѳвдѳм Јепремкѳт.

Сы-коста ѳшын увтас Васіл горѳтис:

— Петѳ буді керкуис, а то быдѳннытѳ выјла!.. Пет пыдѳстѳм вешјан!..—Некін і шы ез сет. Быдѳнныс уекѳтчісѳ ѳшын дынгіс гор сажас.

— Петат одѳ, а? Петѳ, шһад!.. Петѳ рукледѳссез!..

— Вјјлам быдѳннытѳ!—Пондісѳ кујимнанныс горѳтлыны ѳшын увтас:

— А-а! дак тіјѳ јенѳвтчіт?!—Гымгіс бѳра лыјис Васіл ѳшынас. Трін-бран-н токо рез-паз муніс ѳшын ҫвеныс. Зарјадыс потолкас пулаѳн і мѳртчіс. Керкуас некін і шы ез сет. Жѳв керсѳмас бы-дѳнныс, сулалѳны гор сажас.

Відчісісѳ, відчісісѳ ѳшын увтас, тавгісѳ, кыз поннез, да сы-бѳрын мунісѳ. Лыјны, тыдалѳ, сесеа лоіс немѳн, зарјаддес токо кујим і вѳлісѳ.

Горѳн-һі рытнас Өндрей да Петра воротаѳт петісѳ ѳтѳрас да ҫарјасѳмѳн, котѳрѳн мунісѳ гортаныс. Сек жѳ ојнас доѳдалісѳ вѳв, кыкнанныс гѳһажтісѳ посадѳ вјставны млітсіјаѳ, меѳ ѳмлѳсалісѳ бѳбвалѳм „поннесѳ“ ны ҫеревнаіс.

Ашынас уҫанінас ешѳ застаһитісѳ кык млітсіѳнер Мікај Ва-сільѳс.

— То, шһад, мыј шогміс.—Сѳкыта, жаглыв горѳтчіс гортеіс петтѳн Кѳвдѳм Јепрем.

Арестујтісѳ кујимнаннысѳ да індісѳ сіја жѳ лунѳ Кудымкарѳ.

Сентябр, 1929,

Кудымкар.

Вөрлезан феланкаын.

Пожмјас јурнысö лептöмас вылö,
 Ловзöма Коми му вөр.
 Јаг шöрын черјаслөн кашкöдчöм кылö
 Коми јöз вöчöны кер.
 Нажгöны пiлајас, пöрöны пујас—
 Öтүвја ужлөн ем вын.
 Тырöны керјасөн, шпалјасөн јујас.
 Војтырлөн сöлöмныс пым.
 Јуж тувöд трактор вöв ружтöмөн муно,
 Кашкöмсö паскöдö тöв;
 Ужалö дугдывтöг, војö i лунö,
 Ас выннас вежö со вöв.
 Јаг шöрын јуркјöдлö гажаа сылöм,
 Бригада ужалö сен.
 Ужлөн шы вөр пöвсöд паскалö ылö...
 феланка мыреысөн щем.
 Коми јöз асланыс повтöм јон ужөн
 Тыртöны вiтвеса план.
 Јанöдам та кадын kodi дыр узö,
 Вöтлам, kod торгалö тан.
 Öтүвја зiль ужөн топавлöм венам,
 Ловзöдам војвывса крај.
 Коми морт, öнi мог зев ыжыд тенад:
 Вөрлезны пыр-жö те кај.
 Öтүвјөн ставөн mi кајамöј јагö,
 Уж вылö ki абу кын.
 Быд пулөн пöрöм мед паdmöдö врагöс—
 Пазöдö сылыс пез вын.
 Медым-жö выл ужным зiрдалас јара,
 Вөрлезыс, дöрöмсос пуж!
 Тöдас мед СССР-öс мусарыс,
 Кытöнi вескöдлö уж!

КРИТИКА

М. Торлопов.

Сан Антус өинө народникјаслаң.

11-öd № „Ордым“—ын (1929-öd во) Сан Антус гижис критика „Пармазон «Трипан Васос» пастөдө“. Сіјө статтаас Сан Антус, ме ногон, чикөз ачыс пастасөма народникјас паскөмө.

Сіјө статта заводичгас гижө: „Крестьянскөј уклоные некод абу гарантірујтөма“. Тајө абу збыл, абу правило. Став жывеис таңи шуны оз шогмы. Гижыс, коді оз колтчы олөмыс, кодлөн бура да пыдө пырөма Марксизм-Ленинизм теоріја, коді лолалө пролетариат долөн, сіјө бокө оз кеж. Сіјө оз вермы сетчыны крестьянскөј уклонлаң.

Возө Сан Антус гижө: „Өти-кө деревняын јоеміс классөвөј тыш. Такөд щөц јоеміс і крестьяна уклон“. Ме тащөм утврждённыекөд некың оз вермы сөгласитчыны. Сіктса классөвөј тыш вынсалөм ез вайөд крестьяна уклонјасө, ез јоемөд крестьянскөј уклон. Сіктса классөвөј тыш нуөдө социализмлаң, крестьянскөј уклонјас пөдтөмлаң, а не мөдарө. Од, колө-жө вөлі адчыны Сан Антуслы сіјө, мыј партија XV-öd сјездеаң классөвөј тыш сіктын јонміс, јоеміс, а ськөд щөц пасакаліс коллективизатсіја.

Сесеа Сан Антус оз адчы, оз гөгөрво Совет Сојузса літературалыс моҗассө. Ассыс төдтөмсө да гөгөрвотөмсө Сан Антус признајтө ачыс. Со мыј шуө: „Мөд-кө—уна ног позө гөгөрвоны совет сојузса літературалыс моҗассө.“ да, пөчө гөгөрвоны уна ног, абу-кө пролетарскөј закалкаңд. Пролетарскөј літераторјас, комі гижысас зев бура гөгөрвөоны Совет Сојузса літературалыс моҗассө. Літературалөн моҗыс өчи—робочөј классөс да основнөј крестьянскөј массасө нуөдны социализмлаң.

48-öd листбокын Сан Антус гижө: „.....кор капитализм пазөдөма, кор пролетариат да крестьяна јуралөны (?) социальнөј олөмөн, секи оз-нин ков јөзөсө чукавны оласногө зөнаңс разны“.—Тајө бара-жө абу Ленинскөј установка. Ежа-на капиталистјас кыс власт бөстны да „јуравны социальнөј олөмөн,“ колө нөшта чикөз пөрөдны, путкылтны, разны капитализмөн лөсөдөм немөвөјја овмөс укладсө. Торја-нин Совет Сојузын, овмөс укладыд мјан кысө патриархалципасаң социализмөз-да, колө чукавны јөзөсө разны став колассө. Торја-нин уна разалан торјыс Комі областын. Сы вөсна комі гижысаслы, літературалы пыр-на колө чукавны разны став важ сама оласногө. Не сувтөдны моҗас „јөз костса олөм ратсөнализирүјтөм моҗыс,“ кыңи щөктө Сан Антус, а колө пуктыны література воңын моҗ, овмөс кышөдан вөтвөса план нөл воөн тырны, важ олөм помөз путкылтны, оласноҗ вежны. Колө пуктыны моҗ—крестьянаөс (основнөј массасө) коллективјасө кыскөм јылыс, кулакјасөс пөдтөм јылыс, Совет Сојузөс дорјөм јылыс, пролетариат диктатура став му паста паскөдөм јылыс.

Сан Антус аслас критикаын Ленинөс іскажајтө. Сіјө шуө: Ленин-по щөктыліс дөчөритны өинмөс моз, робочөј да крестьяна кост өтув олөм. Са, Ленин уна да бура велөдіс коммунистјасөс крестьянскөј вопрос куңа.

Сөмын некор Ленин ез щөктыв өтув овны став крестьянакөд. Став крестьянакөд мј мунлім сөмын октабрса револютсіјаөз, помещицијасөс вөтлытөз. Оңи сіјө пөраыс колөма-нын бөрө, артавны-кө мјан овмөсса достөжеңеҗас серғи.

Сан Антус лөвчөдө народникјаслыс теоріјасө—өтлаөдө пролетариатөс став крестьянакөд, крестьянаөс оз торјөд социальнөј грушајас вылө.

Нөшта „Тріпан Вае“ жылые.

Ғима Вең „Тріпан Вае“ ыллө мїжан журналын петалїс кык крїтїка: Пармазонлөн („Ордым“ 6-7 №) да Сан Антуслөн („Ордым“ 11 №) Ме щөщ көс-жа сетыштны ічөтїк крїтїкатор „Тріпан Вае“ ыллө.

Пармазонлөн крїтїкаыс, позө шуны, вескыд: Ғима Вең тајө вїетнас петкөдлөма өтка (індївїдуальнөј) крестанїнлые ідеологїясө (пеїхологїясө). Сөмын өтї торјөн Пармазон торкөма: авторыс Тріпан Ваес оз ідеалїзїрујт (кызї чажтө Пармазон), а петкөдлө куцөм сїјө ем,—мөд ногөн-кө шуны—фотографїрујтө.

Сан Антуслөн крїтїкаыс, позө шуны, бара-жө вескыд ас ногыс: Ғима Вең фотографїрујтөма Тріпан Ваесөс (сїз-жө і „Ордым“ редактсїја вөлі шуөма Пармазон крїтїка бөрө содтөдын).

Художество боксаң, гїжан маҗтерство боксаң, Ғерт, некод оз увтырт „Тріпан Вае“-өс: бура, мїчаа, лөбыда гїжөма.

Өнї јуалам: код крїтїкыс вескыдҗыка гїжө? Позө шуны, кыкнанныс гїжөмаөс ас ногыс вескыда. Сөмын, ме ногөн, Пармазонлөн крїтїкаыс чорыдҗык, јосҗык, төдчанаҗык Сан Антуслөн дорыс. Пыдысаңҗык-кө, пролетарїат өїмөн-мөвпөн вїзөдлїны „Тріпан Вае“ ыллө, Ғерт, Пармазонлые индөсө лөдлөдыны вескыдөн. Збылые, кыз шуө Пармазон: „Тріпан Вае“ код гїжөдҗаснад мїжан лїтератураыд кысөө аслыс пөлөс, ашөра овмөслаң кыскана пөлынчтөмө (шыбелө, уклонө).“ Сан Антус еща полемїзїрујтө (венчө) Пармазонкөд да ныжкө сылыс чорыд крїтїкасө, көрөө Ғима Веңлы конкөдҗас (оправданнөјас), весїг мүкөдлатыс јона небыда малыштө. Бөстам көв сылыс сецөм индөд: Тріпан Вае дырјї-пө ез-на вөвны колхозҗасыд. Мед ез-кө вөвны, а кор Ғима Веңыс гїжїс, секі вөлісны алї ез колхозҗасыс, лөбө төдлїс (кывлїс) алї ез, сїјө өтувҗа уҗҗас јывеыс? Ме чажта, вөлісны-нын секі колхозҗасыд, дај Ғима Вең төдлїс-нын өтувтөмҗас жылые. Сїзкө, тацөм „лїчмөдҗассө“ Сан Антуслы ез і ков мытчөдлїны. Ме ногөн, Сан Антус тапї өтї торјөн сөмын вескыд: пасјөма (индөма) Ғима Веңлые фотографїрујтөмсө, сесеа нїнөмөн (Пармазонкөд венчөмыс да оппортуҗїетїческөј нога „фїлософїяыс“ оз дөнеөд крїтїкөсө)

Көні медыҗык өшыбкаыс (лөбө нелучкыс) Ғима Веңлөн? Шуам, „Тріпан Вае“ абу ідеалїзїрујтөм крестанїн тїпөс петкөдлөм; шуам, „Тріпан Вае“ собствєннїк-крестанїнлые пеїхологїясө фотографїрујтөм. Сїзкө „Тріпан Вае“—шоҗмытөм, некычө тўјтөм вїет? Сїзкө, Ғима Веңлөн весшөрө вошөма сы ыллө пунктөм выныс—кадыс, мөвпалөмыс і ставыс? Ғерт, зїк тазі оз поз шуны. Художество боксаң, мортлые пыцкөссө (пеїхологїја) төдмалөм боксаң, јөзлые өлөмсө гөгөрвоөм боксаң—тајө зев бур гїжөд. Колө шуны, сөмын-жө та боксаң і доныс сылөн, сесеа, Ғерт, ыҗыд сотсїала төдчаныс абу. Мыла сїзї? „Тріпан Вае“ гїжөддын абу медколланторҗыс. „Тріпан Вае“—нејтралнөј, аполїтїчнөј, вїет. Со көні өшыбкаыс Ғима Веңлөн. Сїјө Тріпан Ваесө фотографїрујтөма, а некөн абу весїг өтї кывјөн казтыштөма, кызї сїјө ачыс (гїжымыс) вїзөдө сецөм пеїхологїјаа крестанїныс ыллө. Пармазон, Ғерт, прав: сїјө каҗалөма авторыслыс тајө ыҗыд өшыбкасө, сөмын абу куҗөма зурскөмөн индыныс сы ыллө. Ғима Веңлы колө вөлі шуны асысө отношеңнөсө Тріпан Вае дїнө,—Ғерт, ез „пас-

төг пöртчöдöмөн“ (кыч чajтö Пармазонлые крiтiкасö Сан Антус), а мiча ху-
дожествоа аслас самлуөн, мастерствоөн.

Збылые-кö пыдöжык мöвпыштан, со мыј тыдовтчö: „Трипан Вае“ код
течаса гижöд (кычi вöчöма Тiма Вең) вермас гижны (дерт, самлуныс-кö тыр-
мас) кушöмкö буржуазнöј гижые-i, быд попутчiк гижые-i, быд „крестьянскöј“
гижые-i. Вермас-ö гижны сiчi öнiја сöветскöј (пролетарскöј) гижые? Дерт, оз.
Ез вöвлы нi оз вермы лоны неклассöвöј литература. Та жылые быд литера-
турнöј организатсија СССР-ын гораа јургö, сецöм тувiчыс сöветскöј литера-
туралөн, сецöмөн колö лоны i мiјан комi литературалы. Мi, дерт, ставным
петiм крестьяна пöвсые, гiјам крестьяна олöм жылые, сöмын оз ков гижны öт-
ка крестьяна (собственническо-индивидуальное) мöвијасөн, а мед идеологија-
ыс вöлi пролетариат нога.

Том гижыејасöс-кö мi велöдам кокнiджыка крiтiкујтöмөн, „пöрые“ гижые-
јасöс колö чорыда шлачкöдны тувбокö кежöмјасые, шыбелö пöрласöмјасые,
торја-нiн КАИП-са шленјасöс.

„МУНӢНЫ“...

Ҷоржав-жӱ, Коми му, колаоз Ҷорӱбӱ,
Сӱлаоз сӱнжасӱн, гӱрд мекнӱг ҶветҶасӱн!

Гӱла Вас.

Гӱла Вас „Мунӱны“—куҶа мунӱны венҶас. Кӱнсурутӱ сорнӱтӱны, таӱб гӱ-
жӱбӱн-пӱ ем шовӱнизм. Шудма чорыда. Сӱмын, Ҷерт, колӱ петкӱдлыны.
Шуныд-ӱд быдтор позӱ. Медым шуӱмыс ез артмы бизгӱм, пыр колӱ асык
кывҶастӱ подҶавны...

Ме ег таӱ думажтлы. Сыктывкарса мещана зев шӱкыда горзывлӱны
шовӱнизм жылыс да кыҶкӱ быдсӱн велалан тащӱм кывҶас дӱнас. ӱд, кымыныс
ласкывласны вӱлӱ шовӱнист нӱм. А кутан бура виҶӱдны да важ роч шовӱнист-
лӱн пелыс чургӱдчас.

Гашкӱ уҶалысҶас унаыс ӱ бур куҶа заводӱтлӱны шовӱнизм индыны, сӱ-
мын на пыс унаӱн ӱнӱз-на оз гӱгӱрвоны сӱв властлыс натсӱональнӱ полӱ-
тикасӱ, важ ног-на виҶӱдӱны поснӱ жӱз былӱ, оз адҶыны став жуждасӱ вежӱбӱ-
мыслыс мӱжан олӱмын

Мӱдарӱ-кӱ, шовӱнизм мӱжан вермас лоны даҶ кореурӱ ӱ петкӱдчывлӱ.

Ме вылыс пуксы лыдҶыны, ӱнӱ кешлӱ велӱдны-нӱн Гӱла Васлыс „Му-
нӱны.“

Сотсиологӱа боксаҶ ме кута донҶавны сорӱнжык. Заводӱта ежсаҶыс,
формасаҶыс, позӱ-кӱ ежсӱ да пыщкӱссӱ торҶӱдны.

Куцӱм сурӱсыс „Мунӱны“—лӱн, ме ҶаҶта, быдӱн тӱдӱны. Ме сӱмын каҶ-
тышта: тани петкӱдчӱ, кыҶӱ вит морт мунӱны жежыдҶаскӱд тышкасны, налыс
тышкасӱм, сесеа кор тыш помасас, кыҶӱ комӱс локтӱны гортаныс, сесеа
кыҶӱ мунӱны бӱрыннас уж былӱ, сҶездҶас былӱ, олӱм кынӱдны. Татӱнӱ куҶа-
ла мунӱны... СӱҶӱн ӱ шуӱб „Мунӱны“—ӱн. Нӱмыс ӱеуна сӱмволӱческӱҶ.

Автор, медвоз, интереснӱа сетӱ бвлавывлыс сепнасҶас, петкӱдлӱ асыс
„героҶасӱс“, мытчӱдчывлас гӱжыелӱн лӱрикаыс комӱ жӱз олӱм жылыс, сесеа
бергӱдчас аслас „героҶас“ дӱнӱ—ӱ ставыс асногыс кыӱма, вышываҶтӱма ӱтӱ
пӱлӱтна былӱ, асногыс монтаҶирӱҶтӱма. Да ӱ воҶӱсӱ гӱжӱ таӱҶ, да ӱ помалӱ
таҶӱкӱн. БлысаҶ виҶӱдӱгӱн тыдӱдчӱ мӱдтор. ГражданскӱҶ воҶна жылыс гӱжӱгӱн
позӱс, Ҷерт, бвлавывлыс сепнасҶас ӱе сетны, а сетныкӱ куш фон пыддӱ.
Тани абу сӱҶӱ. Тани жынеыс уна гӱжӱма комӱ вӱрва жылыс. Авторлы бвлавыв
абу сӱмын фон. А унҶыс бвлавыв петкӱдлӱмыс отсалӱ гӱгӱрвоны ӱдеҶасӱ,
гӱжӱдсӱ ҶоҶнас. Сесеа тани героҶыс абу. Оз тыдав. Авторлы став тышкасыс-
ыс—героҶ. ВесеҶтӱ аҶ-мамыс, ҶоҶ-вокыс. Та вӱсна гӱжӱ ӱеуна шӱц Комӱ олӱм
жылыс. УнҶык. Мӱкӱдлаас... „Ҷепсаӱс“ петкӱдлыны став комӱ жӱзлыс тышка-
сӱмсӱ жежыдҶаскӱд, кӱч ескӱ ӱ абу тырмана гӱжӱма. Колӱкӱ-нӱн героҶасӱс
индыны, „Мунӱнын“ фӱгурӱрӱҶтӱ кык „героҶ“: комӱ жӱз да бвлавыв (комӱ
му). Сӱмын ӱтӱ „героҶыс“ (комӱ муыс) пассӱвнӱҶ (а овлӱ оз пассӱвнӱҶ герӱҶ?)

НаҶӱбс, Комӱ жӱзлыс да бвлавывлыс (природалыс) олӱмсӱ, пыр сравнӱ-
ваҶтӱ. НаҶӱ пыр сулалӱны ортӱн. ӱнӱ-мӱдсӱ содтӱны. Со кӱч (шондӱ жылыс):

Кӱчӱд сев тӱлын

Ҷӱрдалӱ дон.

Рӱттыштӱ вӱлӱн

Турунла зон.

Гожӱм воз четчӱ:

Јенеж сӱм лӱз.

НӱрыссаҶ летчӱ

Курана жӱз

Тулысын паекыд,
Небыдык, бур.
Ва-вывти шывгө
Лыд-ни щөт пур.

Өти-мөдсө өтiтөгыс оз поч гөгөрвоны. Нөшта јонжыка төдчө со кытөни:
мөд јукөдас гижө, кор-пө сылө Коми јөз

„Јургө щөщ шондiлөн јургөр,
Ворсө щөщ јенежлөн лөзыс.

Воқо:

Чөв лоө вөрын быд пу
Щөклянтьяс став Коми му,
Нуммуно шондiлөн јургөр,
Ворсөны лымчiрлөн сiнјас,
Гусыс ош чургөдас јурсө,
Лептөма вылө көр сурсө.

Поет быггөкө ловчөдө бвласө. Кығи донјавны тағи гижөм? Час, огө кү-
төј термасны да бөрынжык та јылыс күтам сорытны. Оні кежлө пасјам: поези-
јанын гижөны оз математика формулајас сертi. Гижан техникаыс, кывбурсө
„монтажирүтөмыс“ зев уна сiкаса да i вежласыс, көч ескө, дерт, быд тајө
исторiјаса кадө ем кушөмкө өти ыжыдалан техника, форма. Сесеа, тыдалө,
быд јөзлөн формаыс неуна торјалө. Тајө шыкөө неуна торјалана култура вы-
лө, а сесеа, дерт, щөщ i кыв вөснаыс: өд, быд кывлөн ем аслас законјас;
образјасыс течеөны на ног-жө. Сы понда көнкө-өд унаыс i оз вужөдчы өти
кыввывса образ мөд кыв вылө: образ—натсiональнөј.

Мукөд дырјi Ляла Васлөн кывбурјасыс быдсөн чүјмөдласны. Сiјө пое-
зијанын быггөкө бвлавыв да Коми јөз олөма костын ем „помкаа көртөд“ (при-
чинная связь). Тағи мукөд дырјi кажитчө. Вылыса цiтатајасыс тајө петкөд-
лөны-жө. Со көч нөшта:

Комын кусөма тыш—
Јежыдлөн чегөма гыж.
Кокыда лолалө парма,
Варовөсө лоины јујас,
Нумјалө кербөдор вөлөст.

Коми јөз да Коми вөрва јитчөмаөе... Најө кык лөмјас (явления) кык тор-
јалан олөмын, сөмын щөщ најө өти лөм өти олөмын: коми олөмын.

Тајө кывбурјас зев мiчаөе, тани пыдбөстөм поезија, ыжыд фантазија. Щөщ
лыддыс зурсмулө—вошлө тајө фантазија гыјас пыщкө. Сөмын өтищөщ мi
гөгөрвоам, тајө абу збыль, оз тағи овлы. Тани-өд бвлавыв лөмјасыслы сет-
чысө морт качествојас.

(Ме пола менө гөгөрвогөмыс. дерт, Ляла Вас гөгөрвоө прiродасө да об-
ществосө наука сертi. Ме тани-өд сорыта форма, кывбур форма јылыс, Ляла
Вас гижан прiромјас јылыс).

Ен чүјмалөј: тани i ем гусалуныс iскусстволөн, поезијалөн. Тајө (прiро-
да лөмлы морт качествојас сетөм) сөлөмыс поезијалөн. Сени пөшгөи пыр ги-
жөны антропоморфизмјасөн.*)

Ме став тајө сорысө нуа со мыла. Мед ставыс тајө Ляла Васлөн ан-
тропоморфизмјас. Но ставыс-ө лоө шүөма Ляла Вас гижан мөда јылыс? Об-
разјассө вөчан техника јылыс? Öд, најөөс гашкө почiс вөчны i мөдног? Ме
думыс, оз. Весiгтө унаыс сiјө гижө антропоморфизмтөг. Секи сiјө паныдөн сыв-
төдө коми олөмын лөм да прiрода лөм. Најөөс быггөкө өткодалө, „сравни-
вајтө,“ „противопостављајтө“ да секи чужө образыс. Со көч (шондi јылыс):

Көчмд сөз төлын
Зiрдалө доп.
Рөттыштө вөлөн
Турунла зон.

*) Антропоморфизм—грекјаслөн кыв. Бвлавыв лөмјасыс морт качествојас сетөм i лоө. Шу-
ам, шүдөны: „шондiмс келө,“ көч ескө шондi оз келавлы, шондiмс көктөм...

Тани кыктор жылые. Пышкбссаныс өтi-мөдa кoстac нeкyщöм кöртöд абу. Ем сöмын образ вöчaн кöртöд, пoетлөн кaпpызыс.—Тaзi гижöмлөн ем аслас вуж.

Кор гижö антропоморфизмөн, сiжö пыр „joетöмa“, „зевтöмa“ помöзыс, мыввыныс. Артмö образыс мукöд дырji jона iскyствeннöй. Сöкыд овлö вeгiг гөгöрвoны.

Мыjла тaзi гижö? Кыс бoстö Ыла Вае аслыс образeтeжac, мeнaм вiетaлöм eрeтi образжасö вöчны?—Фoлклорыс. Шöщ eстeтeкaкыс сылөн пыкeö фoлклoр вылö. Бoстöй тi, шуам, мeдeа мyсa сылaнкывсö кoмилыс—„Шoндiбaнöй“ да сiжö-жö aдзaнныд.

„Шoндiбaнöй, oлöмöй,
Тoм пöрa кoлжaлöмöй“

Тани шoндiлөн да тoм мoртлөн oлöмыс сyлaлöны oртчөн. Кoмi jöз aсeыс oлöмсö aслac фaнтaзiяын пыр öткoдaлö, cрaвнивaйтö ывлaвыв oлöмкöд. Сiз-жö Ыла Вае. Сiз-жö Ыла Вaслөн образыс ывлaвывтöг быггeкö oз aртмы.—Ыла Вае jона нaтcиoнaльнöй. Ыла Вае—кoмi пoет. Пoет jона paдeйтö вöрвaсö Кoмi мyлыс. Вöрвaыс быггeкö ингiмнöй oлöмсö быдсөн тöдöны кoмi jöзлыс.

Мыj жылыс сылiсны, кoзпyжac тöдöны
Мыj жылыс jургiсны, пaрмaлыс жуалöй—
Зор жура вöрпyыс вaж,
Кoмилыс тöдö шoг-гaк...

Ыла Вае аслас пoезиjaын пoмeа сyрö вöрвa „чaры“—jас yлö, ставнac eетчö сiжö мiчлyнлы. Вöрвaыс aсeаныс eетö сылы eөлöм oвны, yжaвны кoмилы. Пoет пoмeа зyмыштчöмөн (мyкöд дырji шeнчöмөн) нiмкoдaсö мiчa вöрвa cepнacжaснac. Вiзöдö. Лeбчac пoет дiнö Мyзa да кyтac сывны, вoдxoнвлaйтны гижны.

Мeлaнö кoлпкaж вöрeан
Мeлiа нyмjалиг лeбчiс.
Пoндiс мeм гaртлыны сывjö
Со кyщöм сылaнныс кыжжac.

Гижö oз aслыс. Сiжö, мeдвoз, абу вeкoдa вiзöдыс, кyш хyдoжнык. Сылөн ем пoетичeскöй рeфлeкс. Тeрмaсö öдjöжык став мiчлyннac, кoдöс сiжö aдзö „жyкeыны“ сылы мyсa jöзкöд, öзтыны eөлöмaс aс мy paдeйтöм, ызjöдны aс мyсa oвмöс бyрмöдны, yжaвны сылы.

Тaтчö сyвтaм.

Мe шулi, мiсa Ыла Вaслөн гижöдcамлyныс вужнac мyнö фoлклoрö (нaрoднaя, „слoвeснaя“ литepaтyрa). Сылыс пoезиjасö мeд бyржыкa гөгöрвoны, кoлö тöдны кoмi фoлклoр, шöщ cотeиoлoгijасö фoлклoрлыс. Мe тaжөн кöсja шуны, мiсa Ыла Вае фaнтaзiрyйтöсö, oбpaзжac вöчö кoмi нoг.

Мe чoрyджыкa шyи—„вöчö“. Тaжö co мыjлa: Ыла Вaслөн зeв yнa вöчöм, iскyствeннöй oбpaзжac. Сiз кö, сeкi oбpaзыс абу фoлклoрыс бoстöмa, a сöмын фoлклoрын мoз вöчöмa. Тaжөн шöщ тoрjалö Ыла Вае мyкöд пoетыс, мeд jона Витopыс, кoдлөн oбpaзыс пöшгi вeк „пaныштöмa“ фoлклoр пeлcабыс... Тaтöни мiжaнвoзö I. В. сyвтö кычi пoст-yчeнöй. Тa вöснa шöщ Ыла Вaслөн гижöджac oмöлжыкa гөгöрвoнaнa öнijа лyддылeы: гөгöрвoнысö кoлö ыжыджык кyлтyрa.

Бoстны-кö ывлaвыв cepнacжасö, pиcyтaн нoгсö, сeнi Ыла Вае нeyna тoрjалö-жö. Ыла Вае аслас пöлöтнa-вылö шыблaлö чyкöрa зeв сyк кpaскa. Кpaскaжaсыс jона тöдчaнaөн aс кoстaныс тoрjалöны (öнijа жiвoшeын тaзi зeв yнaөн гижöны). Öтi кpaскacaн мöд кpaскaö пeтiгөн абу „пeрeхoдыс“, абу öтi кpaскaлөн мöд кpaскaö пöрöмыс. Мyкöдлөн (Тiмa Вeнлөн, шуам) быггeтö стaвыс „сывдöмa“, он кyж тoрjöдны öтi кpaскaсö мöдeмыс, быггeтö öтi yнa кpaскaа кpaскa (öтi кpaскaлөн yнaнoг пöртмaсöм). Ыла Вaслыс пöзö jансöдны, тoрjöдны. Сiжöс oз интeрeсyтны ывлaвыв cepнaслөн тoрjа нyанeжaсыс, дeтaлжaсыс. Пeтгöдлö тöдчaнжык, eйнвылö „шыбытчaнжык“ вiчжac.

Гыла Вае овло зев скуп кыввылас, лаконическӧй. Мукӧд дырји тырмытӧм торжасӧ лыддылы лоӧ содтыны аслас фантазияын. Сижӧ етӧ сӧмын еурӧссӧ. Пыржык петкӧдлӧ ескизясӧн.

Сесса Гыла Вае—поет-экспериментатор. Кыввылас жона ужалӧ. Гижигас коми кывсӧ велӧдӧ. Кывсӧ велӧдӧгмоз гижӧ.

Кыв-мӧд „Мунӧны“ поезија жылые. Шуӧмаӧе поемаӧн. Кушӧм поэма? Тажӧ абу классикас код сӧмын поэма. Тани ем мукӧд элементяс. Тажӧ—ас сама поэма. Ме ескӧ шуӧ эпическӧй поэмаӧн. Сӧмын тани ем лирика элементяс. Тани абу герој, гижӧ став коми жӧз жылые, еурӧсыс историчеяын лоӧм жылые да сы вӧсна почӧ шуны эпическӧй поэмаӧн. В. Г. Белинскӧй серги, эпическӧй-ӧн почӧ шуны секи, кор ем „воспевание великого исторического события, имевшего влияние на судьбу народа.“ Мӧдлаын: „посему, народность есть одно из основных условий эпической поэмы: сам поэт еще смотрит на события глазами своего народа, не отделяя от этого события своей личности. Но, чтобы эпопея, будучи в высшей степени национальным, была бы в то же время и художественным созданием,—необходимо, чтобы форма индивидуальной народной жизни заключала в себе общечеловеческое, мировое содержание.“

Тащӧм еикаса поэма, ме думыс, мукӧд жӧзлыс ӧни он-нын адчы. Ми еор-мим мукӧд жӧз дорыс. Абу дивӧ, неуна-кӧ коми литератураын гижӧдяс торжалӧны, шуам, роч литератураса гижӧдясые. Коми литература форманас оз вермы зоннас быдмыны сиз-жӧ, кызи ӧни быдмӧ роч литература. Мижан литературалӧн торытыс абу. А кызи кыв, сиз-жӧ и зон литература быдмӧмлӧн ем аслас пычкӧсса быдман логика. Шуам, роч литератураын Пушкин, Толстой вермыны аслас зев вылын техникаа, формаа да зев озыр кывја гижӧдясӧн чужны сӧмын XIX немпомын да XX немын; најӧ некызи ез вермыны чужны литературыын, шуам, XVI немын, кӧч ескӧ литературасыс и воли-нын. Ферт, ӧнија том литератураяс кутасны быдмыны зев ӧдӧн: Комияс, шуам, кутасны велӧдчыны гижнысӧ мукӧд жӧзлыс. Оз ковмы налы дыр корысны, кокувсӧ жуждыны, кималасӧн мунны возжык кыптыс жӧз моз. Сӧмын та бӧрын ми некор ӧгӧ вермӧ четчыштыны асланым журвомӧн: век колӧ литература быдмӧмлӧн пычкӧсса законяс. Та вӧсна шӧщ, он-кӧ кӧсйы мунны ылӧг туйӧд, кычкӧ да мычкӧ да пыр лоӧ мижан гижыяслы пыкысны фольклор вылӧ (ӧд, быдлаын торыттым мижанӧс личкӧ!). Колӧ-ӧд, мед коми жӧз тенӧ гӧгӧрвоас. Поет-ӧд жӧзлы гижӧ. А жӧзыслӧн кывжыс гӧл-на, велалӧма мӧвпавны конкретнӧја, образяссӧ ас воображенӧас вӧчӧ ӧткодалӧмӧн. Поетлы лоӧ ас жӧзыс моз-жӧ фантазияружты.

Поетяс тажӧ, ферт, оз ставӧн кӧнкӧ гӧгӧрвоны, оз адчыны тащӧм гуса кӧртӧдяссӧ ас гижӧдеамлуна коми жӧз оласног костын. Сӧмын налы астӧдтӧгныс лоӧ „сетчыны“ тажӧ законислы.

Ме ог шу, миса лоӧ зик жӧз моз-жӧ ставсӧ керны, ентӧ кушӧмӧн подражайтны. Налы, ферт, лоӧ „сӧсны“ жӧзлыс колӧм. Ферт, поетяслы возын колӧ мунны. Менӧ тани интересуйтӧ сӧмын сӧмӧсыс, быдман визыс...

„Пырамӧй“ поэма пычкас. Тырмывлас гӧгӧрыс тапжавны: ежеаныс визӧдны...

Бостанныд-кӧ кияныд „Мунӧны“ да листыштанныд кык лист, адзанныд рочӧн гижӧм, тажӧ-пӧ „поэма на коми языке из жизни в период гражд. войны“. Роч морт вермас думыштыны, авторыс-пӧ кӧнкӧ бостӧ кушӧмкӧ ӧчи момент да сижӧ петкӧдлӧ. Тажӧ абу зик етӧч. Тани-ӧд тышыс петкӧдчӧ заводитӧмеаныс помастӧчыс—кузала. Петкӧдчӧ ӧчи идеја—пыр визӧдӧмӧн. Мыж петкӧдлӧ? Кушӧм тани идеясыс? Октабрса революция мездис Коми жӧзӧс нартитӧм улыс. Войдӧр-кӧ вӧли коми—увтыртӧм жӧз, ез вӧв аслас—рочӧн-кӧ шуны—государственност, ез лезны кышӧдны коми культура, кодкӧ улын олӧс. пӧдтисны комилыс „МЕ“-сӧ (национальнӧй сознанысӧ). Революция жуглис-пазjis ставсӧ, коми жӧз мездис. Оз прӧста ферт, автор асесыс поемасӧ заводит тази:

Ҷирдалан асывлон чужомыс нумјало
Вадорывн норысын езыён лостало.

Војдөр вөлі вој. Өні петөма шонди, сјјө нумјалө, быггө чолөмалө коміос. Шонди петөма-нын. Сөмын важ олөм Ҷик пыр оз кув. Сјјө кулө тыш пын. Өні петитчө-на. Оз-на Коми вермы асёсы олөм бурмөдны.

„Мувылын ешыныс—кын“ — содто поет. Култура быдмас, олөм кутас ҶоріҶавны лым сълөм бөрас. А өні лым-на му вылас. А кор сылас? Ог-на төдөј. ВоҶөсө автор гјжө:

Мунөны туж куҶа вјтөн,
Мунөны вөр тужөд, јагөд.
Зумыда тувтчалө кекныс.

Лоө гөгөрвоанажык. Медым Ҷикөз мезман, колө-на нөшта пазөдны враҶасөс, револүтсјја пөдтые јөзөс. Та вөсна-тај і мунөны вјтөн. Мунөны револүтсјја јонмөдны, тышканы жеҶыдҶаскөд, чорҶөдны выл оласноглые подөсө.

Шондыс вөрсәсең медвоҶа југөрсө
Меліа, вежаа, шенҶгыр мөдөдіс,
Ыстыштис, куҶөдіс—„мун,
Вөч, восты мувылө лун!“

Најө мунисны. СаҶ-мисны вөлөетҶас. Поет сјјө-шондылы торҶа кывбур, сълө шонди јылые.

Мөд јукөдыс петкөдлө, кыҶи муныеҶас заводитөмаөе гажаа сывны. Тајө зев мјча, еблөм кыпөдан кывбурҶас. Быд сөнҶылөн кылан олөмлые веҶөмсө, коми јөзлы бур олөм воөмсө, налые саҶ-мөмсө. Мунөны тыш вылө. Оз бөрдны оз шөгөыны, а сълөны, ескөны аскылы. Мунөны—сълөны, а паныд шондыс Ҷирдалө, езые југөрөн резө.

Поет јурсө оз вошты. Төдө куҶөм вөлі секи.

Олөмыд ветліс сек гы,
Скөр вөлі сълөн кок шы.
Сыланкыс сөраліс, бөрдис —
Олөмыс сөщөм-жө вөлі.
Сыланкыс съліс і мојдіс—
Ҷажөдіс, кодөскө дојдіс.

Ставыс тајө зев збыл. Ҷерт-на, весітгө коміөн сълөмыс кодөскө дојдіс.

Мјј јылые сълісны, мјј јылые јургісны.
Комі му тулыслөн мед мјча ҶоріҶас?

Ҷашкө-нө сълісны важ коми олөмсө
Вөлі кор өксыҶас комилөн „асланыс“,
Вөлі кор „асланыс“ вын,
Ез-на вөв соҶҶасным кын?
Ҷашкө-нө роч сар-дыр олөм?
Сап пемыд... Ез поҶ кор весіг
Аснөмсө аҶыны, кывны?..
Ез сөмын сы-јылые сывны.

СіҶ. СіҶкө важ јылые ез сывны? Мыјнө сіҶкө? АдҶам колпкәј кывҶасые.

„ВіҶа ов, Коми му, віҶа ов чужан му!
ВіҶа ов, асывлөн медвоҶа југөрыс!
ВіҶа ов, Ҷирдалан шонди!
ВіҶа ов, вылые-вылө олөм!
ВіҶа ов, воҶө мј мунам!“

Тани (і мукөдлаын) поет ПромөҶеј-көд. Medea омөл өтілаын тапикасөм. Medea омөл гөрдөм аслад олөмын. Мүстөм, аҶыны оз вермы јөҶгыласөмөн олөм, полөм, вјдчысөм, чусалөм. Поет пыр съліс і сълө ебөса олөм, кыпыд олөм. Сълөн сінҶасыс пыр тырөе помтөм көсјөмҶасөн; сінҶасас пыр „сөтчө“ јөзлы уҶалан бі. Лыла Вае сөтө лөгнас быд меҶаҶынөс.

ВіҶа ов, вылые-вылө олөм!

Тајө петө еблөм пыдөсөыс. КуҶөм тајө мјча, куҶөм былын тајө быд „попүтҶик“ моралыс! Щөщ кыҶи тајө „лөеалө“—мунө Лыла Васлы.

Сөмын Лыла Васлөн тајө абу поза. Тани ачыс ставнас.

Көјмөд да нөлөд јукөдае петкөдлө жеҶыдҶаскөд тышкәсөм.

тыртөм жөзкөд щөц) мездөм? Тажө исторіяса факт, збыл. Оз поз шуны не збылөн. Пролетаріат аскөдыс щөц мездіс посғы жөзөс. Некущөм дівө абу, кыңи абу і некущөм шовінізм, тајө мезмөмсө петкөдлөмас. Сөмын, дерт, кыңи петкөдлыны. Колө шуны, татөні і адзам нелучкіјассө.

Ачыс ідејаыс неуна вільд... Ҷоң жөзлыс мезмөм петкөдлігад вермас артмыны сіңи, быггөкө мезміс кущөмкө мөд жөз нарғитөм улыс. Колө бура гөгөрвоны механикасө пролетаріат револютеіјалыс.

Ілля Вае пыр гижө комі жөз жылыс, став јывсыс. Артмө сіңи, быггө ставнас Комі жөз вөлі сулалө жежыдлы паныд. А сіңкө-нө жежыдјас дорыс вөліны куш рочјас? Ме нөшта шуа: артмө таңи, көт ескө ачыс і оз шу поеткыс. Поемаын оз індысыс тыш мунөмыс комі жөз костас. Од, і коміјас вөліны жежыдјас. Од, Комі жөзлөн мезмөмыс щөц вөлі і „ас“ (комі) озыр жөз нарғитөм улыс мезмөм. Од, најө өтвылыс вөліны жежыдјаскөд! Сулалісны важ олөм дор.

Поемаыс тајөс он адзы.

Колө вөлі гижны щөц Комі жөз пыцца классөвөј тыш жылыс. Ме төда, өтілаын автор індө, гөрдлыјеыејас-пө гөл вөсна тышкасөны. Сөмын тајө абу тырмана. Колө вөлі јонжыка мытчөдны.

Нелучкіјас вылө колө індыны. Сы-јылыс лыддысөлы колө виставны. Стрөка-кө еурас, мед кыт еурө вежас. Сөмын абусө оз-жө ков шуны. Ілля Вае радејтө Комі му, комі жөз. Сесеа-нө та вөсна шовініст лоіс? Мыјнө, колө мустөмтны? Колө радејтөм бырөдны? Став жөзсө радејтны? Ілля Ваеыс быд жөзөс јона уважајтыс гежөд. Сөмын щөц медјона радејтө комі жөзөс. Мі-өд ставным быд мортөс мортө пунктам, сөмын кыңкө емө мусајык мортјас. Сещөм-нын натураыс мортлөн. Сылөн асыс жөзсө радејтөм, дерт, „отражајтчө“ гижөдјас вылас. Сөмын зев тасаң шовінізмөз ылын. Тајө ескө став быд мортлы төдана тор да лоө тај гижны.

Поема јона воңө тојыштө Комі література быдмөм.

РЕДАКЦИЈАГАҢ. Тајө статгаас Сан Антус еорысө кызынсө нүөдө Ілля Вае „Мунөны“ жылыс література форма бөкеаныс. Ідеологіја бөкеаныс доңјалөмсө еща вөчөма, абу тырмымөи. колө поемаыс ідеологіја дореаныс содерјаньсө јона пыдысаң вичөдлыны. Колө вичөдлыны, мыј вөсна Ілля Вае абу төдөмөн јосмөдөма поемаас комі жөз пыцца с классөвөј тыш мунөмсө гражданскөј војна дырјыс, сесеа мыјла абу „Мунөны“-ас Октабрса револютеіјалөн ставмувывса карактерыс да ставмувывса мојасыс.

Редактеіја корө журнал лыддыејасөс тајөјас жылыс гижны „Ордымө“ асыныс доңјалөмынсө.

Комі гіжыгјас ас уж јывгыс

КОМІ ГІЖЫГЈАСЛЫ.

Міјан комі літэратура зана-на улын мунё. Улын-на і пролетаріат нога літэратура, кёт ескё сіјё бөрја каднас і өдјожык codö-da. Мед ескё воэё мунёмеё літэратуралые ідеологіја бокса-ныс дај форма бокса-ныс өдзөдны, міјанлы јона колё крітіка паскөдөм. Крітікаавны художествоа літэратура, дерт, медбура вермасны не асныс гіжыгјасыс, а пароснё крітікјас. Таые кынзі, јон отсөг вермасны сетны мөда-мөдныслы і асныс поетјасыс, творчество јылыс печат пыр сорнітөмөн да творчествосё крітікаалөмөн.

Сесса мі омёла гіжыгјам асланым творчество јылыс: кызі ужалам, мыј оз тырмы міјанлы, мыјё бостеам гіжны, сізі воэё. Тајё јона колё быд гіжыелы мөда-мөдныслы дај колё төдны щөщ лыддыгјаслы.

Сы вөсна мі кутам лезавны „Ордымын“ быд гіжыелыс мөвп-јассё художествоа літэратураын ужалөм јылыс, коді ескё сетіс чүждөдјас воэё літэратура сөвмөмыслы.

Тајё јукөдас щөщ кутам лезны лыддыгјаслыс отзывјассё торја художествоа произведеньнөјас вылө.

Тајё нумерын лезам піемө. Тіма Веңлыс. Сіјё гіжлөма вөлі Жугылы таво тулыснас (апрельн). Онөз ез ло лезөма сы вөсна, мыј Тіма Вең ез гіж лезөм вылө, а өтё мортлы (личное письмо). Оні Тіма Вең коріс лезны „Ордымын“. Откымынлаті сіјөс і лезам.

Мі корам быд комі гіжыгөс гіжны тајё јукөдө ас уж јывгыс.

Корам щөщ лыддыгјасөс ыставны ретсенчјајас лыддөм гіжөдјас вылө. Мі кутам лезны „Ордымын“.

Редактсіја.

Комі поезіја формајас жылыг.

Уна-нын мовцјас јурин кышавлі, сёломын сөптөј лыбавліс епіграммајас куца... Гіжавлі-пасјавлі, но... мөдөдтөм вөлі. Бостчывлі і Сандрік Јогор гіжөдсам жылыг шуны, нө... бара-жө мөдөдтөм лөлі, колі бөрө, мукөд уң талаліс...

Но мед тенад чікөз төдтөм оз кол, мыј-сурө жылыг шыөдчыштла.

Выл гіжөд форма кореыөбмыг сералыгјасөс да гонорар пөнда мукөдөс гіжны чәјтыгјасөс ме начкывлі асланыс гіжөдјасөн-жө*)...

Бостам форма. Көдөс-нын-нө өніја дырји „үдовлетворајтө“ Карамчін-Фержавінскөј сөик формаыд!! Некрасов-нын 60-өд војасө шуліс:

.... "Силу новую
Благородных юных дней
В форму старую, готовую
Необдуманно не лей!"...

Көд-нын-нө роч гіжыг Фержавінскөј гексаметрјасөн өні гіжө?! Кыз-нө верман өніја кључөн пуан олөмсө сүжны 150 во сәјса формаө?! Сөмын „Налым јуква“—јасөн гөсөтөдчөм позө мојдыштны.

Мөд-кө—гонорар жылыг... Ог төд, көді гонорар бөстөм куца сөмын гіжө. Гашкө ачыс Јусы-да. Бостам сылыг „Налым јуква“ („Комі просвещенец“ 5 № 1927 в.). Сені Јусө нинөмабуыг „гөһитө“ зөң 600 (квәјтео!) кыв! Көдөс Крылов выгәтөма 60 кывјөн (Демьянова уха).

Јусө гіжө:

„Быд черікыгыг јуква кужө пуны,
Көч шөдас сылы өтө налымјур,
Шыр јуква лөб бур.
Зік сөщөм вөлі, позө шуны,
Зор черікыгыг Созон Вас:
Көч рыт, көч асыв—јуква сымөн даг“...

Мі шуам сылы:

Таг гіжө мјан гіжыг Јусө
Крылов-моз басна „Налымјур“.

Зөв куца, куца сјјө нужтө
быд восков ружтө,—
пычкө кыв...
І гіжөдасө сүјө
Зөң квәјтео кыв!—
Көн Крылов шуө
Квәјтдас кывјөн...

Сізнас (іронізірујтөмөн-кө) оз-на быд „черікыгыг“ куж нинөмабуыг „јукватө“ пунныд. А вот Јусө кужө, көч сјјө нинөмабуыг-да:

Көч сјі сјјө сјјө,
Но Јусө-моз
Некөд-на оз куж:
Јусө мастер гіжөд пөлтны,
Кыз шуө комі шусан кывјын:
„Көч.... сјјө гартас гез...“

*) Тані Гіма Вең сөрнітө Јусө сөігјас выдө „Мајаковскөј-моз“ (вөлі лөзөма „Ордымын“ 1928 в. 11-12 №).

выразительность, количественность, мы́ абү өтк во, а ео: а мөд грапаныс да кой-мөбүс јешщө өңдөдөнү сјјөс, іменнө—внушительность етөны „сто“-ыслы. Тајө өтпырјөн-кө шуны кујимнан группасө, кыз шүсө „залпөн“, то секі зик бытөбө „дуб“ лөб шүөмыс. Воқө „стоял“. Стоял шуыштан-да сувтышлан-кө—сіз еінвоқад і сувтас (зоң картина-нын сек лөб)—„сто“ и „стоял“.

Воқө—„но“,—өтнассө зик торјөдөма, но сјјө „но“-ыс подчерківајтө і кы-пөдө воқө мунан грапаясыслы тонсө, і помас вотөз-на јешщө вөзјысө јуа-лөм (?).

Тащөм формаа еткыс оз вошты асыс достоинствосө,—кыз кывзыслы, сіз-жө і лыддысылы: кывзыслы етө звучност, выразительность, а лыддыс-лы і зрительнөј воспріјаттө щөщ: „сто—лет—стоял—университет“, ставныс најө шыбытчөны (өтар-мөдар помјасыс) еінмө.

Тащөм формаа еткјасыд оз унмөвекөдны кывзысөс, кыз куз музыкальнөј строкаа (нүднөј) нүжтана строкајас, өңдөдөнү-өзтөны.

Но, оз поч-жө бара шуны, мы́ быд гижөдө лөсалө тащөм модаа „чипас-сө“ течөмыс.—Оз. Быд содержаннөлы колы аслыс модаа течас, кытчө кущөм лөсалө, кущөм тонөн сјјөс нүөдны: скөрыс-лі, бурыс-лі, гажаа-лі, шөга-лі, гөрмөгөн вердны-лі выјөн мавтны-лі. Быдөнлы аслыс тон, аслыс гор...

Но мјјан том літератураын, том (збој) і колө тоныс, горыс, вевтгыны жугыльсө. А мјјан сені і ем разлад: содержаннөыс гижысјаслөн том, а тоныс рүш, потөм жыңжан коф, оз јургы, оз өзјав, зізгө да чусалө. Сөщөм-өмөј-нө мі, комјјас, немзыкальнөјөс?! Оз верітчы кызкө.

Ок, ескө! том дыраа вјрјјөн, да өніја дырјасө! Ескө кучкыны став чуңјасөн многоструннөј јурган каятелеас, лібө чорыда талтчыны ројал бас-өн, улыса мургыны-тірны... Мед став ..... ужыс кутис „под аккомпанімент“ мунны! Мед, ескө, мед медчорыд мортыслөн сөлөмыс сылі, мед ескө став көртөдыс мортыслөн разөс—броня-кыш пісыс мытчысөс-петис быд мортлөн залөжитөм „человечност“-ыс (ме веріта—быд мортлөн ем сјјө, сөмын пыдын олө сјјө, лөлө моз, кыщ-піас). Колө петкөдны мортыслыс, „возможностјассө“ „выјавітны кызкө“... Чувствүјта-кыла сјјө ескө ставсө асым пыщкөсыс. Веј-немејен коф јонөн сјјө властнас ачымөс чувствүјта, мы́ верма вөрөдны, сывдыны јисө, ловзөдны мортсө і ловтөм пріродасө звучітны щөщ. А Вејне-мејненыслөн „чорас“-ыс етөбө меным Геркулесовөј еіла...

да он-тај—гашкө, мы́кө бытөбө ізјалөма морөс вылын.—Но, шаңлө, воқө, сөсөа талун кежлө. Талунсө ескө аскі-нын сүис-да: со, ывлаыс јүгдө-нын, лам-па біөј келдөдны кутис, шондыс јонжыка тыдалө; доказательство—шондыд вермас-тај војтө.

Спокойнөј ноці, другө!

26-27 апрел. Аскі-нын помала піемөөс, відчыс-на.

27-IV. Сандрјк-Јогор гижөдеам јывсыд ескө ме мы́кө-мыда гижлі-нын да щукасі со кытчө:

— „Кущөм те лөсыда, Петрован, сыман!“—
Ошкө көк петүкөс өтчыд.

— „А те, көканөј, сөщөм меліа нүрјөдлан:
вөр-пастаыс те-коф сылысыс абү!“—
воқөссө оз кытчы петук.

Воча сіз өтмөда-мөднысө

Петук да көк ошкисны дыр,

Кытчөз ез пышкај на костө пыр....

— „За что-же, не боясь греха,

Кукушка хвалит петуха?

(Крылов).

Сјјөн і ез ло тајө ужсө менам јөзөдөмыс. да ті-өд вунөдінныд-нын көнкө. Тајө сорнөкөд щөщ вөлі окота кыв-мөд шуны „Ордым“ јүкөдјас јылыс.—Меным зөв сөлөм вылө воө „Октябр“ журналлөн јүкөдјасыс. Сені законченнөј

худож. произведеньёјасыс кыңчі емёс сещём јукёдјас: Пережитое; Жизнь на ходу; Записки писателя.

Ме ог төд, кың мукёд, а ме журналјас воём бёрын сетчё первој укёдчывла.

Кың те думајтан? Ме ескё та јылыс верма уна-код шуны, да талун ог-нын.

Сесса мјан абу-на библюграфіја јукёд. Сіјё ескё колё пыр нуёдны.

Оёитор нёшта шыёдчыштны тебэ. Кор-нын-нё петлас менас „Серпасторјас“-ёј да волас лыддысыс кёдэс?! Витёд тёлыс вылё-нын петіс печатајтныс заводітмеаныс. Гіжыс-ёд гіжё не сёмын куш „естітическёј чувство“ лыддысыс быдтём понда. Од сіјё гіжё-кё і кымын чёрыда гіжё, сымын сіјё еёлёмгыс кёсјё „убедітны“ лыддысёс, сіјён сіјё і гіжё:—мед мукёдёс „убедітны“, нёшта-на шуа.

Сіңкё, сылён (худож. літературалён) коланлуныс сещём-жё, кың быдлунаса газетнёј материаллён код вермас лоны (унжыкысё).

КУЩОМ ГИЖОДЖАС ПЕТАЛИСНЫ „ОРДЫМ“ ЖУРНАЛЫН 1927-ӧд ВОӖ

Общественно-политическӧй статьяяс.

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӖДЛОН НИМЫС	Кушӧм нумер	Лист- бок
Bi	Бӧрӧ колӧм потребобществояс	2	39
Богданов А.	XV-ӧд конференция вылын партиалӧн ужалӧмыс	3	1
Б. " д.	Јӧзӧс велӧдӧм	10	35
"	Комі школары комі кыв	"	11
"	Став челаӧс велӧдӧм	7	13
Булышов	Неуна советјасӧ бӧрјыӧм јылыс	2	13
"	Партјачејкајаслӧн јӧз костса уж гожӧмын.	5	7
"	Јоз костын ӧнја уж јылыс	4	7
"	Стамуывса јӧз кост оласног	6	10
Виттор Натал	Комі ныббаба	3	15
Ворейн С.	Комсомоллӧн могјасыс виӑму овмӧс кыпӧ- дан ужын	5	10
Ғим	Партиалӧн политика јылыс тӧдмӧдан уж ӱктын	8—9	21
Ен-пӧ	Јӧз пӧвсса ас вӧлаа обществояс	2	8
Е. " А.	дас во	10	1
Жданов	Комсомоллӧн војнаса уж	7	10
"	Јӧзлыс пемыдлун бырӧдан уж локтан ве- лӧдчан во кежлӧ	7	30
Ғиновјев М.	Сӧм чӧжан кассајас	1	20
Голкин	Партија да оппозиция	12	7
Гву Васил	Кулиганитӧм јылыс	3	35
Гля Олӧксан	Војпуканинјасын југдӧдчан уж	11	35
"	Вӧтчамӧј ставным „Асја Кыа“ бӧреа	12	27
Јуркин В.	Областувса VIII-ӧд Партија конферен- ция воӑын сулалан могјас	8—9	17
Јол М.	Овмӧс кыпӧдан уж	1	7
"	Рӧскодјас ужнуӧданинјасын чинтӧм јылыс	11	17
Јентӧдтӧм	Колӧ воӑсаены јенлы ескӧмкӧд	12	35
Коконкин	Міјан тавоса бјуджет	12	12
Комі Мишӧ	Вӧлӧетувса советјаслӧн уж	10	31
М.	Квајт во комі автономіјалы	1	5
"	Лӧсӧдчӧј октабраса револутсиялы дас во тыран лун кежлӧ	7	1
"	Кушӧм тујјасӧд мунис дас во овмӧс кы- пӧдан уж	10	20
Миґин	Суӑчытӧм кресваналы колӧ ӧтувтчыны	1	13
"	Сарӧс путкылтӧм	2	1
"	Тӧвар дон чинталӧм	4	9
"	Гиӑд пыр дорам выль олӧм	5	4
"	Коди вескӧдлӧ револутсияӧн	10	14
"	Советјасӧ бӧрјыӧм	12	1
Н. К.	Областувса советјаслӧн 6-ӧд сјезд	4	4
"	Тӧлыгчӧжса вӧлӧмторјас	8—9	1

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӐДЛӐН НИМЫС	Кушӑм нумер	Лист-бок
Исаков В.	Картупель дӑӑӑритӑм жылыс	5	17
"	Вӑдӑтӑӑ унжык картупель	4	35
"	Картупель сӑсмӑм	6	24
"	Кушӑм ногӑн крестаналы ӑдӑӑнжык ов- моссӑ кыпӑдны	7	19
"	Кушӑм бур сетӑ уна переменаӑн му ужалӑм	8—9	25
"	Кыӑи колӑ ужавны виӑму уӑ велӑдан кружокжасын	12	21
"	Колӑ жонжыка кутчиены шабӑди вӑдӑтны	12	24
Коканӑн И.	Локвисӑм	1	33
"	Мыӑ вӑсна абу бур вина јуӑм	2	28
"	Сојӑм-јуӑмыс да уӑжыс крестанӑнлӑн	3	36
"	Виӑӑ сӑктжасын мамжаслыс да кагажаслыс ӑонвиӑалунсӑ	5	26
"	Мамлыс да кагалыс ӑонвиӑалун кутан уӑ ӑонвиӑалун кутӑм	12	42
"	Челаӑлӑн висӑмжас	10	44
Калашныков Куклин	Челаӑлӑн висӑмжас	2	31
"	Нур коетӑм	3	19
"	Област пыцкын выӑл местаӑ ӑвмӑдӑчӑм	4	21
Кос кабыр	Кујӑд рудажас	3	22
Агр. К.	Мыӑӑн вердны скӑтӑс	4	24
Куӑиванов	Кӑр виӑӑмыс да ӑвер кыӑӑмыс докод	11	23
Миӑов	"Вечоркаасӑм"	2	24
Оплесын	Кысан бостеыны скӑт бурмӑдӑм выӑлӑ	3	29
"	Градвыв пуктас вӑдӑтӑм жылыс	4	43
Попов Б. Н.	Градвыв пуктас сојысжас	5	19
"	Мујас выӑлын вӑдӑтан турунжас коетӑм жылыс	6	26
Попов А.	1925-26-ӑд воын виӑму уӑж да скӑт виӑӑм паскӑдӑм	3	30
"	Виӑму вӑдӑтӑм да скӑт виӑӑм	10	57
"	Ковӑӑн висӑм скӑтлӑн	12	32
Попов	Ковӑӑн висӑм скӑтлӑн	12	32
Сан антус	Виӑӑӑ вӑр	12	18
Спира Прокӑ	Мӑсжаслӑн зарокжас	4	29
Тун	Кӑӑдысжас жылыс	4	29
"	Кӑӑӑм	4	32
"	Фелајас	2	18
Т. ош	Фелајас	2	18
Т. Н.	Мыӑла колӑ тӑдны мыӑда мӑс јӑв лыетӑ	2	22
Ч. Н.	Мыӑда менам мӑсжас во чӑӑӑн лыетӑны јӑв скӑт бурмӑдӑм жылыс	2	20
"	Скӑт бурмӑдӑм жылыс	3	28
"	Кыӑи колӑ чаӑжас быдтыны	5	25
"	Кыӑи колӑ виӑӑны нонӑдчан кӑбыла вӑлӑс	11	34
Щекӑн	Мујас выӑлын јӑг турункӑд вермасӑм	5	13
Криӑика да публицӑстикӑ статжас.			
	Мијан мојжас	2	42
Јол М.	Мыӑ сетӑ "Ордым"	4	61
Иӑӑт Иван	Комӑи кыв	6	47
Нобдинса Виттор	Выӑл комӑи гижысжас	3	54

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НИМЫС	Кушом нумер	Лист- бок
Нобдина Витор	Тутум гижоджас	5—6	53-47
"	Кыңи буржыка коллодны рытјас октабр празник дырји	8—9	90
"	Сим Ванлон гижоджас	11	54
Сан Антус	Мыла, кыңи чужи коми литература	5	44
Коми гижыејаслөн олөм (биографии)			
Біја öгыр	(И. И. Чупров)	11	37
Сим Ван	(И. Н. Симаков)	11	38
Спіра Прокө	(П. С. Попов)	11	41

Худојествоста литература

Віетјас

Бајарса Иван	Ыжыд сват	8—9	69
Выл Паш	Кыңи вөси, сеті і орө	7	53
"	Бобыл Иван	8—9	63
Ізјур Иван	Мөсјас баксөны	8—9	71
"	Выл ногөн	"	76
Ічөт Иван	Збој Марја	2	57
"	Кымын нөртө, сымын мусмө	3	44
"	Ічөт Олө	7	37
"	Ыжыд ағғө агрономлы	8—9	85
"	"Шева чуман"	11	44
Јемва М.	Ош кыјөм	11	51
Кон-Ол	"Светғө"	12	61
Коскабыр	Олангаж	1	48
Опим ныв	Пемыд југдө	1	52
Сим Ван	Синнас адзыліс	8—9	83
Спіра Прокө	Бурасіс	3	41
Супі Колө	Сөкыда овлөма	3	47
Тіма Вен	Гортладорјасөд	7	30

Кывбурјас.

Акиң пі	Асыввоз	5	36
Бајарса Иван	"Ордым"	1	61
"	Вөралыс Пед	8—9	73
Біја Öгыр	Тувсов рытө	3	50
"	Вужөр	4	54
"	Вын петкөдлан лун	5	35
"	Өд талун мијан празник	7	33
"	Гөрд октабр	11	43
Бужныр	Вөјпукөм	7	50
Выл Паш	Ставыслы	2	47
"	Коми аңлы	5	41
"	Јукмөсдорын	5	43
"	Вөјвыв оксан	7	46
"	Печера куза	7	47
"	Частушкајас	7	52

КОДИ ГҮЖИС	ГҮЖӨЛӨН НҮМЫС	Кущөм нумер	Лист- бок
Выл Паш	Гөрд салдатө мунөм	8—9	58
" "	Мөс виңөм	"	72
" "	Частушкајас	"	74
" "	Том олом	"	80
" "	"Ордымлы"	"	89
" "	Октябр	10	78
" "	Частушкајас	10	93
" "	Ыж соҗыс понлы	10	94
" "	Том дырҗыд-жө	11	47
" "	Куз туј	11	50
Васө пи	Некор оз вун	10	82
"	Вома ар	11	53
"	Велөдчыны мун	11	57
Гаврил Пјодор	Кольөм	6	43
" "	Муна, летча југыд шор динө	6	45
" "	Ок, павкөта ме гармонья	7	44
Гөль морт	Сар дыреа олом	10	83
Демон А.	Отувтчөмын—вын	8—9	59
Иву Васил	Кык во	4	53
Ила Вае	Меным мамө...	6	36
" "	Том уқалыс јөз	6	36
" "	Бөрја сылөм	10	80
" "	Парасковја	11	63
" "	Лым	11	64
Изјур Иван	Сельсоветјас бөрјигөн	2	44
" "	Кык пелөс	3	58
" "	Ыли мусаһ	5	41
Ичөт Иван	Вөралыс	1	51
" "	Збој Марја	2	57
" "	Ен бөрд, нылө	3	49
" "	Вөрын	4	57
" "	Чужанинөј	5	38
" "	Пилитчан завод	8—9	74
" "	Арын	"	75
" "	Көзид төлын	11	44
Иван Вае	Југыд би	11	53
Јарасов Б.	Нывлөн думјас	3	58
Јус.	Частушкајас	2	44
"	Ме-кө, еекө, верми	7	34
"	Омөль во	10	92
Кон-Оль.	Гөлиник порө	8—9	91
"	Возө	10	77
"	Войтөвкөд вермасөм	11	47
"	Челадлы	12	51
Козув П.	Төв	11	48
Колегов Ј.	Шор	5	37
"	Ада-раја костын	5	39
"	Кыҗеҗе зон	7	35
"	Китајын	8—9	60
Кудымов С.	Частушкаө	7	45
Лебедев.	Медбөрја вөт	6	38

КОДИ ГҖЖИ	ГҖЖӨДЛӨН НҖМЫС	Кушом нумер	Лист- бок
Лебедев	Мыла-нө, шондiөҗ, вөр саяө летчөмыд .	6	39
"	Ежва ју куза	6	39
"	Вузасые морт	6	41
"	Езые төлыса вој	7	36
"	Ме талун аслым вөҗа сета	8—9	61
Ликачов М.	Комі му	3	52
"	Пурга	3	53
"	Җеҗин тужөд	4	58
"	Тулысса лунө	4	58
"	Том кадө	5	40
"	Міҗө дорейсез	6	44
Малыгин Ст.	дурдө сакыны	4	60
"	Поштөг	11	49
Маңө? Оңө	"Ордым"	12	64
Нобдинса Виттор	Җеҗин	1	45
"	Гымнөв	3	39
"	Кулөмдинса бунт (ворсантор)	12	52
" Омра	Соҗва куза	7	36
"	Ічөт да гаҗа	8—9	79
"	Мыла муса комі аҗ	"	82
"	Төвлөн да вөр дiлөн тышкасөм	10	87
Пармазон	Комі аҗлы	3	40
"	Med көч гаддөе менам кі	3	43
"	Важ дор шогые нывлы	3	43
"	Мамө видө	3	50
"	Ме локті	4	56
"	Тедвылө абу ме	5	37
"	Гымтөм зер	5	39
"	Кое вылө	10	93
Пед Ген	Вөралые конө	1	60
"	Празникҗас колҗалөм	3	61
"	дасөд во	8—9	57
"	Ар	"	59
" "Гуз"	Тувсов лунө	4	60
Сук парма	Җеҗин јорт кулі	1	46
"	Ез ло сiҗi	1	59
"	Мудер поп	3	61
"	Пиөҗерҗас	4	59
"	Тулыс	5	42
"	Пыдди ез пугтывны	7	56
"	Черан да гут	12	59
"	Гөҗөмбыд шыреөмөн	12	59
Сим Вань	Аслас абу	1	61
"	Частушкаҗас	2	43
"	"Ордымлы"	2	49
"	Том јөз, возө	6	35
"	Рытын	6	40
"	Колө төдны	10	78
"	"Роман пу"	10	79
"	Аҗҗаслы	10	87

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НИМЫС	Куцөм нумер	Лист- бок
Спира Прокө	„Ордымлы“	2	49
” ”	Том јөзлы	3	58
” ”	Вөр	8—9	62
Томов Ы.	Вына том војтырлы	10	82
Томкор	„Ордым“	12	64
Ғима Вең	Микол ордын мургоны	7	56
” ”	Ерд вылын гу нөрыс ем	1	46
” ”	Мажбыр, му	4	56
” ”	Му вежсан кад	11	58
Ғипо сиктса Иван	Нывјаслөн ыслөм	7	49
” ”	Чөлөмбығғө	8—9	89
Ғикөн Өлөксан	Југыдланө петөј	11	49
” ”	Јаков	11	50
Улныров Өл. Өл.	Бурлак морт	3	59
” ”	Петыр тун	3	60
Шаксеј-ваксеј	Селкорлөн ужд	7	48
Шаков О. Ј.	Јуе	7	48
” ”	Кольмысы	8—9	80
Шыладорса Миш	Нимтөм	12	60
Шевелев	Частушкајас	2	43
	Јөз пыцкыс бостөм ыланкывјас	2	49-56

КУЩОМ ГИЖОДЖАС ПЕТАЛІСНЫ

„ОРДЫМ“ ЖУРНАЛЫН 1928 ВОЫН.

КОДИ ГИЖИС	ГИЖОДЖОН НИМЫС	Кушом нумер	Лист-бок
Аңисімова Н. Бутырев	Март 8-од лун Кушом алыс шленжас візму овмос бердса кооперативжасын	2 6	9 20
Вөрлезые	Вөрлезөм жылые	3	1
Забелін В.	дөзөритөй вөр	4	8
Заболотскеј	Том јозөс гөрд арміјаө бөстөм	2	14
Љиновјев	Ас костса вот жылые	3	10
Іголкін	Нелучкіјас міјан еіктса уждын	5	6
Ілла Олөксан	Крестаналыг овмыснысө кышөдөм выло зајом	1	22
Ј	Быд еіктын лөсөдөј радио	6	32
Јол М.	Автономіјалы 7 во тырігөн	5	1
Ј. М.	дыр кезлө збылые	9	6
К. Н.	Осоавіахім обществолөн өнїја уждыс	1	17
Комі Мішө	Сөвет бердса сектсїјаслөн уждыс	2	11
Козлов	ВКП (б) Комі областувса комітетлөн көймөд пленум	7	1
К. Ö.	Том јозлы мог дөзөритны еіктса обществовса овмос	5	15
Костін Ö.	Гөл крестана костын ужд	1	23
К. А.	Кутчїсөј бырөдны бјурократїзм	2	28
Лузін	Сөветјасө бөрјисөм	9	1
Лучев	Комсомоллөн ужд нывјас пөвсын	6	13
М.	Сіктса полїтшколажасын велөдчөм	3	19
Міңін	Крестана костын ужд	1	1
”	Төждысам овны мірөн	4	3
”	Міјан еіктјаслөн воқд мунан тујис	8	1
Н. П.	Районјас лөсөдөм жылые	2	16
Неволин	Отсалөј ставмуывьса револүтсїонерјаслы	3	16
Некрасова [врач]	Колө ундык јаелїјас воставны	6	23
Оботуров	Вїқөдөј гөгөрбок сөвет ужд вылад	6	1
”	Партеїјалы воча муныејасөс вөтлім партијаме	1	8
Олінтсов, Н.	фізкультура ужд еіктјасын	6	27
Парма	Пуктөј пажнытө кооперативө	8	21
”	Кыңи кооперативөс јонмөдны	5	13
Понов, А.	Кушөм пөлза да отсөг сетө крестанїнлы кооператсїја	1	39
”	Уждысан, товарїшествожасын выль устав выло вуждөм жылые	1	46
Торлопов	Овмос кышөдөмлөн тујјасыс	3	13
Ул. Н.	Коммунист партија централнөј комітетлөн да контролнөј комїсеїјалөн өтувја пленум	5	8
”	Сотчөмые верман помөз гөльмыны	6	8
Часса Віктор Иван	Том јөз да јеплы ескөм	5	17

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛОН НИМЫС	Кушом нумер	Лист- бок
Щетинин	Визму вот 1928-29 во кезлө	6	4
"	Кызи мунис 1927-28 воын ас костса вот мижан областын	6	25
Ен-по	Областурса овмос кыпөдөм локтан вит воын	1	11
"	Партијаса јачејкајаслөн мојјасыс тувсов гөра көза уңын	4	1
Фролов Я.	Местној бјуджет 1928-29 во вылө	9	6

**Визму овмос кыпөдөм да зонвизалун кутөм јылыө статъјас, пета-
лисны 1928 воын „Ордымын“**

Б. Н. П.	Гөран көзан уң кезлө лөөдчөм	3	24
Жакова (агр.)	Су оым соје руд лөлө јылыө	6	16
"	Кызи позө туруныс да бытас корјасыө костытөг бур сојан скөтлы вөчны	8	25
Исаков В.	Матыемө көзан кад. Колө көзны весалөм көјдысөн	4	14
"	Шабди вөдитөм вылө задаткијас сетөм јылыө	4	17
"	Мыјөн гөрны-агсавны мујас	5	26
"	Кызи бурмөдны татчөс вөвјасөс	3	33
"	Ефирној выјјас јылыө	3	35
"	Кушөм бур сетөны машинној товарішцес- твојас	1	43
"	Кызи ықиджык докод боетны шабди вөдитөмыө	2	25
Илла Олөксан	Трунда бур мувынеөдантор	5	31
"	Көскөм вылө көзөм јылыө	4	19
"	Мөсјасөс тырөдөм јылыө	8	29
"	Картапел сетө ықид докод	5	33
"	Иза мувынеөданторјас јона содтисны идлыө урожајсө	4	21
Көсканин (врач)	Визөј чөладөс мыт висөмыө	7	20
"	Велөдчөј висөмјаскөд вермасны	5	19
"	Кызи колө лөөдны висөм-дојмөм јөзлы нырыө ныр-жө отсөг сетан уң	3	40
"	Кызи вердны да быттыны кагаөс	2	33
"	Пистөдн висөм	4	11
Латкин В.	Кымын перемөнаөн мујас уңавны буржыө	7	28
Лукин	Колө лөөдны артел	5	35
Лапунов	Тундраын көрвиңејаслөн олөмыс	3	43
Лева Олөкпи	„Выл моз“ коммуналы 10 во	7	30
Манухин	Кызи содтыны урожај 25% вылө вылө мујас лөөдтөг	5	23
Моданов А.	Бур абу иза мувынеөдантор	3	27
Парначов П.	Кушөм полза сетө крестаналы мөс сорк- ны вөдитөм	3	31
Попов Ф. I.	Визму овмос воыө воө јонмө	2	21

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НИМЫС	Кушом номер	Лист- бок
Ғикөн Өлкөсан	„Төдые“	7	39
Шыладорса Миш	Оласног	7	33
Ф. С.	Виқму овмөс кыпөдөмлы ұждыөм	2	—

Художествоа лїтература

Кывбурјас

Бајарса Иван	Војвывса җирдалөм	3	49
Біја өгыр	Мам	2	59
”	Учө міча ныв	4	32
”	Вөлі шоныд гажа тулыс	4	51
”	Салө-Мікулај	6	35
Выл Паш	Ғыҗаслы паныд	1	50
”	Жуҗыд керөсын	1	59
”	Ңекор оз вун	1	63
”	Чапајев	2	41
”	Ғөрд арміја	2	44
”	Кыа петігөн	4	28
”	Том јөзлөн гаж	4	31
”	Машук да Пашук	4	33
”	Көмі му	5	39
”	Квајтөд јукөнын	10	25
”	Отувјөн	10	33
”	Му вежөм	11—12	99
”	Бі рөмөн	11—12	104
Ғороҗин, П.	Көр	7	51
Жан	Кыбігөн	9	30
Ізјур Иван	Пөрые мамлөн сьлөм	9	31
Иван Вас	Ленін јортлы	1	51
Ілла Вас	Черікыҗејас	2	39
”	* * *	5	43
”	* * *	5	43
”	* * *	5	43
”	Міртуј дорын	5	46
”	Шонаув	5	64
”	Зев ыҗыд керка мі	7	60
”	Кар былө пукөс сөд вој	8	51
”	Шонді код-жө	8	51
”	Лөмпу зорічалө	8	52
”	Оні да мөдые	8	52
”	Отік	8	56
”	Туҗын	8	57
”	* * *	8	57
”	Вөрјасті ветлігөн	9	24
”	Вој	9	36
Ічөт Иван	Чіччі гора	10	43
”	* * *	11—12	105
Јаг Зон	Мөдым јортыд вөлі бур	8	57
Јарасов Боріс	Нывбаба чукөрлы	2	54
”	Веніс	5	46
Ғөнө Јепім Миш	Чојјас да вокјас	2	56

КОДИ ГИЖИС	ГИЖОДЛОННИМЫС	Кушом номер	Лист- бок
Каров Олөксан	Кос дырји	2	38
Кирё Миҗ	Тувсов војо Ежва вылын	5	57
Кирік Миҗ	Ар	10	43
Козув П.	* * *	4	38
Кон Ол.	Тулис	6	46
"	Миҗа ныв	4	29
"	* *	4	38
"	Пёрые кад	4	44
"	Гажодчөј	5	54
"	Тулис	6	47
"	Гоҗса вој	7	41
"	Мезлунлы	10	32
"	Кустјас дорас-кө ветла	10	62
Лебедев	Кык торјодчөм	5	54
"	Ежва жылые кывбертјас	7	49
"	Мем өви ареа рытö	8	55
"	Мајаковскіј моз	11-12	64
"	Пёрые тун	11-12	67
Ликачов М.	Озжык олім	4	39
"	Частушкаез	4	39
"	Иҗкалö	4	64
"	Асыв деревнаын	9	28
"	Керкуын	10	36
"	Ар	10	37
Міҗпер.	Ур кыјом	1	59
Міхејев А.	Җаҗ артмөм	9	34
Муравјов.	Частушкајас	11-12	65
Нобдинса Віктор	Тувсов вој	4	29
"	Воча кыв	11-12	5
"	Көмі сыланкыв	11-12	56
"	Мамöлы	11-12	122
Оҗчу-Вае	Оз-тај муҗны	7	50
Пармазон.	Мырые војтыр, öтүвтчөј	7	50
Потолитсын	Кушом öдја тајо нывсан	4	38
П-в П.	Ар	10	57
"	Велөдчыс	10	56
Рода Ваеіл.	Тулис	5	53
Сім Ваҗ.	Возö пыр муно	2	55
Спіра Прокö.	Лентөдтөм сыланкывјас	1	51
"	Частушкајас	4	36
Сук парма.	Вој му	3	49
Тит-Паш Ваҗ.	Төвса рытын öтнас	2	53
"	Сі-гудöк	6	41
Тикөн Олөксан	Јона кевміс	2	43
"	Фелегатка	3	45
"	Јаков	5	49
Ч. Т. В.	Ленін гу дорын	1	47
"	Збыль кывбертјас	2	42
"	Киріч заводö medaei ме	4	26
"	Салдатö колльөдөм	4	41

КОДИ ГІЖІС	ГІЖОДЛОН НІМЫС	Кушбм нумер	Ліст- бок
Шахов Ө. Ж.	Біпур дорын	2	63
"	Југөр	3	53
"	Гуса көјдыс	3	59
"	Рытја өтка нывлөн	4	32
"	Варыш поз	5	42
"	Јөлбга	5	44
"	Сі гудөк	7	56
"	Вотчыяс	7	57
"	Віç вылын	7	48
"	Көнбө-нө ті?	7	41
"			
Шомысова А.	Тувсов војјас	3	56
"	Көк	9	24
Шыладорса Міш	Малаң	1	55
"	* *	11-12	66
В і е т ј а с .			
Вае Ол	Сөд руч	9	35
Выл-Паш	Каға	2	50
"	Ежва јі улө	2	58
"	Кык шој	3	50
"	Тулгыш	6	42
"	Мішө	10	59
В. Т.	Петкөдліс-тај пуж	4	59
Гавріл Иван	Моллабөм да пур кылөдөм	11-12	46
Домна Иван Вас	Пештак	11-12	123
Ічөт Иван	Сөд шор	3	60
"	Шај	4	54
"	Өлөкан	8	31
"	Бурғылөм	11-12	93
"			
Ілвапыс	Немыд гураныс југыдлаң	2	56
"	Кадја нур	3	46
"	Семук	3	62
"	Черөн јөра вылө	9	32
"	Кырнышјас тыз улын	9	39
"	Вын	11-12	42
"	Пөжар	11-12	88
Ілла Олөксан	Погода мунөм	4	50
"	Мажырөј гөжбөј	5	52
"	Пармаын мијан шогным і гажным	9	25
Козув П.	Со, дівө, руч шедөма	4	52
Кон Ол	Кујим пөрја радејтлөм	4	60
"	Гөрдә жежыда дырјі	11-12	33
"	Арын	9	20
Келыд көрт	Гөрд петук	7	42
Лева Олөк пі	Пөдан чері кыјөм	11-12	102
Мікол Иван	Ізны некөн вөлі	5	45
М.	Коліс шудтөм олөмыс	8	41
Н.			

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӖДЛӖН ИИМЫС	КушӖм номер	Лист- бок
Некрасов Ф.	БурдӖдис	5	58
„	ЫлӖдис мортӖ	8	45
ОӖӖ-Ӗтеп	Кино	10	58
Паш Кола	Тар кыӖм	5	49
„	ПӖрјалис	8	46
„	Ош	9	37
Пед. Ген	Выл олӖмлаӖ	1	61
„	ОпӖнлӖн вӖтыс	4	42
„	Кык туј	7	58
„	Зыбач	10	38
Подоров ӖикӖн	Руч кыӖм	4	58
„	Васа	9	29
С.А.С.	НатаӖ	7	52
Стартсов Г. А.	КыӖвит шайт	8	39
СпӖра ПрокӖ	СӖјӖ лун војӖ	10	27
СупӖ Кола	ТӖдтӖм саяд ог мун	4	45
Сур МӖт	Јона-Ӗ шенӖисны	5	60
Трифонов А.	СӖд вӖрын	8	48
Тарабукин В.	Нопја сӖр	11—12	125
ӖикӖн ОлӖксан	Матрен перјис аслыс сурелун	2	61
„	Со кӖнӖ вескыд тујыс	3	57
„	Шева	5	50
Ӗит Паш ВаӖ	КомӖ аӖ	1	53
„	Кык час мысӖи	2	45
„	Ва вӖсас, сӖјан вежас	3	54
„	СтрадӖјтӖгӖн	7	46
Шахов Ӗ. Ј.	Ытва јылын	5	55
ШИМ	ВӖркеркаын	8	47
„	ИванлӖн МарјакӖг овлӖм	11—12	84
Шомысова	ЈугыдлаӖ	5	47
Нобдинса Виттор	(очерк) ОлӖм торшырӖгјас	11—12	119

Криҗика, публиҗисеҗика да библиографија стаҗҗас.

Выл Паш	Максим Горкиј	4	23
Ж. Ӗ.	КомӖн велӖдӖм да роч кыв иҗӖт школаын	1	29
СылӖн жӖ	КыӖодам култура	4	5
ЖугыӖ	КыҗӖ-мыј гиҗны „ОрдымӖ“ сӖктјассаӖ	1	37
„	КомӖ гиҗыејаслӖн моҗјасыс котырҗӖм боксаӖ	5	61
„	КомӖ гиҗыејаслӖн уҗыс	8	59
„	КомӖ лиҗературалӖн сӖвман тујјасыс	10	14
Јарасов Б.	КолӖ КомӖ гиҗӖд бурмӖдны	8	61
Миҗин	Чисталов Ӗима ВеҗлӖн гиҗӖдјас	11—12	106

КОҢИ ҒҖЖИС	ҒИЖОДЛӨН ҢИМЫС	Кушөм нумер	Лист- бок
Оботуров I. I.	Лев Николаевич Толстой	9	15
”	Н. Г. Чернышевский	10	7
”	Ңобдинса Витторлөн јубилеј да комі кул- туралөн моҗасыс	11—12	6
Разманов I.	Ғзвасын	8	52
Савин В.	Ғижөд сам Ічөт Іванлөн	10	45
Шахов O. J.	Кыҗи бурмөдны комі гижөд да гижан сам	7	61
”	Кывбур гижан ноҗас төдмөдан туддөд .	11—12	113
	КАПП мөд конференцијалөн резолутсијас	9	43
	КАПП конференцијалөн резолутсијас .	10	18
	Комі литературалөн моҗасыс	10	3
	Скворцов Степановлөн олөмыс, уҗыс .	10	6
	Комі гижөдкыв јылыс	11—12	27

1929-Öd ВОЫН.

КРИТИКА DA ПУБЛИЦИСТИКА СТАТЪАЈАС.

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НИМЫС	Куцөм нумерын	Лист-бок
—	Түпным паскалө, воковным содө, жонмө	3	3
—	Селькоржаслөн шүөмыс комі художествоа література жылые.	4	3
—	Колө сетны пролетариат нога література	5	3
—	ВКП (б) Обкомлөн апитроп—„Ордым“ жылые	5	8
—	Преміјаяс медбур комі гижөдјас вылө	5	61
—	ВКП (б) Обком бјуро вылын комі художествоа література жылые доклад куға резолютсіја	8-9	3
—	Пөртамөј олмө ВКП (б) Обкомлые резолютсіјасө	8—9	5
Выл Паш	ҫемјан Беднөј	1	10
” ”	Содтам комі ворсанторјас	1	58
” ”	ҫ. Ö. Фурманов	2	46
” ”	Содтам да велөдам комі гижејасөсө	5	55
” ”	Гижејаслы колө велөдчыны	8—9	8
Жугыль	Отсалам том гижејаслы	1	55
”	Мі мунам воцө-КАПП-лөн 3 воеса ужыс	3	11
Ильа Вас	Комі гижејаслөн медвоцза өтүвтчөмыс	1	14
” ”	Комі пермак літератураса вылторјас	10	70
Иванович	Кулөмдинса бунт	5	45
НАП	Мыј жылые да кыці комі гижејаслы колө гижны	6-7	73
”	В. М. Фріче	10	1
Нобдинса Виттор	Ставсојузса крестана гижејаслөн медвоцза ејезд	6—7	79
”	Кыв-мед комі грамматіка жылые	10	78
”	Гырыежык темајасө кутчіены	11	45
”	Нөшта „Трипан Вас“ жылые	12	44
Оботуров I.	Төдмасөј роч класеікјаскөд	5	59
Пармазон	„Трипан Вас“	6—7	73
”	«Со, колөкө-і, ужав» вьет жылые	6—7	75
Разманов	Главнаукалөн комі кыв культура кыпөдан конф. шүөмјас	8—9	9
Сан Антус	М. Н. Лебедев	1	45
”	Лыдди да мөвпала (4-өд № „Ордым“ жылые)	5	50
”	Комі исторіја да комі література	6—7	67
”	Пармазон „Трипан Васөс“ пастөдө	11	47
”	Мунөны	12	46
Торлопов	Сан Антус еинө народныкјаслань	12	43
Ҫіма Вен	Поезіја выл формајас жылые	12	54

ХУДОЖЕСТВОА ЛЫҖЕРАТУРА

Віетјас.

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НЫМЫС	Кушбм нумерын	Лист- бок
Акак піян	Ігнат	8—9	18
Гөрд шонді	Гусалис, мбб мыҗвыјоҗ воштө вйна јуөмыд	5	37
Ғада-Фон	Лежнөг куст	6—7	47
” ”	Ғед ордымөд	”	20
Ендель Н.	Кокыдөк пула	”	5
Заболотскөј Н.	Резина јурјас	”	86
Іываныс	Калым	4	22
”	Зук Јогор	6—7	37
”	Мыдінса кулаҗаслөн восстаныө	11	9
Ічөт Иван	Масленіча	4	35
”	Четверт вйна	6—7	52
Каманін Ф.	Вујујтыс Ван да сымлөн пон—партизан	”	52
Квајта-пі	Ошкана уҗ	3	38
”	Со, колөкө-і, уҗав	5	32
”	Ытва дырјі	”	66
Коп-Өл	Ічөтөк Лекин	10	74
М. Микачов	Гөрд дөрапас	3	28
”	Пельөс сажсан	”	12
Лыч	Карө велөдчыны	4	66
Лева Ожөк пі	Віҗвышын	6—7	43
Нобдінса Віттор	Олөм тужеж	4	44
” ”	Бөрынтігөби	11	12
Новиков прібој	„Отрада“ бухтаын	8—9	49
Оскін д.	Јеҗыдјас мышкын	10	53
Өлөк Оңдрөј	Сіла	6—7	15
П.-Т.	Өтвылыс еөјісны	2	54
Пеф Ген	Олөм чегласөм	3	40
” ”	Конјыштисны	10	3
” ”	Шуштөм кад	10	27
” ”	Көјіңјас пурсөны	12	1
Сандрік Јогор	Малан	6—7	56
” ”	Мельніча	4	62
Савелјев	Тундраын	8—9	84
Спіра Проко	Јос бөжа	2	35

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨЛӨН НИМЫС	Кушом нумерын	Лыст- бок
Тарабукин В.	Сич поз	6—7	92
Торлопов М.	Кынөмпөт перьыны	12	—
Тикон Олөксан	Вөралык кык вок	2	41
„	Мыж-нө тајо? Коди төдас?	5	20
Тит Паш Ваң	Зарна бисер	8—9	43
Тима Вең	Трипан Ваң	5	12
„	Гортла дорјасөд	2	30
„	Лбсас тујјасөд	11	21
„	„I-i-i... Го... Ггоооо...“	11	23
Н. Ш.	Пурјон кывтөм	5	71
Хажамі Т.	Јоеіда	8—9	37

Кывбурјас.

Біја Огыр	Төлөј, төлөј	3	50
Васа Мишө	Пурјас кывтөны	5	72
Ваң Мич	Ар	8—9	81
„	Ареа вој	10	77
Војт	Рытын	1	61
„	Төвса вөрын	2	33
„	Челадлы	3	52
„	Тувса асыввоң	4	61
„	Вескыд тујвылө	5	65
„	Челадјаслы	5	70
„	Ар	10	76
Выл Паш	Өтүвјон вожднымөс вежам	1	5
„	дед пилон пијаныс	2	3
„	Выл көјдыс көзыејас	3	27
„	Јенин ним	4	8
„	Важ течасвуң вылын вылнога овмөс	4	13
„	Јаралө шонди	5	24
„	Міјанөс вежыејас	5	63
„	Мі төдам сјө дунсө	6—7	34
„	Куслытөм козувјас	„	29
„	Вөрлеңан деланкаын	12	48
Гулајов М. Г.	Гөрд му вылын	12	28
Жданов	Пыжын кывтөгөн	6—7	51
В. Јогор	Көрттуј	8—9	17
„	Октябрлөн түј	11	3

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НЫМЫС	Кущөм нумерын	Лист- бок
И. З.	Гөгөр гажа	2	33
Иван Вае	Кыржылын	1	62
Игнатов Н.	Кочузјас содбны	1	25
„	Морбс шөрын еблөм јөктө	12	—
Ильа Вае	Комилөн ујыс	3	24
„	Шојтчө тувсов вој	4	10
„	Гөрд зорізок	4	34
„	Пилөн пі	4	60
„	Ас мулы	5	22
„	Јенмыд ловъёма	5	34
„	Важ салдат	8—9	82
„	Сөблөмын кыпыд...	11	1
Јарасов В.	Розјалөм	6—7	50
„	Томмөма кад	8—9	80
„	Ордыеөм еылөм	8—9	82
Јуе	Кычі поп ворсеіс кык мөс	5	25
Јагзон	Сөкыд оландыр	2	51
„	Сөблөмшој	3	26
Квајта-пі	Јона шенчис пөрыс коз	4	40
„	Эвер	5	40
„	Воміца вісөм	5	41
Кельид көрт	Шуда лун	5	18
„	Шуда парма	6—7	12
„	Воқө	6—7	36
„	Кызы, бур вок	„	49
Коданов М.	Ҷола јөз ми том јөз	6—7	85
„	Моытва	6—7	94
Кон-Өл	Пеша дорын пукала	1	42
„	Ен дезчы, вокөј	2	34
„	Рөмпөштан воқын	2	56
„	Јон выңјөрбн	3	36
„	Гажөдчөј, донајас	4	64
Кочув	Војтөв	2	34
„	Тулысын	5	64
„	Воіс төв	12	—
„	Выл өлөм дорјыејас	8—9	83

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨДЛӨН НИМЫС	Күшөм нумерын	Ыст-бок
Кучкина М.	Арып	12	—
Латкина I.	Мамблы	3	49
Лыкачов М.	Менам томса кад	2	16
„	Сыв-нө, зонмөй	2	29
„	Ғереvна сажис {	2	39
„	Писиклө	2	52
„	Коңинтөг (поема)	8—9	66
Лебедев М. Н.	Повтөм зон	11	25
Митрук Як	Кыа кыпгис	5	43
„	Ичөтик Василөй	5	65
„	Тулыс	6—7	55
Өл-Миш	Тувсов војө	5	44
Өлөш-Сим	Кычөд	5	36
Нобдинса Виттор	Коллектив	4	11
„	Өтвылыс	4	18
„	Гөран-көчан частушкајас	4	20
„	Стантсја сыктывдинкар	5	10
„	Октябры	11	2
„	Бригада	12	1
Пармазон	да мен, миса, оз ков	3	35
„	Гижыејаслы	3	7
„	Көчыејас	4	19
„	Ветлөны кымөрјас	5	11
„	Том јөзлы	5	19
„	Гыалө сарің	5	23
„	Ҷорің	6—7	13
„	Вермасны! Вермасны!	8—9	23
„	Југөр	„	42
„	Күјим кыв	„	45
„	Војө	„	46
„	Коммуна дор	10	10
„	Уж да уж дөн корөбм	10	25
„	Шемөс олөм	10	43
„	Мунам	11	6
„	Коммуна пас улын	„	17
Пед Ген	Бөрја бовгөмјас	5	35

КОДИ ГИЖИС	ГИЖӨЛӨН НИМЫС	Кушом нумерын	Лист- бок
Иед Гень	Выл шыяс	6—7	3
Попов Иед	Ар пом	11	24
Игеу Оньо	Оекөлөн озо	2	17
” ”	долыд кад	4	41
” ”	Ме-жа кытчо томеа том	8—9	32
” ”	Шогол Петра	”	33
” ”	Жортөј	”	48
” ”	Кор ме томнам зонкаали	”	79
Пролө Вае	Төлын	”	63
Сандрік Јогор	Түјө петігөн	8—9	24
” ”	Печкые	10	34
” ”	Ме сывны боста	5	44
Сук парма	Лөз југыд...	1	43
”	Түсов војын...	2	38
”	Эолгө езге шыөн	2	38
”	Грездын гажа	3	37
”	Лөзов рөмыд	3	39
”	Шонди зарниөн ывласө којө	5	42
”	Јортлы	6—7	45
Спіра Прокө	Өпрөе чөт	2	40
Ѓит Паш Ваг	Кымөр	3	37
” ”	Тулыс	4	68
” ”	Сад	6—7	94
Ѓікөн Колај	Лөмпу	4	65
” ”	Тулыс	5	70
Ѓ.—Өл.	Челадлы	5	64
Ѓікөн Өлкөсан	Колхоз	12	18
Шыладорса Миш	Ужалыс јөзлөн ас муыс—Мір	4	32
Часса Паш	Тулыс	4	43
” ”	Тырымтөм нап	6—7	46
” ”	Керлеңе Петыр	8—9	78
Чисталов Ѓ.-В.	КВЗ, кызы	2	18
”	Сандрік Мікул	1	44

КОДИ ГИЖИС	ГИЖОДЛОН НИМЛАСЫС	Кушом нумерын	Лист- бок
------------	-------------------	------------------	--------------

Ворсанторјас.

Жугыль	Симеёд кымөр мөз	10	45
Лебедев М. Н.	Буран	1	26
„	Міча ныв	2	19
Нобдинса Віктор	Учыны оз дэны	4	15

Очеркјас.

Гаврил іван	Вөр бердын ужалом	4	28
Выл Паш	Комі комсомолдон војеннөј поход	6—7	71
Ліваныс	Возё	8—9	25
Кельяд көрт	„Урожај да Коллективизатсја“ празніклун Вічinyн	11	35
Нобдинса Віктор	Максім Горкіјёс адзылом	6—7	8
„ „	Коммуын	10	11

ЖУРИНАЛЫГ:

Листбок

Ғобдинса Виттор — Бригада	1
Пед Гең — Қојиңас пурёны	2
Пармазон — Коммуна пас улын	17
Ғикён Олёксан — Колхоз	18
М. Торлопов — Кыһомпёт корены	19
Гулајов, М. Г. — Гөрд му вылын	28
Выл Паш — Куслытөм қозувјас	29
М. Јикачов — Пелёс сајеан	36
Выл Паш — Вөр деланкаын	42

Критика:

М. Торлопов — Сан Антус еинё народықјаслаң	43
Ғобдинса Виттор — Нөшта „Трипан Вас“ јылые	44
Сан Антус — „Мунёны“	46

Комі гіжыёјас ас уж јывсыныс

Комі гіжыёјаслы	53
Ғима Вең — Комі поезија формајас јылые	54

СОДТӨД:

Кущөм гіжөдјас петалисны „ОРДЫМ“ журналын:

1927-өд воын	58
1928-өд воын	65
1929-өд воын	72

Лист. № 5

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
на 1930 год
на двухнедельный
ПОЛИТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
КОМИ ОК ВКП (б)

КОМИ МУ
КОМИ КРАЙ

ЖУРНАЛ СТАВИТ СВОЕЙ ЗАДАЧЕЙ

возможно всестороннее освещение
и разработку вопросов политиче-
ской, хозяйственно-экономической
и культурной жизни Коми края.

Подписная плата:

	На 1 месяц.	На 3 мес.	На 6 мес.	На 9 мес.	На 12 мес.
Для учреждений и организаций . .	1—	3—	6—	9—	12—
Для коллективов и граждан	80 к.	2—40	4—50	6—80	9—

Отдельный номер—50 коп.

Прием подписки производится во всех п.-телегр. отдела-
ниях Коми области и в Коми Из-ве.

Адрес редакции журнала:

г. Сыктывкар, Коми область, Набережная, 41.

7747

НЭЖ КОМИ
1-1

Торја номерөн ньбыејаслы доныс—50 ур

